

Památník českých žen
Upomínka na národopisnou výstavu československou v
Praze roku 1895¹

OBSAH:

VĚNOVÁNÍ

KAROLINA SVĚTLÁ

NEZNÁMÝ NÁROD A JEHO ŽENY

V ČESKÉ CHALOUPE

LIBUŠINO VIDĚNÍ

VŠE NAŠE!

SNĚŽCE

ČESKÝM ŽENÁM

SEN

BYLI JSME A BUDEM

ČESKÁ ŽENA!

V DÍVČÍ PAMÁTNÍK

VÁVROVÁ NA KOPEČKU

PŘI ČTENÍ RUKOPISU

IDEÁLY A SKUTEČNOST

O SOBECTVÍ

POSLEDNÍ KVĚT

VRBA

LÍSTEK Z DENNÍKU

MATUŠKA STRÁNEČKA

¹ *Památník českých žen: upomínka na národopisnou výstavu československou v Praze roku 1895, Praha 1895.*

CO BÝVALO A BUDE
SVÉMU DĚCKU
TVRDÁ HLAVIČKA
PROČ SE OSTRÝ MRAČÍ
NAŠE PÍSEŇ
BEZ DUŠE
SESTRÁM
POPĚVEK
DO PAMÁTNÍKU
HROB DÍTĚTE
TAKÉ BABIČKA
STAŘEČEK
IDEÁL
NA VÝSLUNÍ
NA PRAHU DÍVČÍCH LET
ČESKÉ LIDUMILNÉ ŽENY
Z UPOMÍNEK
O NAŠÍ BÁBĚ
LIBUŠKA
MÉ CITLIVCE
Z LESŮ
U STUDENÉHO KRBU
POHÁDKA O PRINCI JASMÍNOVÍ
DÍTĚ
CITU PERLIČKA
V CHUDÉM KRAJI

Věnování

Tak nikdy pozdrav jara sladký, vřelý
vítězně nespěl v širé končiny
jak dnes, kdy jakby steré hlasy zněly
v každičkový koutek drahé otčiny:
Spěj, lide, v náruč drahé matky vřelou,
bys uzřel divy práce, lásky chrám,
a rci pak s pýchou české duše celou:
ten zázrak národ český vznítíl sám!

A k vám, vy družky, české ženy, matky,
k vám letí vroucí naše pozdravy,
vám posvěceny knihy té jsou řádky,
k vám spěje prosebný zvuk jímavý:
*Ó buďte velký v lásce k vlasti milé,
vždy štědrou pro ni budiž vaše dlaň,
zdar každé vaší práci ušlechtilé, „–:
již ozdobíte drahé vlasti skrání!*

A v upomínku na tu blahou chvíli,
kdy radost' nezměrná nám plní hrud',
kdy cítíme, kam spějeme, co jsme byli,
vám, sestry drahé, tato kniha buď!

Tereza Mellanová

Karolina Světlá

(Několik slov v době národopisné výstavy československé o přední poetce české)

Tanou nám dnes na mysli především tři výroky veliké naší spisovatelky; dva dosti sobě se podobají, jsouce proneseny o temže předmětu, třetí vnitřní, ale nenápadnou s oběma má spojitost. První z vět závažných promlouvá spisovatelka ústy Ivany Kamenické z novelly „V Zátíší“, která, uvažujíc o dráze Gustavově, praví: „Vždy předstihl dosud poeta učence, hlásaje s úchvatným, sršícím západem, co onen teprve po dlouhém zkoumání potvrdil.“

Druhý výrok obsažen jest v „Tužbách“ napsaných r. 1888. a zní: Za proroka býval básník ve starověku ctěn, za tlumočníka mezi přírodou a lidstvem dosud jej uznává naše střízlivá doba; on kráčel vždy před učencem bádajícím, bedlivě měřícím a vážícím, s pochodní genia v ruce, tuše dávno, co tento teprve pracně shledává a po dlouhém namáhání a úsilí stvrzuje.“

Vidíme-li dobou nynější láskyplnou, téměř zimniční činnost, v níž sjednocuje se všecken národ, výkvět jeho, intelligence, i široké vrstvy, jeho vědci i laikové, by každý svým způsobem přispěl ku zobrazení české bytosti lidové do nejmenších jejích podrobností a nejjemnějších jejích záchvěvů: tu zase si připomínáme, jak kráčel poeta před učencem s pochodní genia v ruce, tu poznáváme, že i v novověku byl poeta prorokem a za takového měl by býti ctěn, poeta, jenž tenkrát již pronikal v nesmírnou důležitost všech fází mysli lidu, jeho věrouky, jeho prostého básnického, hudebního a plastického umění, jeho mudrosloví, veškerého jeho žití, všedního i svátečně – slavnostního kdy mnohými našimi předáky (i takovými, již sami z lidu selského vyšli) považován ryzí, málo komu známý život v chaloupkách a prostých domcích městských, – věrný to odlesk původní, dosud nevyhynulé slovanskosti, – za cosi dávno odbytého, triviálního, pozornosti nijak nezasluhujícího.

Bohudíky, my měli jsme brzy po duševním vzkříšení a znovuzrození českém poetů takových řadu vzácnou. Dlouho než naši ethnografové, kulturní historikové, anthropologové a demografové započali svoji soustavnou práci, než celý pluk sběratelů, jimi jsa vyzýván a poučován, donášel jim plné klíny materiálu ku spracování více méně způsobilého, – zapěl Čelakovský svůj „Ohlas písní českých“, uvil Karel Jaromír Erben svoji „Kytici“ ballad, namalovala Božena Němcová svoje srdcejmající vesnické obrazy, napsal Vítězslav Hálek své veršované „Pohádky z naší vesnice“, své povídky „Na vejměnku“, „Ve statku a v chaloupce“, „Poldík rumař“, složila Karolina Světlá svoje velikolepé skladby z Ještědu a ze staropražského měšťanského života.

Českým ženám právem jest býti hrdými, že vznešenou úlohu poety – proroka ve příčině významu bytosti lidové pro rozvoj a budoucnost českého národa, jedna jejich sestra splnila nejpůvabněji, druhá pak s největším a nejhlubším uměním. Jednala-li Němcová v úkolu básníka-průkopníka zpola instinktivně, jsouc jako spisovatelka jakýmsi šťastným, smavým a naivním dítkem Apollinovým, chopila se ho Světlá s plným porozuměním. Skoro před čtvrt stoletím, kdy nebylo o dnešních heslech ani potuchy, kdy ethnografů nebylo vůbec a kulturní historikové ubírali se směry, nynějších zcela rozdílnými, pronesla v úvodu k „Nemodlenci“ památná slova, jež významem důstojně se řadí k výrokům svrchu uvedeným: „Co jest naší pýchou, nadějí a útěchou, jakážto moc a síla v nás i nejúhlavnějšími nepřátely závistivě jest uznána, co nám ještě nikdy neselhalo, děj se s námi co děj, co nás povznáší v zoufalém tom zápase o národní naše bytí, jsouc nám zárukou budoucnosti utěšenější, co nám zachovalo poklad jazyka našeho a nás tím Slovanstvu, než bezpříkladná vytrvalost a trpělivost našeho lidu, ideální snaha a obětavost jeho?“ – Tenkrátě věty ty s mnohých rtů vyloudily nedůvěřivý úsměv, dnes mluví a šeptají je všacka ústa, – ony ústy nejen jsou šeptány, i skutky, z víry v ně vzniklémi jsou doprovázeny.

Co kdysi pouhým slovem básnickým předváděno bylo duševnímu zraku veškerého národa, nyní spojenou snahou vědců, sběratelů a umělců výtvarných zbudováno jako veliký hmotný celek jeho oku tělesnému. Leč, přes to, aneb právě proto, že přáno nám procházeti se nově utvořenou touto říší, obrazem to blízké i vzdálenější minulosti české, pokud tkvěly kořeny její v mysli lidu, nezapomínáme tvůrců a tvůrkyň bájných světů, jež o tolik desítiletí dříve vše přivíjely k srdci našemu, co dnes ve hmotné své podobě budí radostný náš jásoť. Vděčně uznáváme, že v pravdě prorockým byl duch, který rozestíral před nás chmurné obrazy života horského ryzího lidu, v němž oheň pravdy a u vědomí háral pod drsnou clonou nepřístupnosti, i obrazy vlídné a útulné kolotání maloměstského hlavně staropražského, z něhož proskakovala však jen tu tam jiskřička citu našinského.

Není úkolem naším probíratí všechny básníky a romanciery, kteří, pokud se lidovědy týče, „s pochodní genia v ruce kráčeli před učencem bádajícím, bedlivě měřícím a vážícím; jest nám vzpomenouti jen osobnosti jediné, která vznešené té čety byla kněžnou. Odloženo jest péro, jež v boji chrabrém tolik nám získalo, avšak třeba neslyšíme nových, zvonivých jeho úderů, nesluší se ani chvilenu zapomínati jeho povinnosti, a je-li kdy doba vhodná, bychom v ní připomínali si stkvoucí tu zbraň a šlechetnou bojovnici, jež ji vysoko třímala, jest to zajisté čas nynější! Pohleďme vděčně zpět k postavě její velebné, řkouce si, že tato věštkyně jest na chloubu Češek i první, největší českou ženou.

Karolina Světlá poslání básníka-proroka, úkol „zobraziti“ starobylou řízu, ze zlatých nitek utkanou, z níž se svléká duše lidu českého, by se přioděla nachovým pláštěm nových, volných myšlének“ konala neúnavně ode chvíle, kdy se jí na štěstí a prospěch národa ocitlo péro v ruce; „Sefka“ a „Krejčíkova Anežka“ byly úlohy té prvními projevy, „Škapulíř“, „Blázínek“ a „U sedmi javorů“ zvuky posledními.

Co leží mezi těmito dvěma krajními body, co obsahují tato třicet dvě léta, léta práce nejúsilovnější a snahy nejideálnější – jest velikolepé co do obsahu a rozsahu, nesmrtelno co do významu národního.

Jsou duše umělecké, které jako cizokrajná aloe vydají jeden divuplný, nádherný květ za celou dobu svého vývoje; takovým květem na příklad je „Kytice“ Erbenova, „Slávy dcera“ Kollárova. V jiných vypučí poupat něžných hojnost, ale jen dvě tři rozvinou se v dokonalou, vonnou a opojnou růži-stolístku. Tak nebylo při Karolíně Světlé; na rozložitém trsu jejího umění slovesného rozkvetlo kalichů vzácné krásy a vůně nesčetných, vykvetly, jak píše Jaroslav Vrchlický:

„všech českých srdcí žhoucí růže“

...

„ba celá vlast, vlast v své krásy třpytu“

...

vše pro vždy žije v jejím díle...“

Přikloní-li se český čtenář jen k největším, nejbarvitějším a nejlepějším květům její poesie „První Češce“, „Poslední paní Hlohovské“, „Frantíně“, k „Vesnickému románu“, „Kříž u potoka“, „Nebožce Barboře“, „Zvonečkové královně“, k „Nemodlenci“, „Černému Petříčku“, k memoirům „Upomínky“ a „Z literárního soukromí“, „Vypravování staré žebrácky“, k pracím „Na úsvitě“, „V hložinách“, k cyklu „Pod starými krovy“ – jaká to nádhera barev, jaká krása tvarů, jaká kořenná a tajemná vůně z listů těch vycházející.

Leč, jest skoro nemístno přirovnávat tvorby Karoliny Světlé, přes všecku jich barvitost a vonnou nádheru ku květinám; květy jsou čímsi vratkým, dočasným, a není v nich stránky, k níž připodobili bychom jednu z nejvýznačnějších vlastností spisů naší básnířky – hloubku. Spíše bylo by vhodno zajíti do říše jiné, a přirovnati skvosty jej poesie k drahokamům, jež vyváženy jsou hluboko z útroby matky země a pak spravovány – jako ona pracně dobývala z drsné kůry myslí lidové dýmky jeho citů a myšlének, a velikým svým uměním je vyhranila do jemných, blýskavých tvarů. Spíše bylo by nazvati výmluvný proud její obraznosti

podivuhodným, horkým vřídlem, z nejtajnějších hlubin vlasti se deroucí a vysoko i majestátně k světlu tryskajícím.

Jen kdo zná alespoň poněkud dějiny ducha lidu českého, kdo zná proudění a světélkování, jež se v něm živěji probudilo za časů Husových, jež nejmohutněji ozývalo a jevilo se za dob Jednoty, jež pod ledovou korou zdánlivé lhostejnosti a podajnosti dále se hýbalo až do osvobozujících roků 1781 a 1848, jen někdy násilně na povrch propukávajíc, – kdo zná tóny v jádru českého národa zaznívající, které z hymny velebné, škrceň a ututlávány jsou, proměnily se v žalozpěv vždy slaběji kvílející: jen ten dovede správně posouditi, kolik vykonala Světlá svojí poesíí výpravnou pro poznání individuality české, jen ten stačí oceniti skladby „Na úsvitě“, „Nemodlenec“, „První Češka“, „Frantina“, „Poslední paní Hlohovská“, „Vesnický román“, „Modřín Marie Teresie“, „Zvonečková královna“, „Několik archů z rodinné kroniky I. II.“, „Na kosatkách“, „Ten národ“, „Satanáš“, „U sedmi javorů“ atd.

Dole v duši lidu tajně, neviditelně vřely a bouřily city ryzí, myšlenky volné, ohlasy veliké ztracené, svobodné minulosti; téměř nikdo nevěděl o mocném vřídle, tolik životní a léčivé síly v sobě chovajícím – jen někdy věštilo prudké zahýbání země, temné dunění, že nepatrná, drsná ta kůra nekryje pouhý klid a pouhou lhostejnost. Poesie Karoliny Světlé eruptivní mocí svého umění vynesla tajné ty proudy vzhůru ku světlu, ku vědomí veškerého národa a dala stříbrnému, do tisíců krupějí třístícimu se sloupu zazářiti ve všech barvách duhových.

Mnozí, nesčíslní přicházeli, by čerpali z tryskajícího zřídla; přišli choří smutkem, nedůvěrou, pochybovačností, přišli slepí a hluchí – a všichni se uzdravili. Prchl smutek nad nepatrností, slabostí národa – rozprchla se nedůvěra v jeho budoucnost; slepí, prozřevše, spatřili nesmírné duševní bohatství lidu, hluchým zavzněly mohutné a sladké tóny jeho mysli.

A dosud, kdykoli napojíme se zázračným tím pramenem, vždy znovu v nás oživne víra v posvátné poslání národa našeho, silnějšími cítíme se v boji neustále nám uchystaném, všecka od nás prchá mdloba. Z postav jako Michal Luhovský, Jarolím, Antoš Jírovec, Ambrož Potocký, Ondřej vrátných, Šimon, Vojtěch Šembera, aktuár Souček, Vít pastýř, Klement Natterer, Benjamin de Bois, Tomáš Bursa, jako Frantina, stará Jirovcová, Marie Felicina, Jitka Schonbergová, Rozička, Eva, Dalena, Johanka Blahovcová, panna Kateřina, Selena, teta Albina, – čerpáme onu velikou posilu, jež určitě vyslovena jest ve větách paní Hlohovské: „Neseslabují ducha národního utiskovatelé jeho, nýbrž sesilují ho. Jen on sám s to jest aby se usmrtil, přestane-li hájiti svých práv, jinak žádná světská moc nic nad ním nezmůže. Duch ten nejmocnější jest ze všech mocí, mocnější jest nad všechny krále, přečká je! Až přijde doba panování jeho, pak, jak zvěstováno jest, korunu postaví na hlavu každého svého dítěte, korunu to pravdy...“

Praha nazývána bývá matkou mest, srdcem vlasti, hlavou království, jejíž sláva dotýká se hvězd, českou Mekkou. K ní nesou se touhy všech Čechů, její vlastní děti, jí vzdálené, nezhojitelně po ní stůňou, láska lidu k ní dala vzniknouti krásné pověsti, že duše Čecha, jenž za živa nespátl jí okem tělesným po smrti nucenou k ní vykoná pouť. Leč často i vyčítáno jí, že za dob probuzení národa toto srdce vlasti nebilo dosti rychle a svěže, že bylo třeba přílivu vroucí krve z českých chaloupek, aby rozproudil se v něm život a pak dále ohnivě se rozléval. Pravda, kolébky četných našich buditelů, pěvců a učenců stojí roztroušeny po českých vesnicích a skromných městečkách, – ale i stará Praha měla svou šťastnou chvíli, kdy skorém neuvědomělé, usedlé její měšťanstvo, stav to kdysi „matku měst“ nejvlastněji představující, zrodilo ze sebe poetku a spisovatelku tak čistě národní, bojovnici za ideály vlasti tak neúnavně zápasící jako jest Karolina Světlá.

Ode dne 24. února 1830, zrozenin to Johanky Rottovy, rádi odpouštíme svéráznému, nábřežích slunné Vltavy se krčícímu zákoutí Staroměstskému jeho národní lhostejnost a cizinský nátěr duševní, a vděčně přiřadíme je k Betlémům českého venkova, z nichž vycházeli, geniem našeho národa jsouce vedeni, ti skromní, láskyplní naši spasitelové.

Staroměstské zákoutí, nyní, žel! větší měrou poli – kažené a k nepoznání změněné, si svou poetku nejen zrodilo, ale i vychovalo. Skutkem zde stalo se rčení evangelia; když ústa všecka mlčela o jsoucnosti, minulosti, o nejvlastnější bytosti národa a vlasti, – kameny mluvily... Staré, namnoze zrušené kostely, kaple a kláštery, podivné lomenice a výstupky, pilíře a průčelí vybledlé obrazy jevící, bortící se branky, okapy fantastických tvarů promlouvaly řečí tajemnou, plnou bolných vzpomínek na minulost, plnou jemného ševelu, věštícího konečné spasení, vzkříšení.

Veliké množství chodilo uprostřed a kolem kamenného toho světa bez porozumění; ale vyvolenci posvěcení řeč tichou v sebe vnímali a jí se probouzeli. Tak bylo i s naší poetkou, která okolí svého rodného domu přičítá neskonalý vliv na veškero svoje myšlení a cítění a část své záchrany z rozevřeného jícnu cizoty.

Ostatní zásluhu na vyváznutí, za tehdejších poměrů přímo zázračném, dlužno přece jen přičítati přílivu vroucí krve z neporušeného českého venkova, s nímž poetka otcem svým byla spjata.

Jsou-li naskrze pravdivý theorie dědickosti, jež tak usilovně s některých stran jsou hlásány, tož způsobem podivuhodným osvědčily se v Karolině Světlé. Vypravuje nám i ve svých poetických pracích i ve svých memoirech, do podrobná život její líčících, o příbuzných svých se strany otcovy, strýčcích Melicharovi Cypriánovi a Emmerichovi Rottových, tetách Johance, Blahovcově a Kateřině, již se tajně neb zjevněji při. držovali učení českobratrského,

se zálibou v písmě se probírali a o něm hloubali, slavné minulosti, hlavně pak plné svobody s bolestným rozhořčením vzpomínali, jsou takto nejvýznačnějšími představiteli lidu českého, pokud někdejší bytost si zachoval.

I zamyslíme se hluboce nad tajemným processem, který ze vzdálené potomkyně těchto hloubalů a biblařů, uprostřed kolotání zcela jim cizího vyrostlé, učinil nejen stoupenkyni nejušlechtilějších mravních zásad Jednoty, ale jako umělkyni nejvroucnější její oslavovatelku.

I laik, vznešenou a trnitou dráhu Bratří a Sester Českomoravských dopodrobna neznající, nadchne se pro společnost, která klidně v malé, horami uzavřené naší vlasti hlásala zásady, o několik století později revolucí francouzskou uprostřed proudů krve provolávané, – když přečte rozpravy Ondřeje vrátných, Vojtěcha Šembery, tety Kateřiny a Frantiny.

Mysl, tajemným šepotem staré Prahy o někdejší české slávě odchovaná, duchem „rozšafných předků potomků a dětí Jednoty inspirovaná, snadno pak, poznavši jako choť Ještědského rodáka prof. Petra Mužáka lid horský, nalezla cestu do šerých ale čarov. ných hlubin jeho vnitřního života. Ona jako hrdina v pohádce znala kouzelnou průpověď, kterouž otevírají se neznámé chodby skalní, narodivši se téměř se slovem tím kouzelným na rtech a vyslovujíc je dlouho neuvědoměle, až konečně pravý a hluboký jeho význam poznala. – Ovšem poznání to neuskutečnilo se bez velikých bojů duševních, bojů tím trapnějších, že bylo propracovati se jimi myslí mladičké, nezkušené, téměř odnikud opory ve své snaze nedocházející, ba jako mysl dívčí neskonale pro ni kaceřované.

Vzpomínka na ono těžké zápasení, vedle pečeti ducha lidového, vtiskla veškerému konání Karoliny

Světlé, i uměleckému i občanskému, určitou svou známku. Kromě úlohy odhalovati nám svou poesii mysl lidu u veškerém jejím bohatství a veliké její hloubce, takto upevňovati v nás pevnou důvěru v národa sílu životní a ve zdárnou z ní resultující budoucnost, – rovněž statečně dostála Světlá úkolu odstraňovati staré škodlivé bludy, raziti pravdě a právu cesty nové a široké a upravovati je po přednosti těm, kteří z práv na nejsvětější života statky skorém byli vyloučeni; bezbranným odstrčeným třídám a – ženám. Její práce věnované zvelebení pracujících tříd a povznesení ženského pohlaví, nedodělaly se sice takového úspěchu a obdivu jako ony velikolepé obrazy, v nichž spodobněna spanile individualita národa, – avšak za to vzbudily zajisté v srdcích těch, jichž se týkaly, vděčnost tím upřímnější. Jen vzpomeňme jednak „Skaláka“, „Pána a sluhy“, „Mladšího bratra“, novelek „Pozdě“ a „Nezabloudil“, – jinak skladeb básnických „Konec a počátek“, „V zátíší“, „Okamžik“, „Rozcestí“, prací poučných „O výchování žen“, „Listy k ženám o ženách“, „Několik slov o významu naší literatury“ a veliké části „Upomínek“ i „Literárního soukromí“.

Pokud se konání občanského týče, radí se Ženský Výrobní Spolek Český, Karolínou Světlou založený, po dvacet čtyři roky co nejzdrárněji působící, a četné knihovny pro lid i školy v Pojizeří jí zřízené neb vybojované, jako skutky k slovům spisovatelčiným.

Žasne-li dnes veřejnost naše, jak vysoko a daleko „česká žena“ dospěla od časů pobřeznových, náleží v ušlechtilém tom díle pokrokovém vedle jiných ještě Pražanek, zvláště Krásnohorské, Podlipské a rodiny Náprstkovy veliká a nepopíratelná zásluha Karolíně Světlé. Vynucuje to zajisté nejhlubší naši úctu, že paní, jež jako poetka vykonala dílo tak obsažné a nádherné, jako mravní vůdkyně žen, jako pomocnice a orodovnice lidu zasáhla mocně do současného života.

Jaroslav Vrchlický o Světlé píše:

„Ó velký život, jež jsi žila!“

Odpočívajíc v ústraní po životě tom činném, velikém, sleduje naše poetka zajisté zrakem pohnutým všecko to dnešní kolotání, jemuž před desetiletími prorocky razila a osvětlovala cestu; a ve své duši ptá se, zda národ dále bude stavět na základech, jež mu s mnohými stejně nadšenými pracovníky připravila, a zda-li ženy české stanou se tím, čím je míti chtěla. Především však jistě vznáší se jí na rtech otázka, kterou vyslovila, zakončujíc r. 1873. Nemodlence:

„Ó lide náš, ty naše hradbo a chloubu, – ty’s nám zachoval posvátný poklad jazyka, zachováš nás i svobodě, chtěje nadál stati vždy a napořád jen při pravdě?“

Tereza Nováková

Neznámý národ a jeho ženy

Od Sofie Podlipské

Nedávno byl mi ukázán dopis z Paříže, ve kterém – jsem našla tuto větu: „Obrala jsem si za úkol napsati něco o neznámých národech. Potřebuji tedy nějakých zpráv o Čechách.“

Odkud vzal se ten neznámý národ náš? Vznikl teprv nyní? Nebývalo nikdy dříve o něm slechu? Jak studují známí národové dějiny?

Zahyne-li nějaký druh živočišstva, pátrá věda po něm, zaznamenává jeho bývalé žití a zkoumá je. Nepřipouští, aby jeho stopa se ztratila.

Čechové byli přece známým národem, ne-li dříve, aspoň za velkého Přemysla Otakara II., za milovaného Karla IV. císaře, za Husitských válek, za reformace. Ještě Valdštýn roznášel jméno Čechů.

Tou dobou nastal onen osudný úpadek, který rozdělila dlouhou mezerou naše dějiny ve dva díly.

Rakouský orel ukryl a skryl českou zemi svou perutí před cizinou. A cizina nehledala, nepátrala, kam se poděl onen národ, který pomohl světem hýbati nej hlubšími myšlenkami lidstva.

Kdeže byl? Jaký byl jeho osud? – Ah, k čemu ty otázky. Splynul s národem německým jako jiní Slované severozápadní, po nichž nezbylo stopy. Jinak splynuli Gallové s Franky, zachovavše novému národu francouzskému svůj ráz a památku mluvnickou. Jinak spojili se kmenové tvořící nový národ britský. Ti žijí v nové formě dál. Jinak dala se přetvořiti staroslavna latina v půvabnou hudbu italštiny.

Jenom Slované dali se vyhubiti a darovali otrocky nadání ducha národu germánskému, s nímž spřízniti se nemohli.

Čechové byli stíženi tímtož osudem po staletích hrdinského odboje proti německému útlaku. Již nebylo odporu mezi vzdělanci českými. Svolili býti Němci.

Proč vlastně ne? Proč nebyli by chtěli býti částí národa četného, mocného, jemuž přítomnost přála a budoucnost kynula? Jakým ziskem mohla býti národnost slovanská tomuto národu mezi Němci

pohřbenému?

„Čeština je již mrtvým jazykem“, bývalo hlásáno. Odumřela-li stará řečtina a latina a odstěhovala-li se v Pantheon památek, čeho můžeme žádati od češtiny?“ Tak bývalo

rozumováno. Sama to ještě pamatuji. V odpověď ozýval se pouhý cit, cit vlastenecký a pravil: „Co plátno, ten jazyk dávných otců je nám svatý.“

Duch času tím hlasem promluvil: „Český jazyk posud žije a jest mu souzeno dále žiti. Je to zákon přírodní. Národ ani jednotlivec není pánem svého žití, nemůže ani nesmí sám sebe usmrtiti před časem Rozumujte se zákonem tím.“

Genius toho národa žil, hnul perutmi, probouzel v srdcích lásku, kterou útlak rozněcoval. Ta všemohoucí síla, kterou nazýváme Bůh, kázala mu žiti a mýlil se, kdo si myslil, že to bylo dílem několika smrtelníků, byť sebe nadšenějších. Ano, bylo to dílem jejich, ale to dílo bylo jim vnuknuto hlubšími pohnutkami z dějin vycházejícími.

Ten úkaz patří do filosofie dějinstva více než cokoli.

Po třicetileté válce bylo vyhubeno z české vlasti vše, co tvořilo jeho inteligenci. Jeho literatura byla ohněm zničena, jeho nadějní synové a dcery byly vyhnáni. Svoboda náboženská byla národu vzata. Avšak, kdyby se byla měla vykořeniti docela osobnost tohoto národa, nebyl by směl zbyti ani jediný jeho člen, nebyla by směla zbyti ani jediná jeho kniha ukrytá a zachráněna.

Známeť ten tklivý román s motivy nevyčerpatelnými o zapovězené četbě našich otcův, o tom, jak byly skrývány, jak tajně v nich se čítalo. Víme, že byly ženy tak horlivými čtenářkami jejich jako muži

Ty znamenité knihy plné velkých myšlének, útěchy v utrpení a povzbuzení k činnosti překlenuly most přes zející propast dvou věků. Jestli známo, jak byly vítány od buditelů nové doby země české, když jednu za druhou nalézali, objevovali v chýžích prostých pod střechem doškovou.

Tam byly hlídány, střeženy, žárlivě opatrovány od pokolení na pokolení Čechů věrných.

Z nich byl pak sestrojen Noemův koráb, který vyplul z potopy české vlasti.

Jako míza stromů zimní doby se stahuje až v nitro rostliny, tak byly ony knihy zachovány lidem, to jest srdcem národa.

Vzdělaným a vyšším vrstvám byly tyto knihy zmizely...

V rodinách ryze měšťanských byly chovány se zbožnou úctou, jakož předražené a vzácné památky.

Z pozorování vlastních a jiných současníků a předkův mohu dotvrditi, že úkol zachovávání a uctění těchto památek ženy konaly. Ony staraly se o rodokmeny rodinné, o to, jaké druhy to bývalo, zachovávaly podání rodinné a v něm vřelou vlasteneckou lásku, byť nedovedly ji tlumočiti nové době, byť se držely pouze starodávnosti. Ale mnohá mezi nimi vynikla z.

neuvědomělosti tohoto hlubokého citů. Vizte vzory starých vlastenek.předbřeznových. Sledujte jich životopisy, pátrejte po nich, doplňujte je! Proto jsme tu shromážděny!

Bohužel bude tíže vyhledávati památky našich křísitelek z úrodných hlubin našeho prostého lidu. Hledme však, jak jsou kříseny, bezejmenné sice, ale s duchem obdivuhodným a se srdcem velkým. Jejich dílo za ně mluví hlasem mocným. Vidíme jejich umělost.

Během dvou dlouhých nešťastných věkův zajisté ubývalo horlivých a uvědomělých čtenářů zachovalé literatury české a kdyby byly poměry ještě déle setrvaly v téže příkrostiti, byl by snad býval vydechnut poslední dech hynoucí bytosti národní?

Nikoli; neb duch lidu sám pracoval a tvořil si lidovou poesii, lidovou moudrost, lidové umění, lidovou vzdělanost bez pomoci, beze vzorů ciziny, čerpanou ze snivého, báječného podání pradávneho.

Tot' jeho síla, jeho význam kulturní, jeho, abych tak řekla, autorita.

Duch lidu tedy pracoval a měl své písně, studnice moderní hudby, své pohádky plné moudrosti, zahalené v dětinné kouzlo svěžích mladistvých myslí.

To vše žilo, rostlo, přerůstalo zříceniny minulé slávy zelení a půvabem, prodchlo poušť české vlasti vůní jarní.

Ptejme se, jakou účast měly ženy v tomto hnutí lidové vzdělanosti samorostlé. Nikdo nevěděl, jaké začátky nové budoucnosti, nového žití ubohý stýraný lid zapouštěl v půdu českou. Ubohý stýraný lid! V jeho písních a pohádkách nevidíme jeho trýzně, z jeho mudrosloví ve příslovích čerpáme jeho filosofické názory. Jenom nápěvy jeho žalují a pláčí.

Vesnice byly zpustošeny, statky zchudlé, chaloupky a baráky nelišily se od chlévů. Ale duch lidu z nich vyrůstal a sliboval budoucí výkvět.

Národ byl ožebračen. Kdo přece hleděl udržeti se ve svém stísněném majetku, aby nemusil jíti světem žebrotou, napínal sílu tělesnou trojnásobně. V tom shledával pak, že byl nadán krom síly a vytrvalosti také důmyslem.

To bylo českému lidu dáno přírodou, a proto se udržel, a můžeme pevně doufati, že se udrží.

Tehdy říkávalo se v kruzích vznešených: „Ten český sedlák, ten má tvrdou palici, ten má za ušima, ten je houževnatý.“

Říkalo se to s příhanou a bývalo mu na ten účet ještě přitíženo.

Ale on měl svou oprávněnou pýchu a věděl, že tou tvrdou hlavou zlým dobám odolá, že je v jeho chytrosti zdravý rozum a úsudek; tušil, že je v té houževnatosti budoucnost veškerého ztraceného národa.

Uměl se dřít ti ve práci a ještě při ní myslit, odříkat se a strádati tak, že se mu množily v truhle tolary a dukáty.

Což mu jich záviděli a vyčítali jeho utiskovatelé.

Říkalo se tehdy, jak známo, že jest český sedlák jako vrba. Čím více se ořezává, tím více bují.

Jemu po boku stála česká selka, statečná panímáma.

Ta znala obhájit svůj dům a rodinu krom toho, že se v něm činila.

Uměla promluvit s pánem i nepánem. Odkud to vzala? Mělat' právě vrozený vtíp. Byl v ní duch lidu. –

Stihalo-li neštěstí je ji rodinu, vydržela ona nejdéle mezi všemi.‘ Poddal-li se sám muž těžkému osudu, ona se nepoddala. Nevěřila nikdy, že by pomoci nebylo. Bylo-li nějaké stíhání od úřadů, měla ona odvalu postavit se. Třeba byla tam tupena a hloupou ženskou nazývána, třeba jí ukazovali dvěře, věděla dobře, co vhodného odpovědět se svým košíčkem na ruce pod čistou plenu ukrytým. Věděla, kdy prošití, kdy lichotit, jak od povědět dobrým způsobem do pravdy, kdy pohrozit. O sebe se nebála a nedala se odbytí, dovedla protivníka unavit. A ten konečně řekl: „Ta safroporská ženská zahanbí právníka.“ Pamatujete ještě někdo tento ženský typ? Myslím, že dosud nevymizel. Křísím ten obraz z paměti, z vypravování dávného.

Žel, podléhalo přemnoho rodin neštěstí národnímu a útlaku. Ale ku podivu mnoho udrželo se skoro zázračně a povzneslo se z bídy způsobem nejvyššího pozoruhodným.

Hrozné tragedie rodinného úpadku byly odehrávány. Ale ti, co podleli zlému osudu, bývali poučením sebeobrany ještě vytrvalejší.

Z veškerého toho děje celkem pak vysvítá, že lid český zkrúšití a sklícití se nedal. Proto nemohl býti zničen.

Pátřejme po těch prostředcích, kterými to možné bylo. Ohlížejme se v oněch bídných vesničkách, v roztrhaných chalupách a v selských statcích robotou přetížených.

Nalézáme v nich osobnosti svérázné, povahy ryzí, mysl jasnou, ducha zpěvného, lid povídavý, fysiognomie sympathické a mezi nimi ruch a dobrou vůli. –

Vidíme starce proroky, stařeny velezkušené, muže a ženy dosti neústupné, někdy tvrdé, železné, kteří se však dávají obměkčití a ve stáří slevují. Vidíme mladé lidi zamilované, plné písni, v lásce blouznivé a tvrdohlavé, vždy ohnivé. Jsou po rodičích a předcích.

Nebývá dosti na neštěstí veřejných poměrů, přicházejí k tomu také rodinné nešváry, neposlušnost dětí, neústupnost rodičů, nespokojenost starců, jak život lidský to nese s sebou.

Ale to vše musí býti srovnáno v dobách zlých dříve a šťastněji než jindy. Moudrost a laskavost spěchá osvítit srdce a rozum.

„Nu, nějaké to zas bude. Po dešti slunce svítívá. Není zle, aby zas nebylo dobře. Není kostelíčka, aby v něm nebylo kázáníčka.“

A mnohem více moudrého a srdečného vyplynulo z úst lidu, aby se domácí bouře uchlácholily.

A tak opravdu, zas to nějaké bývalo. Nikdo pak neviděl, vyplynula-li mu nějaká průpovídka, perla, se rtů, co tím vložil dobrého v budoucnost a jaké to bylo a jest pro všechny časy símě blahodějně.

Tak plynul den za dnem v dobách neslýchaného neštěstí, a často zdálo se to dření a ty těžké snižující tresty k nepředržení.

Avšak právě ti, již nejvíce utrpěli, dodával; často jiným odvahy a dále, dále táhli jeho útlaku.

Zas bývaly chvíle lepší. A můj Bože! Toho povídání co bývalo, toho rozkošného požehnaného povídání! Ty přástvy! Posud je nezapomenutelné, jak pilné ruce se předstihovaly ve předení jemných nití, při čemž obraznost tvořila, zkušenost poklady rozdávala, duch a srdce mluvilo, a mocný Čas zbraně, brousil na osvobození národa. Takové bylo to zdravé, plné a mocné jádro lidu českého, ze kterého nový národní život pučel, schopný veškerých požadavků a pokroků vzdělanosti.

V čem záleželo to zdraví, ta schopnost k obnovenému žití v jádru lidu byla jeho mravní síla, jeho ctnosti a schopnosti.

Jak byla města a zvláště Praha poněmčena ještě na počátku tohoto století, je známo. Již v dobách křísení se českého ducha poněmčování pokračovalo.

Leč v tom příboji Němectva vynikaly staré měšťanské rodiny s uvědomělostí národní. Ty měly památky na slavnou minulost předkův, měly rodinné erby a velké vzpomínky. Byli hrdí na svou minulost.

Ale v oněch dobách také již hlodalo poněmčování na ryzích těchto kmenech. Děti učily se německy ve školách a odcizovaly se starým knihám rodinným českým. Moderní duch času váł k nim němčinou. Jenom modliti se nemohli jinak než česky.

Rozšafní mezi nimi, aniž co slyšeli o vlasteneckém ruchu posud obmezeném v malém kroužku vzpírali se z vlastního přesvědčení německému vlivu. Bezděčně cítili, kterak náleží k poctivému charakteru býti věrným mluvě otců svých, byť moderní tehdy duch to zavrhoval. Tomu říkali svétáctví a drželi se dávného přesvědčení.

V hádkách o těchto věcech hřímávali a připadali nepředpojatému pozorovateli jako giganti, Mladé tehdyž pokolení je ovšem přehlasovalo a proud odnárodňující nesl se přes ně; nikoli však přes jejich hlavy, ty zůstaly nad proudem a pomohly jej zastaviti časem svým.

Krom oněch poctivců z kruhů měšťanských vyskytovali se mezi vzdělanci tak nazvaní milovníci české řeči.

Ti zápasili s nepřízní národní a pohrdáním českého jazyka. Zdá se až k neuvěření, jak přicházel v nic jeho spisovní jazyk a to málo desítiletí po smrti Komenského.

Upozorňuji na malou přemilou knížečku vydanou v Praze 1716. u Jana Václava Helma v domě za sv. Jiljí u zlaté Abecedy.

Knížka nazývá se Slovař český atd. k užívání milovníkům české řeči. Tento slovař obral sobě úkol „slova od Němcův a Latinářův vypůjčená ve vlastní řeč českou obrátí ti.“

Spisovatel slovaře hájí cenu české řeči a její způsobilost a praví v zajímavé a vřele cítěné předmluvě mezi jiným: „Snad tato má práce sprostná bude podpal mnohým, aby něco lepšího pro čest jazyka svého (což dejž Bože) na světlo vydali a za jisté‘ ti všichni, kteří ještě v Čechách česky rozprávějí (nebo jest se obávati, aby po letech v českém království místo česky německy všickni nerozprávěli a svůj jazyk u větší vážnosti měli; o to se starajíce, aby k zapomenutí a k vykořenění nepřišel, ne jen pro čest našich milých předkův, ale také pro vzácnost toho našeho slovanského jazyk. Vzácnost pravíme nebo ten jazyk slovanský jiní národové tak sobě velice vážili, že snad jiné rozličné jazyky ten a takový sobě oblíbili. Jakož také skutečně čtvrtý díl světa toho jazyka až posavad užívá; atd.)

To bylo tedy vydáno r. 1716. Tak bídně to tehdy vypadalo. Naivní maličký ten slovař byl skromným věstitelem slovníka velkého a důkladného Jungmannova, který za sto let teprv nové světlo v národě českém rozžal. Za sto let, ve kterémžto čase věc ještě hloub klesala od roku k roku.

Poctivý, nejmenovaný spisovatel řečeného slovaře pachtil se hlavně nápravou vykřičených nedostatkův českého jazyka a vycházely z toho dětinské pokusy slov správnějších.

Bylať to hříčka v návalu Němectva; ale dojíká k slzám. Krom onoho slovaře nebylo tehdyž vydáno české knihy krom modliteb a kázání.

Když onen drahý spisovatel slovaře se světem se rozloučil jako poslední svit slunce zapadlého za mračny, zároveň však jako první zvěstoval zoře budoucí, tuším, že nevyhynul s ním poslední tak zvaný „milovník českého jazyka“.

Na sklonku věku osmnáctého byly s volností náboženskou puštěny ze žaláře na světlo denní výborné památky písemnictví českého ze šestnáctého a sedmnáctého věku. Učenci a milovníci jazyka českého na ně padli, opájeli se krásou vzkříšené mluvy písemné, studovali

obdivuhodné ústrojí toho jazyka vyškrtnutého z řady jazyků živoucích. Pracovali s náruživou láskou a přece bez naděje, že by bylo možno vdechnouti trvalý život v ústrojí domněle mrtvé.

Nikdo neznal ještě českého lidu a jeho životní síly, on sám znal sebe tím méně. Nikdo ještě neviděl ani nevěděl, že za dvě stě let útlaků lid dospěl tak, že z něho se rodily talenty a geniové ve schudlých jeho chatách. To jest úkaz tak zvláštní a pozoruhodný, že vyzývá k přemýšlení, že není posud dosti uvážen.

Nelze se dosti nad i viti, kde se vzala neodolatelná chuť ku vědám v dětech z lidu, žijícího dvě stě let ve vyhnanství světoběžné kultury jako v pustinách australských.

Jaké to divy zjevují se nám v životopisech a původu našich Jungmannů, Palackých a Půrkyňů a jiných, přemnohých křisitelů. Jak prodírali a hnali se za metou posud mlhavou, jak bojovali za ideu tak smělou, jako dobývání Olympu od Titanů.

Tito geniální mužové vynořovali se jako zázračná falanx z lůna lidu, jenž byl počítán mezi poslední.

Za tímto stkvělým vojskem ducha vycházeli méně proslavení a přece ctihodní a účinní vrstevníci, jejich spolupracovníci, spoluvěrci v ideu vzkříšení českého národa. Byli to mladí lidé, kteří přicházeli s ranečkem na zádech, chudinci, z chudých dědin, s velkým nadšením s velkými touhami; ale s dědictvím duševní práce dávno padlých předků. Ti byli zničeni, ale jejich duch zrodil se znova. Doma v bídné škole vesnické učili se tak rádi, tak snadno, že matkám to nedalo, aby faráře se neptaly: „Nebyl by ten hoch schopen stati se velebníčkem?“ Matky staraly se o to, matky vysílaly tyto syny většinou ku prahu vyššího povolání. Přemluvily otce, aby ničeho proti tomu neměl. Tak vyplňovaly ženy svůj úkol české kultury na začátcích.

Mladý adept šel tedy studovat do zlaté Prahy dosti dobrodružně, jako hrdina starých pohádek do světa se vydává.

Šel v dřevěnkách a s nějakou zásobou jídla, s pánem Bohem, s tisícerým žehnáním mateřským, ale jinak bez prostředků; s nějakým doporučením, celkem však s dobrou myslí, se svou mateřštinou a se základem latiny vštípeným mu od faráře.

Nadějný student dorazil do Prahy, buď pěšky anebo na řebřinovém povoze, byl-li ze statku. V Praze ocitl se studentík v jakémsi skrovném bytu, byl odkázán na bezplatné obědy a na podporu dobrých lidí. Po roce mohl již hledati sobě nějaké kondice.

Takový způsob studování stal se tehdejší pravidlem. Věc navlékla se obyčejně velmi snadno. Nebylo dědiny, aby tam nebyli měli aspoň v jedné rodině příbuzného v Praze. Buď usadil se tam jako řemeslník, dostal se do obchodu, anebo sloužila tam nějaká rodačka. Ta

provádala se tamtéž. A tak to šlo všelijak. Tehdáž platilo ještě nějaké kmotrovství, či příbuzenstvo. Svůj hlásil se snadno k svému.

Student zkusil v těch poměrech nemálo; avšak byl otužen a otužených předků potomek, kteří byli vytrvalí žáci ze školy nehod a trampot.

Jsa Čech přišel do Prahy poněmčené do škol německých a proléval slze pro obtíž babylonské motanice jazykové za drakonické školní kázně. Český student vystál tu duševní robotu jako jeho selský předek robotu na půdě pozemské.

Zde vystupují opět ženy české na jevo a sice jako podporovatelky českých studentů. Byly to srdečné matky, babičky, které se jich ujímaly a o ně se staraly nelíčené se obdivovaly jich snahám.

Mnohdy dostal se student do poněmčené rodiny, kde na počátku jaksi porobem se cítil. Přečasto cítil se v tom sklíčení pochopen babičkou, posud českou, jež se nepoddala německému proudu, a proto méně bývala vážena. Té stal se český student miláčkem, s ním hovořila po česku o jeho rodišti ryze českém, a vzpomínala vlastního českého domova svého.

V takovém důvěrném povídání ti dva nevěděli, kterak si tu podávají ruce doba stará s novou a mladistvou dobou české země.

Student postupoval, učil se stkvěle, stal se vlastencem a hle, teď přišla láska do toho a městska krasavice odhodivši škrabošku němectví stala se Češkou vlastenkou. On připojil se ku práci na roli dědičné a milenka, později žena, sdílela se s ním o úspěch a neúspěch. Dále bral se vývoj české ženy. Obracely se samostatně k české věci. Za doby politických nepokojů byly ženy hrdinkami jako Anna Sázavská.

Žijeme nyní v poměrech prarozdílných v porovnání s těmi, které prve jsem líčila. Společnost vzdělaná ukládá nyní stero nových povinností každému členu svému, ať kdo náleží kterékoli třídě, mužskému, či ženskému pohlaví.

Sledovali jsme ženu českou, jak pojímala úlohu svoji ve hlubinách národního neštěstí a kreslila jsem ji dle skutečnosti. Nejen že jsem nenadsazovala, naopak nebylo mi možno vystihnouti všecky všude oběti její a svěží neúpornou snahu a porozumění, čeho si žádal duch času.

Česká hospodyně mívala opravdu nejstkvělejší pověst v dobách, kde Čechové snášeli jen potupu a posměch odrodilou.

České hospodyně, její kuchyni, jejímu pořádku čistotě, úpravě, energii i cizinci se klaněli a dávali ji za příklad. Byla nadána mnohými ctnostmi, železnou pílí, povahou svéráznou, upřímnou.

V tomto domácím ovzduší a s velkým přesvědčením o důležitosti práce matky vychovávaly příští pokolení uvědomělých Čechův a pravého ducha vlasteneckého přijímaly pak navzájem od synů. Tak vzrůstal cit vlastenecký z ctností domácích, jsa živen dobrem a poctivostí. Vidíme z toho všeho, kterak naše báby a prababičky český národ zachovaly a udržely, jak naše matky pochopily uvědomělost jeho a k jeho snahám se přidružily.

Došli jsme v této úvaze k přítomnosti, která zbožně sbírá památky dávné, divuhodné, jež jsou stkvělým dokladem toho, co tu vypravováno a zapomínáno, jež vlastně samy mluví a svědectví dávají o tom.

Rozhlížíme se také po práci žen přítomnosti ,Česká žena nemůže a nechce zůstatí pozadu za pokroky Renského pohlaví v tomto půlstoletí činěnými.

Tyto pokroky vyšly z veškeré snahy ženského pohlaví vůbec. Vyšly z pracovitosti našich matek, z lásky k umění našich babiček, jež jest tak zjevné v památkách jejich, z lásky k vědění, osvědčené v účasti jejich při nastupování synů na studie. To vše bylo předurčeno vyvinovati se v činnost všestrannou.

Naše národopisná výstava jest přehledem našeho národního vývoje, jakýmsi vzpamatováním nad osudem a povoláním národů českoslovanských, vybidnutím k dalšímu vykročení v budoucnost neznámou, snahou vyznati se v povinnostech národních. Jsme v Evropě posud více méně národem neznámým, hvězdou toliko teleskopem viditelnou. Ale kdo ví, nemáme-li národům známým a velkým co říci?

Leč v těchto chvílích národního povznesení jest nám dovoleno mysli ti jen na národ vlastní a mužové jak ženy české chceme hledati cesty dobra i spravedlnosti bludištěm světových dějin, jako hledali naši vzorní předkové.

V české chaloupce

Vy krovy staré, omšené
a světničky vy starosvětské,
kde všecko jest jak svěcené,
tak vetché vše a přec tak dětské,
tak zašlé, mrtvé, bývalé –
a svěží přec jak život sám;
vy koutky nízké, skrovně malé –
a neobsáhlé, neskonale.
jak velechrám!

V ký kraj se duše odhoupá
tím malovaným kolébadlem?
Ký duch k ní náhle vystoupá,
skryt v kočičkách tam za zrcadlem!
Čím to, že srdce vyřezané
tam na stoličce dubové
s mým srdcem v divný soulad plane
a ze všad zářné chvění vane
tak májové?

Tu bábin fěrtoch samý květ,
tam čepec pro veliký svátek
s dnem zlatým, starý na sto let;
tu modlitby, tam kolovrátek;
tu s tulipány strakatými
zas žlutý kožich pantáty,
a živůtek zde samé prýmy,
jenž k hrdlu zdoben jiskrnými
kol granáty.

Čím prostinké ty památky
nám drahé jsou tak nevýslovně?

Proč jako v dětství pohádky
nás vábí k sobě očarovně?
Ó tím, že každá zdo­ba tato
i každá práce, každá zvěst,
že vše, co z ducha lidu vzňato,
tak české zrno, ryzí zlato,
tak naše jest!

Tak svůj, tak věren sobě byl
ten lid i v robot robské tíze!
Svou víru ctil a velebil
svým srdcem v kytli vlastní příze;
svůj mrav i jazyk, pýchu svoji,
svou hlavu měl, svých dlaní pot,
své květy vložil svými zdroji
a znovu zrodil k žití boji
svůj, náš to rod!

A my teď, jeho dědici,
se ženem s pachtivými ňadry
plout v cizích proudů směsici
a maškařit se v cizí hadry.
Kde moda v hlasný pozoun vřeští,
hned světovost se dere v nás,
hned horečkou se všecko třeští
a sdírají hned vnuci čeští
svých předků ráz.

I hanbě v pozlacené říze
má klaněti se prostá čest,
má zdraví blahořečit hlíze,
když světovou a v modě jest.
O, duchu otců, duchu přímý,
ty duchu vlastních pravd i kras,

věj, zaplaš omamné ty dýmy,
dej, ať jsme tvými, necizími
a svými zas!

El. Krásnohorská

Libušino vidění

Napsala L. Grossmannová-Brodská

Šumné, zpěvavé vlnky stříbropěnné Vltavy pěnily a odrážely se o mohutnou skálu posvátného Vyšehradu, kde kněžna právě prodlévala v oblíbené svojí lázni.

Hle Libuši, věhlasnou Čechů vládkyni i věštyni, čím asi vyvolán bolu mráček, táhnoucí se přes její důmyslné čelo? Bělostná říza halí velebnou postavu kněžninu, jež odpočívá na kamenném sedátku mechem porostlém, v levici si maně pohrává snítkou lipovou a pravici podepřenou hlavu svoji kloní pod tíhou toho, co táhne její myslí.

Kolem spěchající vlnky plynou tak sladce a lichotivě, jako by si přály vyjasnit tvář paní věhlasné, a svojí pěnou, ozářenou žhavým letním slunkem duhovými barvami, dotýkají se šatu i nohou Libušiných.

Rolem se rozkládající bory a hvozdy velebně šumí, a v blízké porostlině ozývají se veselé písňe ženské družiny kněžniny, pouze ona sama, vyvolená svým národem kněžna, šťastná, milující i milovaná manželka Přemyslova vyhledává dnes samotu, by mohla nerušeně sledovati vidiny táhnoucí její osvícenou a proročnou myslí.

Lehounký povzdech splynul se rtů kněžniných při vzpomínce na svárlivého Chrudoše, jenž kdysi pohanil její jemnou vládu dívčí a pohrdl srdečnou spravedlností slovanskou; pak přivedli vladykové své kněžně Přemysla, statného oráče Stadického, aby svůj lesklý pluh a opánky zaměnil se stolcem a rouchem knížecím; při vzpomínce této tvář Libušinu přelétl odlesk tichého vnitřního blaha.

Nyní povstala a zahleděvši se na protější stranu, kde v dálce nad temnými bory velebné slunce plálo, kněžna Čechů vzdávala v duchu tichou oběť díků bohům věkožizným za krásu rodné země i za klidný spokojený život svého mírumilovného, rolnického lidu.

Avšak co tak náhle vzrušilo klidnou tvář Libušinu? Hle, tamo na druhém břehu v porostlině ozval se pronikavý skřek opeřeného dravce, ženoucího se za vyhlédnutou kořistí: jakoby v ochranu brala ustrašenou bílou holubici, vztáhla kněžna svoji pravici, avšak dříve ještě, nežli spáry dravcovy zkrvavěly bílé peří holubici, přilétla odkudsi střela a dravec zapadl v houštinu, kdežto holubice vesele i vítězně vznášela se vzhůru nad lesy, ozářena jsouc svitem slunečním a provázena zrakem vznešené kněžny.

Libuše opustivši svoji lázeň, nikým nerušená stanula na skalním výběžku; její vysoká postava nabývala netušené veleby, v oku plápolal oheň proročného nadšení, a ona pozvednouc obě ruce, jako by chtěla objati veškeré ty vůkolní krásy, mocným a líbezným

hlasem, zdajícím se přicházeti z jiných světů, promlouvala tato slova: „Jest to mocí Bohů věkožizných aneb mocí onoho velkého Ducha vládnoucího celé přírodě, že se před mým zrakem odhaluje clona zakrývající dálnou budoucnost jiným nepřehlednou?! Vidím, jak můj národ stokráté udolaný opět s nezdolnou silou vítězně povstává! Rovni mohutným orlům budou se synové jeho vždy poznovu povznášeti nad zlobou veškerou a bystrostí perutí sokolích rozeženou temná mračna nepřátel upírajících jim právo dědičné! Boj, usilovný, těžký, zápas neustálý bude údělem mého národa; leč bude to zápas čestný, vítězný, jemuž ještě větší ceny i krásky dodají něžné ruce ženské, které vítězné zbraně nejen kvítím a zelení ověncí, ale také svým duchem, srdcem, ušlechtilou myslí a vlastní prací usilovnou přispějí ku slavnému vítězství svého lidu.“

„Zřím je všecky v duchu před sebou, příští ony dědičky veškerých mých tužeb i snah, nesoucích se jediné ku blahu a povznesení mého národa. Jest jich stkvěla, nepřehledná řada. Jsou to dcery knížecí i královské, vyhlédnuté k tomu, by na stolcích panovníků cizích národů šířily dobro a požehnání, vyplývající z jejich mírné holubicí povahy; ony budou národy cizí, vzdálené seznamovati s pravým dobrem a vznešenou pravdou, aneb sloužíce v pokorné skrytosti Duchu nejvyššímu, budou ho modlitbou svojí smiřovati s lidem, jemuž bude život jejich nepřetržitou

řadou skutků milosrdných!“...

A před duševním zrakem kněžniným táhly neurčité stíny Dábravky, Mladý, Dagmary, Anežky české i Ludmily svěťice.

V novém radostném vytržení pokračovala: „Opět jiné vidím, statečné i otužilé ve vřavě válečné, any s úsměvem přinášejí oběti nejtěžší, vysílajíce za padlého muže bojovníka na pole válečné své poslední syny. A tam ta vidina stejně smutná jako velebná! Výkvět žen vznešených i vážných matron v dlouhém průvodu svých rodin ubírá se do vyhnanství a na rozchodnou líbá a bere s sebou hrstku rodné země vlastenecké.

Oh, plémě Libušino, plémě Krokovo, potomstvo praotce Čecha! Celá moře útrap tobě přebřísti bude, nežli ti cizí urputnost přestane upírati přirozeného, práva! Než hle, jako nejpůvabnější obraz, ozářený červánky zapadajícího slunka, vidím tamto ženy všech příštích věků, ženy prosté, žijící i pracující v chudých českých chatách, v nichž hlídají svému národu nejdražší, nejstkvělejší jeho poklad – rodný jazyk. Neúnavnou prací, líbeznou zpěvankou, pílí pracovitě ruky, uchováním zděděných obyčejů po dlouhé věky skrytě a tiše pracují na tom, co jedenkráté po staletích bude pro jejich potomky neklamným i radostným svědectvím o stkvělé minulosti, slavné přítomnosti a budoucnosti stále utěšenější, tak že cizina bude kdysi na děti Libušiny patřiti se závistí i obdivem!“

Kněžna umlkla a jako by přemožena dojemem úchvatného okamžiku sklonila hlavu. Když pak s družinou svojí vstoupila do nádvoří posvátného Vyšehradu, kde dlel Přemysl obklopen jsa lechy a vladyky, tu kněžna Libuše, již radostně vítal výkvět jejího lidu, pocítila neklamnou jistotu, že se její prorocké vidění vyplní k nehynoucí slávě i památce jména českého.

Vše naše!

Přes dálné nivy, končiny
k nám vlašťovička letí.
„Bud' pozdraven, ty koutku můj
vy, milé české děti!

Bud' zdráva, moje vesničko,
i chaloupečko nízká,
ty nevíš ani, za mořem
jak po vlasti se stýská.

Jak v hájích plných cypřiší
a vavřínových stromů,
mé srdce jato tesknou
jen volá domů! – domů!

Do české milé vesničky,
kde chata doškem krytá,
kde ale láska nejčistší
tak upřímná mne vítá,

kde český hlahol slyším znít
a české zpěvy zvoní,
mateřídouška na mezi
kde sladce, libě voní.“
A ptáče křídel napjalo
a k české letí chatě,
jež září slunce přejasnou
stkví v lesku se a zlatě.

„Aj, chatuško má, jaký div?
Aj pověz, chatko sivá,
kde jsem? – a kde's se octla ty?“

Tak vlaštovička zpívá.

„Tot' přec tvá střecha útulná,
to tvoje milé stěny,
však palác onen, kde se vzal
ten zářně pozlacený?

Což zbloudila jsem? Nenajdu
již cesty v koutek pravý?“
A vlaštovičce mladinké ta změna nejde z hlavy.

„Tut' přec náves, kostelík,
tu stodola i sýpka,
tu kurník, v kterém vévodí
s kohoutem věrná slípka.

Či přec to není koutek můj,
po němž tak srdce touží?“
a vlaštovička plaše teď
nad chatkou rychle krouží.

Má vlaštovko, ty ptáčku můj,
tož zmýlili jsme tebe,
že jsme si kousek vesničky
sem vzali pod své nebe?

By dýchal milým životem
ten kouteček tu vesský,
a hlásal, nesl v šíř i dál
svůj původ ryze český.

By oživly nám před zrakem
ty stěny našich chatek,
v nichž čile vrčel kolovrat,

zpěv zbožný zníval matek;

v nichž oddýchán je každý kout
tím milým, českým zvukem,
kde všechna srdce jediným jen vyznívala tlukem:

to láskou k vlasti nezměrnou
jak v dobré i zlé době.
Věř, chatko, s vroucí vděčností
dnes pohlížíme k tobě!

Vám, chatky, patří Čechů vděk,
vám – naše láska vroucí,
vy svaté předků odkazy
jste střežly pro budoucí!

Pod vaším krovem uchován
naš jazyk zníval – zvoní,
vám, – jeho strážcům poctivým
se naše hlava kloní!

Let' vlaštovičko, v paláce,
let' v města, kraje vesské
a hlásej: Co jsem uzřela,
je naše – ryze české!

Tam v stověžaté matičce
jsou české práce divy,
tam písně, – knihy, památky
ty staré znovu živý!

Ó, spěšte, spěšte všichni tam,
jimž láska v hrudi dříme,
a ty, – již v snění, – ze spánku

tou zvěstí probudíme!

Let', vlaštovičko, v paláce,
let' v města, kraje vesské
a hlásej: Co jsem uzřela,
vše naše, – ryze české!

Tereza Mellanová

Sněžce

Horo, bílá horo, na českém pomezí,
dva pod tebou proudy, který z nich zvítězí?
Ten, který jak moře se všech stran k nám hučí,
neb ten, jenž je zkalen slzou, krví, žlučí?

Sněžko, bílá horo, s tou hlavou v oblacích
a patou v těch proudech, máš srdce v prsou svých?
Viděla jsi všechno, a to srdce tvoje
buď je zkamenělé nebo puklé v dvoje.

Co ten vítr z dálky všechno ti přináší?
S tamté strany jásot, žaloby od naší,
žaloby, že kámen pohnul by se taky,
horo, horo bílá, neumíš rvát mraky?

Kamenné tvé moře, kropené slzami,
fiolkami voní a vzdychá nad námi,
vidíš, i ta kleč tvá dole volně roste,
jen my nemůžeme, horo, bílý skvoste!

Vidíš mlžinami i slunce východem,
co nás mučí dávno, co je nám velkým snem?
A víš, jak cizincem od věků a znova
trpí národ Husův, země Václavova?

Nemůžeš být stráží, buď aspoň svědkyní,
kdo na nás a kdy tak těžce se proviní,
mrakům, slunci, hvězdám, větru, blesku, hromu
rci, jak cizí moře valí se nám domů.

Co obětí marně zapadá do něho,
žaluj hořce za nás do světa širého,

co nás ran a krve, co nás práce stojí,
když padnouti nechcem v nerovném tom boji!

Žaluj do daleka z českého pomezí,
jak přesila Často nad námi vítězí,
ujařmená hlava jak se zvedá těžko...
pozdvihne se přece, horo, bílá Sněžko??

Růžena Jesenská

Českým ženám

Vám, ženy české, píseň tuto světím,
kdy v doby dávné křídlem ducha letím.
Co mluví k nám, když vás hrob halí stíny?
Tu výšivka – tam tkáno z pavučiny.
I vzpomínám, co v duši vám as kvetlo,
než na sta květů z ruky naší slétlo
sem v úběl plátna.

Jak šťastná ruka tuto vyšívala,
když srdéčka dvě, rudé růže dala.
Tu loktuš bílá jen se květy plní,
tam nevěsty šat jen se klasy vlní.
Dál karkulka, jak z pohádky je všecka,
ty květy kouzlit může na skrář děcka
jen láska matky.

Ó matky české, zjev nám drahý, milý,
svůj život v lásce – práci zasvětily!
Ta láska k drahým, k řeči, k otců hrudě,
nám z vašich zkazek věčně pláti bude;
a práce, jež vám pevným byla štítem,
kež dále chrání v žití boji litém
dcer českých řady!

Váš příklad světlý k práci ať nás budí,
dál, věčně dál a s neznavenou hrudí!
Jak práce ducha, tak i práce dlaní,
kež dcerám českým dál je čestnou zbraní;
a v srdci plaň nám láska k rodné půdě –
duch drahých matek jistě žehnat bude
svým dobrým dcerám!

Karla Semerádová

Sen

Snila jsem. Před zrakem mýma zjevily se dvě ušlechtilé postavy dívčí, zářící krásou duše i těla. Řásná roucha splývala jim až k zemi. Jsou to sestry rodné. Nastávala jim doba loučení, neboť mladší z nich chystá se právě na pouť do zlaté matičky Prahy.

Poslání její jest veliké a důležité: má na odiv vystavěti bohaté poklady duševní činnosti národa československého od dob nejstarších až po naše časy, má ukázati jeho rozvoj duševní a získati cti i slávy jménu jeho.

Radost, touha, očekávání i obava prochvívá duši její. Kterak bude přijata, jak splní poslání své a kterak dostojí úkolu tak velikému?

V tom starší sestra její s úsměvem blaženým a pohledem důvěry plným přistupuje k ní blíže, klade jí ruku na ramě a takto hovoří: „Nuž, sestro milená, nastala chvíle rozchodu, jdi jen statečně, odhodlaně a s důvěrou cíli svému vstříc! Chápu tesknotu a obavu tvoji, vždyť i já jsem tak cítila, když jsem se před čtyřmi lety vydávala na tutéž pouť, kterou ty dnes nastupuješ. A hle, přišla jsem ku svým, vítali mne radostně a když jsem před zraky jejich rozložila všechny výtvořiny duševní i hmotné práce české, vzbudila jsem obdiv všech, kdož mne přišli navštívit, ať již byli domácí neb cizí. – Probudila jsem ve mnohých dosud spící hrdost národní a pravé sebevědomí. Jiným jsem ukázala cestu, po které jest jim kráčetí budoucně, aby si zajistili prospěch vlastní a přišli ku rozkvetu a blahu své vlasti, svého národa.

Oh, byli to krásní, nezapomenutelní dnové, když se tam v Královské Oboře kol pomníku slavné paměti krále Jiřího Poděbradského scházeli tisícové Čechův všech stavův i povolání, tvoříce jednu jedinou svornou rodinu drahé naší matky Čechie!

Všecky obavy se rozptýlily, úkol můj se zdařil, já zvítězila svornou prací a láskou! Milovali mne všichni, všichni se stali mými upřímnými přátely. S hrdostí mohu a smím vyznati, že tisícové přátel mých chovají mne dosud v milé paměti a že mi zachovají v srdcích svých nehynoucí vzpomínku po všechem svůj život. –

A snad smím doufati – ano, věřím pevně, že část' té své veliké lásky a přízně, kterou mne zahrnovali, budou věnovati i tobě, vždyť jsi mladší sestrou mojí!

Mládí, krása, ušlechtilý půvab a bohatství národní, jež s sebou přinášíš, jistě ti získají přátel mnohých, kteří přenesou svou lásku se mne na tebe; zraky tvé blahem zaplanou, budeš nejen sama šťastna a spokojena, ale budeš blažiti i jiné – hled, sestro drahá, jak krásný a vznešený to úkol žití!

Již tedy chutě kráčeť, ano spěcheť tam ku břehům Vltavy ladné, kde matičce Praze vévodí královské Hradčany s hroby slavných králův českých a svatých patronů našich.

Jdi, vyříd' můj pozdrav přátelům mým drahým, sobě pak přátel nových, věrných srdcí získej; rozněť oheň lásky a svatého nadšení k Bohu, vládci všeho světa, k národu našemu a k vlasti drahé ve všech srdcích chabých, neuvědomělých, dřímajících!

S Bohem, sestro milená, kéž tam blaze a šťastně plynou všickni dnové tvoji ku cti a slávě jména českého!“

Poslední pohled vroucí, poslední objetí obou sester jsem zřela, a tklivé „s Bohem! skončilo libý sen“.

F. Kramatová

Byli jsme a budem

Jsme jako hrstka písku v okeánu,
jsme jako trs, jejž korál vznesl rudý,
jsme národ malý, sevřený a chudý –
a kolikrát již zvonili nám hranu!

Leč jsme tu. Vítej! zvolali jsme k ránu,
když vzešlo sluncem nad lán české hrudy,
když přes staleté křivdy, boje, bludy
nám otevřelo budoucnosti bránu.

Ne čas nám jako jiným vrací sílu;
my udoláni leželi už v hrobě,
a nebýt lásky, nevstali jsme více.

Lva spoutaného vybaví jen lvice:
jen velká, silná, věrná láska k Sobě.
Zda zase v čas nás rozplamení k dílu?

Pavla Maternová

Životem k umění,
uměním k životu.

Pro svou vlast a pro svůj národ –
třebas smrt mi hrozila.

Eliška Pešková

Česká žena!

Kolik vloh a dobré vůle skrývá se v mladém srdci České dívky! Co dobrého by mohly vykonati, dospěvše v ženy, kdyby všem dostávalo se vychování, nebo aspoň kdyby zvrácené vychování neudusilo v nich šlechetné snahy, touhu po užitečné činnosti. Pak by české ženy jistě stály v prvních řadách žen ostatních osvícených národů.

Můžeme tak souditi z příkladů našeho národního života. I při nepříznivých poměrech všude, kde se nějaký důležitý děj odehrává, je jistě zúčastněna žena.

Také v pohnutém roce 1848. byly činný české ženy. Zapsaly se vroucí svou láskou k vlasti a obětovností trvalým písmem do srdcí všech upřímných Čechů. Jména: Johanna Fricova, Anna Sázavská, Honorata Zapová, sestry Řepkové, Jelínková, Ammerlingová, Fastrová, Tannenbergová, Petrová, Pichlová, Staňková, Netnová, Gabrielová-Podlipská, HanušováNádherná, Anna Rottová, Anna Hlavsová a mnohá a mnohá jiná, jsou jména zlatá. Ženy a dívky ty zasluhují plné úcty, se kterou nyní i vždy vděčně chovati budou památku jejich všecky uvědomělé dcery české. Vždyť láska k vlasti vyzkoušena průbním kamenem utrpení, slz a krve...

Kéž každá slza, která z oka jejich pro vlast vytryskla, promění se v talisman. který přinese zemi naší požehnání.

V dívčí památník

I.

Nech se stromů a luhů vítr střásá
květ za květem tu vonnou jara daň,
nech sladké zvuky písni ptáků tichnou,
jež vdechly život v pole, háj a stráň,
nech luzné jaro z přírody se ztrácí,
ty, jaro krásnější si v duši chraň.

To přeji ti, by jara paprsk slunný
v tvém srdci nikdy, nikdy neuhasí,
i pak, až vzejde zima tvého žití
a sněhem pobělí tvůj zlatý vlas,
bys v duši své vždy s vonným květem Vesny
a s jara písni shledala se zas.

II.

Ted' sluncem lásky rodičů tvých zrak
ti svítí v dnů tvých smavý dívčí máj
a život v květu, zpěvu, radosti
ti plyne jako luzná, krásná báj.

Kéž dál i tak! Však čím ti v úsměvu
jde štěstí luzněji v tvém žití vstříc,
tím pro své drahé, národ, otčinu
měj ve svém srdci lásky darů víc.

III.

Tých kvítků hrst' ti vkládám na památku.
Naděje lístek – haluz kapradiny.
Stvol třesličky – tak na slaboučkém vlásku
visívá často všecko lidské štěstí.
A srdečník – toť lásky úsměv tklivý,

pak pomněnky, ty také rostou v duši
a kéž jsou vždy jak čisté modro nebe.
A trochu mechu – to je zapomnění,
jež ranám skytá čas, co duši bolí.

IV.

Já přeji ti, by po letech kdys mnohých,
až padne v řádky ty tvůj pohled maně,
jsi říci mohla: „Kolik let již prchlo,
a věru ráda vzpomínám si na ně.

Sic nevzrostly mé skutky k výši oné,
kam tužba má se v jarém mládí nesla,
však ruce v klín jsem nesložila chabě,
a touha – dál se brati – nepoklesla.

Já mnohé zkusila a přetrpěla –
však ve vědomí, že vždy věrna byla
jsem povinnosti člověka a Češky,
jest moje radost“, útěcha a síla! u

Vilma Sokolová

Vávrová na kopečku

Ze sbírky staroměstských městek vyňala V. Lužická

Na věži kostela rozklinkal se po ranní mši svaté umíráček.

„Kdo to?“ tázali se všichni. A po městě roznášela se v ráz na to odpověď zvoníkova.

„Vávrová na kopečku.“

„Co se jí stalo? Tak náhle! Vždyť s námi ještě včera večer zpívala u svatého Jana!“ divili se. A hned želeli.

„Škoda jí je! Není druhé takové ve městě. Umřelo nám mnoho!“

Tak a podobně se to ozývalo po celém městečku a dámy se hrnuly k domku, v němž bydlila. Nemohly tomu ani uvěřiti...

Nebylo pochyby. Vávrová ležela už na slámě, ruce majíc skřížené a růžencem ovinuté. Opodál vzlykala žalostivě starší věrná služka a sousedé i sousedky stáli kolem ve hlubokém dojmutí, jaké vyvolává smrt v myslích a duších lidských. V očích všech třeptily se slze.

Když se narodila, nikdo jí nevítal s radostí, ale když zemřela, od srdce si pro ni zaplakali.

„To je hrozné! Tak náhle,“ lekali se lidé, již přišli na zvědy, i ti, již přispíšili, aby s Vávrovou se rozloučili.

„Utrhlo se jí srdce,“ opakovala služka, jako refrain každé sloky srdcervoucího nářku svého. „A co jí to přišlo?“

„Jeník zemřel...“

„Proto...“

A nový údiv, nové vzrušení vzrůstalo v davu - Jeník, jediný její vroucně milovaný syn, jediná útěcha vdovské její opuštěnosti, jediná naděje její do budoucna zemřel a ona toho nepřežila. Snesla mnoho, a s oddanou pokorou skláněla hlavu při každé ráně, která na ni dopadla, ale synovy ztráty nemohla přežiti. Neměla teď už nikoho. Šla za mužem a za synem Chápali toho. A jako by Jeníkovi i ty slze, jichž matka proliti pro něho už nemůže, chtěli nahraditi, propukli všichni v pláč. Bylo jim líto matky, která protřpěla takový žal.

Měli ji také všichni rádi ve městě. Byla tichá, mírná, pokorná, úslužná a nábožná.

Vyšinula se z chudého, opuštěného sirotka, kterého obec živila, na místo jedné z nejprvějších městek, ale dovedla si získati přízně všech. Přijaly ji do svého středu a uznávaly ji.

Jednoho dne bylo asi desítileté děvčátko posláno postrkem do městečka. Matka její, služka, ji povila a známým lidem v opatrování dala. Platila na ni, co mohla, aby s ní šetrně zacházeli a

dřela se do únavy. Matka zemřela, a dítě posláno obci, do které patřilo, aby tato o ně pečovala.

Bětuška chodila jako chudý sirotek od domu

k domu. Říkalo se tomu v obci „choditi středou.“ Všady byla týden a po týdnu šla o dům dále. Když povyroستla a byla práce schopna, usnesla se nejbohatší měšťan a, Vávrová, že si ji u sebe podrží. Oddychli si všichni.

Vávra byl mydlářem a měl rozsáhlé polnosti. Čiperná Bětuška hodila se hospodyně, přetížené prací domácí, na které ještě ke všemu spočívalo břímě, obchodu. Bětuška uměla brzy prodávati. byla dobrou počtářkou a zručnou pracovnící. Vávrová si libovala v duchu, že se sirotka ujala, ale neměla jí ráda. Její povaha drsná, pánovitá, hrdá, nebyla přístupna citům a proto také nevrátila na babičku, výměnkářku, že Bětušku si oblíbila. Ale babička nedbala výtek a hněvu hospodyně. Ujala se sirotky a vychovávala ji po svém způsobu.

„Nechci, aby ta duše se zmařila,“ říkávala. „Co by z ní bylo, kdyby neměla dobrého základu. Činím to pro Boha, jehož je ta sirota dítětem...“

„Kazíte ji! Chytí se jí pýcha a pak s ní nikdo neobstojí,“ hněvala se.

„Ach, ta se nezkazí“, odporovala babička. „Je to dobrá duše a pokora jest její hlavní ctností.“

„Je ponížena, nic více, a takovou přece musí býti každá sirota!“

Vávrová nejednou želela, že si Bětušku vzala do domu, ale přece jí nedávala z domu. Nemohla postrádati její práce, dovednosti a úslužné ochoty.

Ale ještě více litovala, že si ji kdy vzala do domu, když nejstarší syn její k Bětušce zahořel láskou Dlouho neměla tuchy, že v domě jejím jsou dva milenci, až ji na to upozornili lidé. Nejvýše rozezlená

ve své hrdosti bohaté měšťky uražena, nemeškala a vyhnala „světoběžnici,“ jak ji nazvala té chvíle z domu.

„Mámí, svádí, dobrodiní splácí nevděkem bídnic!“ soptila matka: „Chce býti Vávrovou! To tak!“

„Nehněvejte se, panímámo,“ pravila, „my za to nemůžeme, že se máme rádi...“

„Hlouposti! Rádi, nerádi... Co do toho, do všeho! Tady platí jen peníze. Ty jsi holečku chudá sirota a nikdy nebudeš Vávrovou, to si pamatuj!“

„Je-li v tom vůle Boží, budu přece jen Vávrovou,“ odvětila Bětuška pokorně a sehnula se, aby jí políbila ruku na rozchodnou.

Tato však prudce ruku odtrhla a udeřila ji do obličeje s takovou silou, že jí až vytryskla krev z úst.

Nebylo to zúmyslné, ale mělo to týž účinek.

Jeník, který až dosud stál opodál a bál se rozezlené matky, podrážděn tímto činem přiskočil, sevřel dívku v náruči a zvolal:

„A teď budeš mou, ať si říkají, co chtějí! Jinou si nevezmu!“

Bětuška našla brzy službu v nedalekém zámku u paní správcové. Jeník k ní docházel, ale neženil se. Bětuška nechtěla si ho vzítí beze svolení rodičův. Každé neděle, nebo o trhu mívali lidé ve městečku zábavu. Také Bětuška přišla do kostela, a Jeník ji pak doprovázel domů. Matka jeho však před tím si na ni počíhala, zastoupila jí cestu a jala se ji tupiti, spílati a synovi zakazovati, aby ji provázel. Houf diváků je pokaždé obklopoval.

Bětuška klidně všechno vyslechla, a když Vávrová se do syta nakřičela, pokorně jí dala v odvetu vždy jedno a totéž.

„Je-li v tom vůle Boží, budu přece jen Vávrovou...“

Jednou v rozezlení Vávrová na to odsekla: „Nu, tak si jí bud, ať je té ostudě konec! Ale náš dům žebrotě nedáme! Jeníka jen vyplatíme...“

„Zaplat' Pán Bůh,“ děkovala Bětuška. „My jsme zdraví, užijeme se. Ale za požehnání prosíme!“

„No, když svolíme, vystrojíme svatbu, jak se sluší, se všemi pravidly.“

Lidé vše slyšeli, bylo to jako námluvy na veřejné ulici. Do měsíce bylo po svatbě.

„Byla v tom vůle Boží,“ řekla Bětuška, když vycházeli z kostela, „abych byla Vávrovou.“

Pracovali, strádali, Bůh jim žehnal, jmění jim přibývalo i vážnosti a byli šťastni. Jediné dítě, syn, dovršilo jejich blaženost a spokojené spolužití manželské.

Posléze se i matka udobřila, když bohatá, ale zlá a pánovitá snacha ji soužila a odstěhovala se k povržené, avšak mírné a rekovné Bětušce, kde také i zemřela.

Tak velikého štěstí, jaké bylo v domku na kopečku, který si Jeník koupil a tam mydlařil, nepřejí však bozi pozemčanům. Tvrdívá se to aspoň od nepaměti.

Jeník jednoho dne na poli o žních se uhřál, a žízniv jsa, rázem vypil sklenici studeného piva. Tomu přičítala Bětuška zlý zánět plic, který jí milovaného muže odňal.

Bětuška byla zoufalá, ale přece s touž pokorou, která jí byla vlastní, sepjala ruce a zašeptala:

„Byla to vůle Boží! Mám to dítě po něm a nesmím umřít!“

Byla by nejraději šla za ním. Svět už pro ni neměl ničehož. Žila, že to dítě milovala, že pro ně pracovala a je vychovávala. Žila, jak říkala, skutečně po vůli Boží. Jenom ta mateřská láska jí sílila a udržovala.

„Je to mou povinností,“ říkávala. „To dítě nesmí tím trpět, že se mi tak stýská po nebožtíkovi.“

Synáček její, nazvaný po otci Jeník, rostl jí k radosti a útěše. Jenom jedno ji znepokojovalo. Byla to jeho touha po světě. Stále jen o tom horoval, že by rád seznal cizí země. Tento pud jeho jí netěšil. Jakási předtucha zlá ukládala se jí na srdce při každém hovoru o tom.

Ale nebránila mu, když jako tovaryš hodinářský, kteréž řemeslo si byl oblíbil, se vydal do světa na zkušenou. Požehnala mu se slzami v očích, zulíbala ho a propustila

„Je-li v tom vůle Boží, vrátí se mi živ a zdrav,“ těšila se a pokorně sklonila hlavu.

Ale když odešel, tesknila po něm, jako po zemřelém. A přece jen sílila jí útěcha, že se vrátí a jí více neopustí. Ten syn, ten vřele milovaný syn byl kotvicí jejího života. Chodila jako stín, ale nestěžovala si. Pracovala jako jindy, radila jiným, těšila je, pomáhala jim. Obětovala se ráda pro blaho trpících a přála ze srdce všem. Proto ji také ve městečku tak milovali.

A nyní zde leží mrtvá, ztuhlá, a přece tak usmívává.

„Je na věčnosti u svých milých a raduje se z toho,“ poznamenala jedna z městek, když byla ji požehnala křížkem.

„Nepřežila jeho smrti,“ vykládala tu na novo služka. „Včera k večeru přišel sluha z radnice s onou hroznou zprávou. Ale já jsem pro ni nešla. Nechtěla jsem ji vyrušovati z pobožnosti svatojanské. Ale neušla tomu chudinka. Nezbylo jiného, než říci jí to. Sám pan radní přišel, aby jí hroznou zvěst oznámil. Skácela se vám hned jako mrtvá k zemi. Když jsme ji vzkřísili, pravila, že pojede si pro syna, že jeho tělo nenechá v cizí zemi. Pan radní jí to vymlouval, že je to drahé, ale ona trvala na svém. „Celé jmění na to dám,“ řekla, „abych měla zde jeho hrob. A bude-li v tom vůle Boží, chci, abychom spolu spali v jednom hrobě, až mne zavolá Pán. Neodporovali jsme už. Po celou noc se strojila na cestu. K ránu klesla u obrazu Panny Marie, u kterého se denně modlívala. Najednou slyším, jak z pláče jejího zazní divný výkřik. Pospíším k ní, a ona se mi kácí do náruči. Poznala jsem hned, že umírá a poslala sousedku pro kněze i pro lékaře. Když přišel velebný pán, dal jí už jen poslední pomazání.“

„Nebyla to vůle Boží, aby s Jeníkem spala v jednom hrobě,“ poznamenal někdo v davu.

„Ach, její vůle se vyplní.“ Velebný pán sám se o to postará,“ zvěstovala služka. „Přivezou ho sem... A jako by duše její se z toho radovala, od té chvíle, co to slíbil nad mrtvolou velebný pán, usmívá se ta dobrá žena po smrti. Žila jako svatá. Škoda jí je...“

„Inu, byla v tom vůle Boží,“ zaznělo to v davu.

Při čtení Rukopisu

Před mým zrakem vystupují živě
na té drahé rodné české nivě
reků dávných hajné postavy:
hrdost v čele, svatý zápal v oku,
bujarost a síla v každém kroku,
v srdci oheň lásky sálavý
k domovině, k předkům, zvykům dávným,
jenž je k činům rozněcoval slavným,
drzý nepřítel když hyzdil klín
vlasti drahé surovými činy,
chtěje spoutati svobody syny,
hájů svatých znesvěcuje stín. –
Kdož by neznal ony bohatýry,
o nichž plný nadšení a víry
pěvec Rukopisů našich pěl
píseň plnou k vlasti lásky vroucí,
mluvou ryzí, krásy nehynoucí,
jíž hlas dávný předků našich zněl:
Záboj, Slavoj „zápolena zraky“
rozptylují nepřátelské mraky,
jež se snesly na zem milenou.
Hrdinové dávní, darmo s hlavy
vám teď ruka, smutné lačná slávy,
trhá aureolu vznešenou;
zjev váš všecken kritiky své noži
rozbírá jak liché falše zboží.
Marná práce! Démant nezmaří.
Zlovůle ni nej ostřejší hroty
neporuší ušlechtilé hmoty;
ještě jasněji skvost zazáří!
V srdcích českých věčně budou žiti,
lásku k vlasti v nitru našem vznítí

luhů rodných dávní rekové.
Po letech nám duši rozehřeje
hymna vznešená, jež o vás pěje;
neboť, kdo vás slavil v písni své,
jistě cítil více lásky k vlasti
než ti, v hrob co vás chtějí klásti!

L. Pölzelbauerová

Ideály a skutečnost

Napsala Anna Řeháková

Ležela ve své cele tiše, odevzdaně. Myšlénka, že jde jisté smrti vstříc, neděsila jí. Unavena životem toužila po klidu. Klášter, v němž pochovala vše, co zove se energií, nadšením, láskou, nedovedl přece jen umrtviti její cit a protož nedopřáno její duši utišení, zapomnění.

Snad že hrob, věčnost budou milosrdnější. Což divu, že čekala s resignací poslední chvíli svého žití, kteráž, jak dobře si byla vědoma, mohla snadno nadejiti dnes, zítra, v každém z příštích okamžiků.

Družka a opatrovnice její vzdálila se z cely; bylať sama jak často již ve své dlouhé, plouživé chorobě. Nepotřebovala mnoho obsluhy; hynula znenáhla ale jistě vysílením,

Léta staroby nepřipravila tu smrti žeň; přičinila se o ní jen tvrdá, usilovná práce bez oddechu a přísný, bezradostný klášterní život plný svízelného odříkání.

Otevřeným oknem proudil v malou, dusnou jizbu čerstvý, vlažný vzduch, zanášeje sem ze zahrady vonný, oživující pozdrav jara. Ptačí hlaholné šveholení, oslavující radostně probuzení přírody ze zimního sna, zaléhalo v tesknou celu. Zářný, nádherný paprsek slunce zlatě kříž visící nad prostým ložem, pohrával si i s tváří nemocné. Než ta neviděla, neslyšela, necítila teplého dechu života. Ležela beze hnutí, s očima v prázdno upřenýma.

Tu pojednou v celu, zející žalostnou samotou, zavzněl ze zahrady, kde chovanky klášterního pensionátu užívaly své svobody, svěží dívčí popěvek.

A hle, jaký div! Jasný, jásavý ten mládí hlas,
jímající svou líbezností a vroucností, oživil i nemocnou
která, tak zdálo se, nejevila již žádného zájmu pro
vše, což upomíná na svět.

Pozvedla hlavu a naslouchala, kterak smutným
tichem její kobky nesla se bodře národní píseň prostá,
srdečná a milá jako skřivánek:

„Tatíčku starý náš,
šedivou hlavu máš;
dobře je tu ještě s námi,
dokud jsi tu mezi námi.“
miláčka, klášteře,

Slabě se usmála, poznala hlas svého Evičky, která meškala již druhým rokem v by přiučila se němčině.

Zamilovala sobě velice milé, upřímné to dítě českého venkova, které přes všechno povrchní, malicherné ano zvrácené vychování, jehož se jí dostávalo jako bohaté statkářské dcerce, dovedla si uchovati zlaté srdce, kteréž bylo plno lásky ku všemu a ku každému a kteréž, jak přirozeno, lnulo vroucně i k své vině i mateřtině.

Často, často utíkávala se jemná ta dívčí duše, již bylo teskno a smutno v německém klášterním ovzduší uprostřed družek, jimž pustá národní zášť, bídné odrodilství neb podlá bázeň stály kmotrovstvím, k ní, již vzývala jako světici, již zvala svým strážným andělem.

Přijala mladičkou Češku vždy s láskyplnou, upřímnou sdílností, poskytujíc jí útěchy ve mnohé drobné dětské žalosti, daříc jí záštitou a pomocí ve mnohé půtce, jakouž dívka hlásící se vědomě, hrdě a věrně ku svému původu musila podniknouti oproti zlobě a úsměšku ostatních chovaneček.

Ted dlouho, dlouho již se spolu neviděly; neb do cely Evička přijít nesměla.

Co dělá as ubožátko? Komu žaluje své strasti, u koho nalézá porozumění a podpory?

Dozněla píseň. Kolem zavládlo zas hluboké ticho. Tklivý úsměv, který oživil a zjasnil na chvíli zuboženou tvář nemocné, zmizel a její průhledný, psychický obličej pojednou zastínil se trpkým, žalobným smutkem.

Ach, duši její táhly vzpomínky na vlastní dětství, mládí. Oživilo v její duši, co byla o čem snila a po čem toužila kdysi před léty a srdce zaúpělo bolestí.

Prostá ta česká píseň, která zalétla v celou jako pozdrav milý, jako kouzlem probudila ji z letargie tělesní, z mdloby duševní, v níž spoutala ji těžká, umrtvující choroba.

Vzpomínala, ach vzpomínala. Vzpomínka jedna budila druhou.

I ona zrodila se českým dítětem a prožila věk, mládí šťastně a vesele uprostřed inteligentní, ryze české rodiny, jejíž všechno život byl prodchnutým, vroucím a vážným vlasteneckým duchem. Po svém otci, vzácné duši české, zdědila horoucí lásku k domovině; matka dala jí u víněk ideální mysl a snahu. Tak vyzbrojena pustila se ve svět. Stala se učitelkou v letech šedesátých, v době, kdy nebylo českého učitelského ústavu. Musila návštěvovati ústav klášterní, německý. Tu poznávajíc, jak otupuje a zotročuje se česká dívčí mládež duševními pouty německého vzdělání, vnořila se poprvé ve svou vidinu.

Což doufala, chtěla? Domnívala se, zavedená svou ideálností, že musí se dobytí německá ta duševní tvrz na prospěch národní. Ubohý snílek!

Odřekla se světa; vstoupila po časně smrti svých rodičů do kláštera.

Byla s radostí přijata; neb známa byla všem jako znamenitá pracovnice, vzácná učitelská síla.

Jejího češství nikdo se nebál; nebylať první ani poslední, která pohřbila své vlastenecké nadšení ve klášterní oddanosti.

A stalo se.

Bojovala léta statečně, neúnavně navzdor všemu pronásledování a vzdor všem překážkám, jež se jí v cestu kladly.

Než mammo.

Tu a tam dobyla sice nepatrných, drobných úspěchův; ale klášter zůstal na dále tím, čím byl vždy – baštou němectví.

Nezvítězila.

Malomocný, dlouholetý ten boj vyčerpал všechny její síly, podkopал zdraví, strávil nadšení, vzal energii, zlomil křídla té žhavé lásce k vlasti, kterou chovala v srdci jako klenot nejvzácnější a pro niž dala v oběť život, volnost svou. Zbyla jí jen práce a povinnost, a tou se zahubila; hledala v ní zapomnění a našla jen schvácení.

Tak snila ubohá, probuzena byvši ku vzpomínkám českým popěvkem. S hlubokým povzdechem, bolestným zalkáním zašeptala s nevýslovnou truchlivostí: „Mé ideály – ach, mé ideály.“ Pak utichla, usnula,

Když večer vstoupila do cely jeptiška, by konala s nemocnou obvyklé modlitby, našla ji mrtvou.

Dosnila – dožila.

Hlahol cizí, nepřátelské mluvy, jak bála se vždy neprovázet jejího skonu, ale dojemný rodný hlas národního zpěvu byl zesnulé posledním drahým a tklivým pozdravem.

Snad proto její tvář jevila po smrti jasný, usměvavý klid.

O sobectví

Napsala Bohuslava Sokolová

Pozorovali jsme dozajista houf ptáků, několik psů nebo koček, jak jedli ze společné misky nebo z jednoho místa. Viděli jsme jejich hltavost, spěch, aby každý z nich urval co nejvíce – všimli jsme si, že dovedli druhu svému popadnouti sousto ze zobáčku nebo z tlamy.

Viděli jsme shon mezi slepicemi nebo mezi husami, když našla někde některá větší pochoutku, jak všechny ostatní za ní běžely, aby jí to vyrvaly neb aspoň kousek z toho si uštíply. Týž výjev spozorovali jsme i u psů pronásledujících jednoho, jenž uchytil někde nějakou krmí. Toť asi výraz sobectví: „Já to chci, já to беру, já toho potřebuji – o druhého se nestarám, nemá-li ale, má-li ten druhý a já ne, pokusím se, abych mu to vzal.

Jest patrně sobectví vlastností živočišnou Vysvítalo by z něho, že ten nejhltačtější, nejsobečtější a při tom nejobratnější tvor bude vítěziti, tloustnouti, dobře se mí ti na úkor toho slabšího, jenž zakrní, zahyne. Ale slabšími jsou všechna mláďata. Kdyby toto sobectví bylo bezvýminečné – zahynula by všechna mláď. A tomu není tak. Sobectví toto je omezeno u zvířat vlastností jinou, živočišnou, opět vrozenou, pudem, čelícím ku zachování potomstva.

A vzpomeňme jen, jak kvočna, jež našla červíčka nebo zrníčko, neshltne je, ale svolává kuřátka – aby si pochutnaly. Kočka má také chuť na mléko v misce, ale odstupuje a nechává dříve času kořatům, aby si je snědla.

Draví ptáci nesou kořist svoji, jež by jim samým tuze dobře chutnala, mláďatům hladovým – a sami spokojují se odpadky.

Samička odvažuje se až života svého ku záchraně mláďat.

Sobectví jednotlivcovu je v těchto případech omezeno sobectvím, možno říci rodinným.

Ještě jeden úkaz je ve zvířectvu ve příčině té zajímavý. Mnozí ssavci, mnozí ptáci a zvláště mnozí hmyzové žijí v houfech nebo ve spořádaných svazcích. Co je k tomu přimělo! Patrně poznání, že ve spolek lépe budou moci se brániti i vyživovati. Přimělo je k tomu sobectví.

Tytéž vlastnosti známe u člověka opět jako vlastnosti vrozené živočišné.

Pozorujme malé dítě. Chůva nosí je po pokoji, ono uhlídalo nějakou buchtu nebo hračku – chce ji míti. Chůva nechce mu to dáti – dítě užije nejmocnějšího svého prostředku k nabytí věci – začne křičeti – až věc dostane. Dítě vidí nějakou věc v ručičkách jiného dítěte, chce ji míti, bere mu ji, druhé nechce mu ji dáti, dítě nedbá pláče druhého a vezme mu ji přece. Toť opět výraz sobectví: já to chci míti.

Ty nejostřejší potyčky dětské mají příčinu v sobectví a v závistivosti ze sobectví plynoucí. Já to chci mít. Dej to sem! Nedám! Dáš nebo ne! A už jsou v sobě. A to uražené sobectví, má-li druh o kousek dobrého více.

Ty si béřeš větší kus peřiny, tys dostal větší kus buchty, tys vypil víc piva, než ti patřilo. Tak jsme zvykli úkazům dětského přirozeného sobectví, že s uznáním hovoříme o mravní výši, či spíše o dobrém srdci takového cvrčka malého, když z velikého kusu buchty uštípne kousiček a dá jej loudícímu člověku, jenž třeba zkouší jeho štedrotu. A dá-li dítě dítěti polovičku své svačiny či dokonce celou, stavíme je za vzor celému pokolení malých.

Dětské přirozené duši je podobna duše člověka necivilisovaného – a sledujeme-li sobectví jeho od počátku, dovedeme si jej dobře představit. Jak stará se jen o sebe sama, nedbaje jiných sobě rovných, leda tak, že by je o něco o brati chtěl.

Kde našlo toto já, toto sobectví svého omezení? V rodině. Tam, kde ho našlo sobectví též zvířecí. Rodiče zapomínají sebe ve starosti o děti. Jest v tom ovšem zase ještě kus sobectví – chtějí, aby vlastní rod byl zachován, aby člověk žil dále ve svých dětech. Ale toto sobectví pozbývá již valně své ostroty. Ba naopak, toto sobectví mění se velmi často v obětavost, v obětování sebe ve prospěch dětí.

Neplatí už potom – já sobě – ale já rodině, rodina mně, či rodina sobě.

Rodina úzká mění se časem v rod – sestry, bratři, příbuzenstvo další člověk oblíbí si, oceňuje mnohé vlastnosti, vyznačující rod celý, považuje dobro rodu za dobro své, dovede své choutky omezit ve prospěch rodu.

Zvláště u šlechticů možno sledovat sobectví rodové – ačkoliv i v nešlechtických kruzích vynikají některé rody zvláštním sobectvím.

Rodiny usazují se blízko sebe. Mají blízko sebe své pozemky a svá bydliště. Mají množství společných zájmů, pozorují, že jednotlivci prospěje, budou-li všichni blízcí podobného smýšlení, budou-li pracovat ve prospěch svůj – upraví-li si cesty, vzdělávají-li budou společně svoje děti, upraví-li si vodovody – zkrátka to všecko společným úsilím budou dobývat, čeho všichni stejně potřebují – tím utvoří se obec.

Snad by některý jednatel chtěl užívat jen dobrého ve prospěch svůj, ale o starosti, o náklad by nechtěl se dělit s ostatními – chtěl by zůstat jenom tím sobcem pro sebe nebo pro svůj rod – ale toho nelze dopustit – a ostatní spoluobčané přinutí jej k účastenství.

Tak povstává sobectví, jež má meze ještě dále – u hranic obce.

Tedy mně prospívá, když obci dobře se vede. Zájem obce jest i zájmem mým. Podkladem této snahy o dobro obce jest opět sobectví nejužší.

Mezi obcemi je ještě spojitost jiná. Obec vedle obce. Řada obcí obývaná je týmž národem. Mluví všichni touž řečí, jsou téže národnosti. A opět jsou mnohé přemnohé zájmy společné obcím všem téže země, téhož národa-a vlastní zájem či sobectví jednotlivých obcí, přivádí je k součinnosti v řemeslech v umění, ve školství, ve veřejné správě a hlavně v obraně, ve vyhledávání bezpečnosti.

Ze součinnosti všech vzchází blaho všem. Podkladem této součinnosti široké jest opět sobectví vlastní – sobectví nejužší. Při tom ale podléhá člověk okolnostem jiným. Zrodil se v tom neb onom národě, přejal na se určitý ráz rodu, plemene. Beze svého přičinění stal se účastným darů země. Chléb země mateřské tišil jeho hlad, studánky země mateřské ukájely jeho žízeň – lesy, pole, hory rodné, rodný domek, rodné zdi tvořily první dojmy jeho zraků hlahol zvláštní, rozdílný ode všech zraků světa ostatního zněl kolem něho, ať v písni, ať v hovoru, ať v zármutku.

Byl doma, byl svým. Vpil v sebe veškero okolí své. Duch jeho vzdělával se rodnými dojmy od maličká.

Později slýchal o jednotlivcích, kteří byli členy téhož národa a vykonali slavný čin, byl sám svědkem vítězství svého národa – on počal si svého národa vážiti.

Bylo jemu odejít z vlasti na drahnou dobu. Dlouho neslyšel mateřské řeči své, neviděl kraje rodného. Stýskalo se mu. A když vracel se zpět, zaplesal, přicházeje ku hranicím země – zaplakal dojetím, když po dlouhé době uslyšel řeč svoji mateřskou – tehdy ucítil, že není mu řeč jako řeč, že není mu země jako země – tehdy ucítil, že vlast svou miluje.

Vývoj společnosti lidské vede tedy člověka k tomu, aby neříkal jen ustavičně já – ale aby dovedl též říkati: já a moje děti, já a můj rod, já a moje obec, já a můj národ.

Toto sobectví všecko je oprávněné. Pokud nevyvinuje se tak, aby druhům bylo na úkor, potud netřeba je omezovati, potud srovnává se s důstojností lidskou.

Jakmile však člověk na prospěch svých dětí oloupil děti cizí, jakmile rod zvelebuje se odnímáním štěstí rodu druhému, stav vykořisťuje stav druhý, jakmile obec olupuje o jmění a dobré bydlo obec druhou, vyhledávajíc jejího jmění, jakmile národ obohacuje se jměním národa jiného, tu sobectví takové nesrovnává se s důstojností lidskou, ono připomíná bezohlednost sobectví zvířecího anebo sobectví člověka nejnižšího, loupeživého, zlodějského.

Tomu se společnost ještě neubráníla. Společnost lidská není skutečně ještě dokonalá Sobectví svádělo jednotlivce k Úvaze: Vezmu-li svému druhu jeho majetek, budu míti více. Nebo: Budou-li pracovati za mne dva nebo tři, budu se míti lépe a já si budu moci více odpočinouti.

Sobectví naučilo nás záviděti dobré: My bychom to sami chtěli.

Sobectví naučilo člověka přát bližnímu zlého. Pro sobectví své dobré skutky vynášíme, cizí podceňujeme.

Pro sobectví cizí chyby vyličujeme jako těžké, svoje omlouváme.

Vůbec pro sebe má každý jiné měřítko než pro svého nejbližšího druhu. Sobě těžko kdo ublíží, ať myšlénkou, ať skutkem.

A jako uvažovali jednotlivci, tak též uvažovali stavy, jednotlivé: Vezmeme-li stavu druhému jeho majetek a samostatnost přinutíme-li jej, aby za nás pracoval, budeme my se míti lépe.

Jestli přidány byly k tomu nápadu ještě jiné šťastné okolosti: bud přirozený dar tělesný, síla, obratnost, nebo vlastnost duševní: pronikavost, chytrost, úskočnost, přistoupilo se ku provedení úmyslu toho. Tím povstaly ve společnosti lidské mnohé nerovnosti. My pod nimi tkvíme, a jsme jim tak uvyklí, že je považujeme za přirozené a oprávněné.

Neznáme-li mnoho takovýchto případů: Člověk trochu zámožnější sedí u stolu a řekne: Zas už máme dnes cibulkovou omáčku? A za chvíli poví: To skopové mi už takto nevař. Já je raději jím pečené.

Týž člověk vidí nějakého chud'asa seděti před chatrčí a jisti brambory. Jí je celou zimu, celé jaro – už jsou nasládlé – ale co plátno – jiného nemá. Postěžuje si tomu prvnímu:

My, milostpane, jíme samé brambory. Ráno brambory a kyselo, v poledne kyselo a brambory a večer brambory na loupáčku s nožem. A milostpán řekne: A ještě můžete říci zaplať Pán Bůh, že máte každý den něco teplého v žaludku.

Posíláme dítě své do školy. Zabalíme je do pláštíčků, dáme mu pořádné boty, vlněné punčošky, huňatou čepici na hlavu – a ještě říkáme: Jen aby jsi se nenastudil, Vašíčku. Domů si ze školy pospěš – bude na tebe čekati už svačina – a za chvíli přijde ke dveřím s rohočkama klučik, jako náš Vašíček, ale tváře a nos má zpuchlé mrazem, ručičky naduřelé. – Skoro s ošklivostí naň se díváme, koupíme rohožku, strhneme mu krejcar nebo dva a řekneme: Vidaf chudým lidem už takové malé dítě přináší peníze do domu.

Jsme nemocni; nás nějak hlava bolí – odpočineme si, poležíme si, snad to přejde – jen ať je ticho – ale toto, pořád někdo chodí pokojem – jsem nemocna – a ani chvíli nemohu mít pokoj.

Za několik dní stůně služka. Má silný zánět mandlí. Má horečnaté oči, je celá mdlá – a my jí ,necháme prát prádlo. A ještě ji při tom hubujeme, není nám vhod, že nepracuje tak rychle jako jindy; a řekneme jí: Bože, holka, ta práce se ti lepí na prsty. Nedala jsem přece všecko prát, co jsem toho nechala stranou – ale kdy pak budeme hotovi. A vykládáme svoji ohlednost

k ní své známé: Jindy ji budím k prádlu ve čtyři hodiny, ale dnes jsem ji vzbudila až o půl páté. –

Takových případů sobectví vyšších proti nižším našlo by se nescíslně mnoho.

Mohou ovšem stejně sobecky uvažovati a přemítati národové, jež šťastné okolnosti přivedly k moci.

I oni dovedou se velmi rychle vpraviti do úlohy vyšších, inteligentnějších, oprávněnějších. Máme o tom z posledních věků smutné národní zkušenosti.

Však i toto sobectví jednotlivců, stavů i národů nachází svého omezení.

Ve svém středu chovají namnoze i ty vyvýšené stavy i ti vyvýšení národové jednotlivce, kteří uznávají oprávněnost tužeb, oprávněnost stesků těch, kdož trpí. –

A tu objevila se nám zvláštní vlastnost, která příkře stojí proti sobectví, a kterou možno nazvati blahovůlí, kterouž přeje člověk blaha všem.

V blahovůli jeví se důkaz i intelligence lidské důkaz mravní výše člověka.

A co činí člověk nesobecký, blahovolný, obětavý.

Ohlíží se nejdříve po těch, kdo v jeho společnosti trpí, aby jim pomohl.

Blahovůle dává vzniknouti těm nescíslným darům, jimiž člověk bohatý chtěl mírniti smutný osud nešťastných.

Tato blah vůle dala vzniknouti těm nescíslným myšlénkám a úvahám, darům to ještě vzácnějším, které provedeny v skutek umirňovaly neštěstí, odčinovaly bezpráví.

Ovšem pioč není ještě všecko odčiněno?

Proč není již všecko na světě stejně šťastno? Protože sobectví jest ještě daleko více než blahovůle.

Protože ti sobečtí lépe postavení dovedou využítkovati sobectví lidí ubožších, kteří za svůj vlastní prospěch dovedou zapomenouti prospěchu celku.

A tak prospěch jednotlivých obcí, stavů i národů jest závislý vždy a všude na blahovůli oněch, kdož trpí i na blahovůli těch, kdož jsou šťastnější.

Ti, kdož chtějí vybojovati sobě právo, jiným právo, musí zapomínati na své já, musí myslet na vývoj, na prospěch celku, v němž ono já malinkou je částčkou.

Zdali je však správně pracovati za něco, co zveme právem člověka? Zda nebylo by lépe odevzdati se tomu bezpráví a sobectví jiných.

Zajisté že ne. Ubíráti právo druhému, svému já prospívati na úkor práva jiných, je nedůstojno člověka.

Ale netoužiti po svém právu, po rovném právu, nedomáhati se ho veškerým úsilím, ustupovati bezpráví, to jest opět nedůstojno životnosti – nedůstojno tvora přirozeného. I ta rostlinka vzklíčená ze semínka, nad nímž leží nějaký kamínek, uhne se jemu, dovede si najiti svobodu, vzduch.

Co žije, brání se ubližování.

A kdo ubližovati si dá, kdo sklíčeně odevzdává se na milost a nemilost' křivdě a bezpráví, ten živoří, ten nežije', ten zmirá.

Tedy domáhání se práv je znakem života.

V té době, kdy domáhá se nějaký stav nebo nějaký národ práv, poznává se hodnota jeho členů, jakož i jejich mravní výše, ba vlastně poznávají se teprve jeho členové.

Když národu dobře se vede, přiznávají se k němu s klidem všichni jeho členové. Když ale stihne národ nějaká nehoda, odpadá od něho řada členů, kteří jen dotud s ním byli, pokud jejich vlastní já bylo v něm dobře opatřeno. Jenom ryzí sobectví je u národa drželo.

V neštěstí odpadávají od národa tito praví sobci. Říkáme jim odpadlíci. Ošklivíme si je, děsíme se jich, protože vnitřní náš hlas praví nám, že je jejich počínání nešlechtné – že je podlé. A co národ? Zůstává i bez nich národem. Odvěje-li vítr s mohutné lípy na tisíce lístků, kdož tím utrpí? Zda lípa? Nikoliv. Lípa šelestí lístky zbylými, ona jimi dýše, aby nasadila miliony drobných plodů svých, aby zmohutněla v kmeni a v haluzích. Byl-li víchř příliš prudký, odvál-li lístky příliš mnoho, jest sice plodů méně, kmen nezmohutní sice takovou vrstvou, ale zazelená novými miliony svěžích lupenů.

Národ nehyne, opouští-li jej jednotlivci. A máme ohlédnouti se ještě po tom odpadlíku, po tom lupínku, jenž odpadl s kmene, od něhož bral potravu, mízu svoji?

Prospěl-li sobě, když odpadl? Tu přestane růsti, zeleň jeho mizí, nabývá jiné barvy, vítr věje jím od stromu ke stromu, ale on se nikde uchytiti nemůže – on pozbývá svého půvabu, své síly, svého významu, a může-li po odpadnutí svém přece ještě něčím býti – tož leda jen – zmrvením sílicím strom cizí – sám pro sebe pozbyl své podstaty. S člověkem odpadším od svého národa stejně dopadá. Jen tehdy má význam ta jeho jedinnost mezi tisíci, jest-li u svého kmene, u svého národa – jak od něho odpadne, jest v národě cizím pouze mrvou, nikdy už ne živým činitelem.

Když je národ zabezpečen, když je ve štěstí, tehdy nevyžaduje od svých členů obětí nijakých. To co dávají, vrací se jim samým zpět. V takovém národě stav jeho odpovídá jiným okolnostem, na příklad úrodnosti půdy, průmyslu, vzdělanosti, inteligenci.

Není-li národ zabezpečen, vyžaduje jeho záchrana u členů uvědomělých mnohé, co odporuje sobectví. Tu přijde někdo a řekne: Nemáme dosti škol, kde by vzdělávaly se děti jazykem národním. Přispěj na ně též.

Může člen odpověděti: U nás máme školu. Moje děti do ní chodí. Z těch ostatních zisku bych neměl

Bojuje tu sobectví s obětavostí.

Přijde druhý a řekne: Lid náš by potřeboval v krajích, kde sousedí s výbojným lidem jiného kmene, knih, novin. Bude-li je míti, bude nám zachován. Přispěj k tomu též. – Jest opět potřebí, aby úzké sobectví bylo přemoženo sobectvím ušlechtlejším, možné říci obětavostí.

Třetí přemítá: Mnoho dovedl bych učiniti pro svůj lid. Ale co z toho bude. Dosáhnu nevděku. Mnozí řeknou: Co se do toho plete. Kdybych svých schopností užil ve prospěch svůj osobní, dojdou v krátce jmění, pohodlí, rodinného blaha.

Opět tu bojuje sobectví úzké s obětavostí pro celek.

Však v životě národů nadcházejí chvíle osudné. Nedají se pokaždé práva národů vybojovati myšlenkami, vybojovati slovy a prací poctivou. K tomu by musila býti u všech národů stejná ochota. Sobectví jejich nesmělo by přesahovati meze důstojné. Všichni by musili míti smysl pro rovné právo, úctu k cizímu právu a majetku. Potom zavládl by věčný mír. Ale zatím tomu není tak. Vidím v duchu mapu Evropy rozdělenou klikatými čarami na různé země a říše; a na těch prostorách stojí děla s vyvalenými jícny, leží tam kopce pušek nejrůznějších soustav. Aj hle! Kam jsou namířena ta děla? Na nejkrásnější památky stavební. Kam cílíti budou ony pušky? Do srdcí otců, choťů, synů! Ejhle! Toť výron sobectví národního. Nebýti národů sobců – ty smrtonosné nástroje by zmizely a srdce lidská bušila by v pokoji a míru.

Vizme! Nastati mohou v životě národů chvíle rozhodné. Jedná se o život národa, o jeho volnost! Zbývá zkusiti síly v poslední chvíli, změřiti je v boji s násilníkem. Buď zvítěziti a žiti na svobodě v právu nebo podlehnouti a žiti v porobě násilníkově. Nastává tu rozhodná chvíle i jednotlivci.

Půjdu v boj.

Za koho?

Za volnost vlasti, za práva národa.

Vrátíš se živ?

Nevím. Sotva. Nejspíše nevrátím se. Zahynu.

Chceš pozbyti života?

Nechci.

Proč tedy odcházíš?

Abych bojoval za práva národa. Ach, ano, snad umru. Můj mladý život zahyne! Však což! Dnes smrti se lekám – a ona snad zítra již přikvačí na mne, aby mne zkosila v žití líném, pohodlném. Co je den, rok v žití lidském? A půjdu-li v boj já, půjdou-li v boj i přátelé mojí, budeme-li bojovati statečně se zápalem, jaký může dáti jen uvědomělý boj za práva milovaného národa – ach snad – ba nikoliv snad – jistě zvítězíme.

Snad tonouti budu já v krvi vlastní, ale vlast moje tonouti bude v první červenavé záři svobody. Já obětuji všecko, co mám, co jsem – já zmizím, ale ti, co přetrvají, užijí volnosti, blaha. Již jdu. již spěji – národ můj nech žije!

Šlechtné skvostné jest obětovati život za život jednotlivce nešťastného trpícího – ale nejšlechtnější, nejbláženější nejvzácnější jest obětovati život svůj za národ svůj.

Vlast', národ. Co národů, co vlastní po světě.

A což vlast' naše, národ náš?

Má-li též syny a dcery hotové obětovat sebe
za zdar svůj?

Stojí-li též za oběti hrdel a statků?

Stojí přede mnou rekové minulosti, mezi nimi na posledním místě rekové národa českého.

Aj, kolikráte za žití národa našeho vzplál v duších českých svatý žár sebeobětování ve prospěch národa, na obranu jeho cti, jeho svatých práv! Co plání prosyceno bylo drahou poctivou krví českou!

Ach ano! Stojíte, vy svatí praotcové naši, za naši lásku. Jak nemilovati zemi té, pro niž jste vy nešetřili obětí nejsvětějších.

Vy sami, minulost našeho národa budí uznání, obdiv úctu všech národův.

A což přítomnost? Či nezhroutily nás poslední věky v prach, či nezdušily naši volnost, či nejsme zmalátnělí, zlhostejnělí, zubožení? Zda těžká sudba z nás nevymýtila veškero uvědomění národní, zdali neodtála z kmene našeho svěží, úrodné, vzácné haluze? Zda není ojedinělým případem každé upřímné vlastenecké horování?

Zda úzké sobectví. Však postůj, duše pochybovačná!

Či spíš někde v ústraní? Skličuješ se v domněnkách a nemáš zraku, abys viděla, srdce, abys pochopila?

Ó jen zírej kolem sebe.

Uzříš, co v světě jinde ne!

Vzpomeň Ústř. M. Školské! Či ještě jinde v světě je národ, jenž by platil na školy dvakrát. Jednou daněmi, podruhé dary?

Zdali neutržila Ústřední Matice Školská již sta a sta tisíce na školy svých ohrožených menšin.

A což ten kamenný stánek umění nad Vltavou To naše národní divadlo. Jaký to důkaz nesobectví! Však mnohý člověk daroval dárek na zbudování divadla, jehož nikdy neuzřel. A slyšeli jste ten nářek po veškeré vlasti, když Národní divadlo shořelo? Kdo to plakal? To byl lid český, lid chudobný, lid prostý. On věděl, že tam v daleké Praze shořela budova, jež byla všemu národu drahá.

A nechcete si připomenouti, jak připutovali krajané naši z Ameriky, aby pohlédli na totéž divadlo, na svoji vlast.

Co tu bylo jásání. Jaký to důkaz o spojitosti jejich s námi uvědomění jejich, jaký důkaz, že nikoliv z lehké mysli ale s těžkým srdcem vlast svou opouštěli.

A což ten neslýchaný zjev, že čeští dělníci posílají děti do škol Ústřední Matice Školské, ač pozbývají pro kruté sobectví svých chlebohárců výživy.

Pamatujte se, že služby při sčítání lidu hlásily se k mateřské české řeči své.

Pamatujte se, jak při výstavě jubilejní přicházeli ze všech končin, lidé nesobečtí, nadšení, aby pohlédli na výsledky práce lidu českého.

Základ je znamenitý. Fond je dobrý. Lid náš nejen že je obětavý, on je vroucího citu, vznětlivý, práce a pravdy milovný. Ach, to není žádný lid neohrabaný, zatvrzelý, sobecký. Že k němu patříme, hrdi býti můžeme. Snad že mnohý praví: Ó, těch optimistů, kteří tak činí a kteří viděti chtějí vše v růžovém světle.

Schválně nevidí, jak lidé naši se odnárodňují.

Schválně nedívají se na ty české děti, které posílají naši mnozí lidé z českého groše zbohatlí, do německých škol, schválně nemluví o tom, že mnohý vlastenci jen proto, aby měl z toho čest, prospěch, slávu z pouhého sobectví. O, čeho všeho oni nevidí, nad čím bychom měli plakati bolestí, zardívat! se studem!

Och jen směle promluvme, netajme se svými stesky, svými žalobami. Znejme sebe! To poznání již ode dávna krokem je k zušlechtění. Není divu těm chybám. Což jsme dosti nepřestáli útrap. Což nekroutilo se naše mravní přesvědčení všemi prostředky, což nezničila se naše mravnost. To nejsvětější nebylo dosti svaté.

Vyšli-li jsme z toho mravního i národního mučednictví takoví, jací jsme, můžeme dívati se budoucnosti s důvěrou vstříc.

Ovšem ne bezstarostně, bez přičinění, beze bdělosti. Kdo cítí, kdo umí, kdo má, nech ať omezí své sobectví nejužší, ať dává, ať přispěje. I prostý cit, i vzácný um i štědrý měšec vítán buď.

Nelekejme se namáhání, Čelícího ku zachování ryzosti, čistokrevnosti našeho národa. Přesvědčujme neznalé, že lákání k cizotě jest vymyšleno pouze od nepřátel našeho rodu. Vždyť prostý pohled nás přesvědčí. Či není v cizině, řekněme mezi Němci, chudobných, není tam nevzdělaných? Může-li tedy cizí řeč nanést na člověka bohatství nebo vzdělání?

Národ šestimilionový, obývající úrodné země není žádný chudšas, odvislý od milosti cizí řeči – ten může činiti milosti sám-jen má-li co nejvíce uvědomělých členů svého národa. V nás všech spolem, v každém jednotlivci zvláště leží štěstí našeho národa – a v něm opět štěstí naše.

Buďme sobeckými v rodině, či buďme uvědomělými členy jejími, zdraví, jmění, dobré vlastnosti, však umějme sobectví své omeziti na prospěch chudších, méně šťastných, umějme je omeziti na prospěch obce. Buďme uvědomělými členy své obce i třeba ze sobectví dbejme jejího rozkvětu, buďme sobeckými členy, uvědomělými svého stavu v povolání svém.

Však kdekoliv třeba je, to každé sobectví omezme a umírněme na prospěch toho velikého celku, svého národa.

Tam buďme sobci největšími, nejuvědomělejšími.

Se jměním národa počítejme jako se jměním vlastním, se jměním vlastním jako se jměním národním. Nepošereďme ani jediný krejcar, jenž může národu přijíti vhod, neztraťme ani píď české půdy, ale bez boje nejusilovnějšího nevzdejme se ani jediné české duše. Těch duší, těch duší važme sobě nejvíce. A dovedou-li omezovati na prospěch národu sobectví své jednotlivci, rodiny, obce, stavové, dovedou-li všichni vzchopiti se opět k vážným obětem na hrdle i statcích tak, jako jindy v Čechách bývalo-potom brzy vzejdou doby, kdy národu ryzímu, rázovitému a čistokrevnému nebude třeba žádných obětí jednotlivcův, a kdy on teprve zachráněný, mocný, šťastný, bezpečný, rovnocenný s národy ostatními, bude i slavným spolupracovníkem na společném díle všeho lidstva hledati blaha lidem všem.

Poslední květ

Hle, přešla léta...

To nitro moje
utichlo, schladlo,
a co tam v mládí
bujelo, kvetlo, –
všecko již zvadlo.

Avšak ne! – přece tam
jeden květ velký
ohnivě plane,
a ten mi v život
radost^č a sílu
vůní svou vane.

Mládeži, tobě
květe v mém nitru
pozdní ta růže,
a ta ku srdci
mému se tiskne
vždy víc a úže.

A kořen její
v duši mou vpuštěn,
kol ní se vine. –
Ta růže moje, –
láska k vám, děti, –
se mnou až zhyne!

Božena Studničková

Vrba

Vzpomínka z dětství

Zvláštní je, že některý předmět v dětských dnech vídaný utkví nám tak živě v mysli, že se nám v pozdějších letech často na paměť vrací jako vábný obraz, jako vzkaz šťastného dětství.

Mám ve svých vzpomínkách také takový obraz. Vidím před sebou stinnou cestu podél řeky, vedoucí z Chrudimi ke Slatiňanům. Vidím určitě místo blízko vesnice, kde se řeka zahýbá. Tam, na výběžku stojí stará vrba. Taková skloněná, tmavá vrba, koruna její samá jizva, ale ohebnými větvemi přece vesele vánek pohybuje. Vždycky jsem si myslívala, že vrba žije a že nás vítá, když my děti s otcem k ní se blížíme. Jí také děkuji, že jsem rázem jednou pochopila, příroda že kol nás žije, že není v přírodě mrtvý klid.

Bylo jednou po jarní povodni. – Chrudimka rozvodňuje se skoro každoročně. – Šli jsme zase touž cestou. Již vidíme vrbu. Ale jak vypadá! Kus břehu vlny urvaly, odnesly. Z pola obnažené, zohýbané kořeny křečovitě se držely pevné půdy. V tom okamžiku ožil ve mně strach loňského roku procítěný. Vzpomněla jsem si, jak u řeky jsem květiny trhala a na rozmoklé půdy klouzla. Jistě bych byla do vody upadla, kdybych se usilovně nebyla chytla trávy na břehu. Nyní jsem byla přesvědčena, že vrba také se bojí, aby ji voda neodplavila, a proto se tak zoufale kořeny svými pevné půdy chytá. Do dnes slyším konejšivý hlas otcův, který mne upokojoval, vrba že jistě do vody nepadne. „Upevní znovu své kořeny, zapustí je hloub do břehu a uvidíš, jak se zas zazelená!“ Skutečně! Vrba se zazelenala, a ještě několik let potom, ač každým rokem kousek půdy na onom výběžku ubylo, vrba stála pořád, každým letem vyhřívajíc sivé své lístky na sluníčku. Stála dříve u cesty; později, když kus břehu i s cestou zmizel, a lidé si vyšlapali cestu dále v polích, stála vrba u vody na sesutém břehu, ale stála věrně a pevně.

Pravila jsem, že obraz shrbené vrby, černavých jako křečovitě do břehu zaťatých kořenů často mi v paměti oživne. Žel, jsou to neveselé noviny, které tento obraz vyvolají.

Vzpomínám na vrbu, slyším-li, že ten či onen za chlebíčkem do ciziny odchází. Což matka, naše vlast, neuživí, neudrží svých dětí?

Vzpomínám na vrbu, jdu-li kolem školy, a ze vrat vyřítí se jako hejno štěbetavých vrabčičků – houf českých dětí! Což ty naše české školy neposkytnou všem našim dětem útulku, nezadrží naději příštích let, nechají si odnésti budoucí národní pracovníky? Což naše Matice musí zoufale brániti každé své dítko a vlna odcizení stále bude dorážeti na holé bezbranné její ruce?

Vidím často rozvodněnou Vltavu. Vidím její zkalenou vodu. Myslím si: kolik úrodné prsti odnesou řeky naše ze své kolébky! Kdybychom prý každoročně odnesenou prst' srovnali do krychle, jak vypočetli znalci, byla by jen o šest metrů nižší než rozhledna na Petříně!

Jak velký teprv kapitál ztrácíme ročně na živé odplavené půdě – kolik pracovníků, kolik soucitných srdcí, kolik pomocných rukou odnese vlna odcizení našemu národnímu kmenu! Jak těžce kotví kořeny naše v pevné půdě!

A povodeň odcizování hlodá stále...

Než nepozbývejme mysli: „Vrba upevní znovu své kořeny, zapustí je hloub do břehu a zase se koruna její zazelená!“

V. Čalounová

Lístek z denníku

Dory Hanušovy

Kouzlo jara znovuvzkříšení přírody, chová v sobě povzbuzující moc i tam, kde rozprostírá se: „město mrtvých.“

Nedávno ubírala jsem se z večera místy, kde tolik nás víže upomínek na zhaslá žití, kde pod přečetnými rovy spočívá tolik hrdinů a hrdinek práce, ať duševní ať hmotné, kde mají na věky ustláno oběti nadšení a píle!

Co tu žalu uloženo v zemi, co sil tam zapadlo – a povrch země té přece je samý květ a jas! Protivý to, v nichž svět si libuje.

Podobalo se mi, jako by prst' zarosená slzami bolu ba zoufalství často, dvojnásob účinně se osvěžila, a jsouc dvojnásob zvlažena, tím silnější byla oporou kořínků a kořenů květeny celé.

Jak bujaře se rozvíjí tu poupě, tu list za listem, jak rychle se halí stromy ve svěží háv, jako by příroda sama pestrým šatem čerstvé zeleni a vonných květů chtěla zakryti nahotu té krutosti v zápasu podléhajícího lidstva. Pozorovala jsem, jak vrby spouštěly pružné, větve své přes chmurné pomníky starší často na polo zapadlé, jak jasná zeleň lišila se malebně od temných tisů a přímých chvojek, jak tu jasany tam lípy tulily se k žulovým jehlancům neb břízy k lesklým křížům, v jejichž zlacených tvarech třpytily se paprsky, pod obzor klesajícího slunce. Ono nezapadá nám na vždy – ano nám vzejde zase – avšak ti, co tu spočívají? Nezapadají v zapomenutí? Máme pokdy, někdy vděčně na ně sobě vzpomenouti? Zvláště na ty, co nám razili cestu?

Boj žití žádá naši pozornost celou. Stopovala jsem se zálibou dále, jak svěží jsou i barvy stkvoucího nebe večerního! Jaká to oslňující záplava na obzoru! Co nám zvěstuje? Nezdálo by se, že všude panuje jen štěstí a mír? Rovy našich drahých jsou zdobeny kvítím a vůně opojná lahodně šíří se vzduchem I šerík již květe a v jeho houštinách zaznívá zpěv ptactva drobného – vysoko pak na bezlistém ještě akátu pje kos známou svou rozkošnou píseň.

Jaký to vábný život v přírodě při mohylách! Konečně stála jsem u nového hrobu a zalétla v myšlenkách od té rozryté hroudy vlasti milené, daleko na sever k jiným mohylám mnohem, mnohem smutnějším, k hrobům zcela zapadlým, nikým nezdobeným, kde není nám pochován drahý jednotlivec – nýbrž kde nachází se hřbitov národa celého!

Zamrazilo mne a zvláštní rozechvění opanovalo duši sklíčenou:

Jako ve vidění stály přede mnou strmé skály Rujany, od jejichž tvrdých boků se rozstříkují vlny nárazu výbojného po staletí, kde to věčně měnivé moře je obkličující, brzy se stkví

ozářené sluncem, brzy zase větrem a bouří jsouc zmítáno a mrskáno temně duní, zlobivě narážejíc na skály neústupné.

I tam na tom pevném, přírodou chráněném skalním hradě zahynul národ bratrský... zda odoláme my zde v těch lehce přístupných a vábných nivách bohatých Čech, stále obklopených příbojem a výbojem národnost naši ohrazujícím?

Nebylo mi lze domyslet se proroctví jakéhokoliv, skřivan zajásal nad hlavou, zvedaje se vysoko k blankytu a vytrhl mě z ponurých vidin.

Vrátila jsem se ze snění ve skutečnost, z nešťastné Rujany v domov!

V domov, kde nastal nám nyní nový ruch, kde pilně snášíme sporé památky zašlých věků, kde shledáváme upomínky na praotce a pramáti naše, kde sbíráme, abychom ještě zachovali, co zachovati lze, abychom zobrazili jejich píli, dovednost a vytrvalost, abychom poznali veliké skutky zapomenuté a osvěžili paměť na události historické – zároveň také objasnili ten drobný boj o život hmotný, zápas se živly nejrůznějšími, než by nám vše zapadlo v moře zapomenutí a my se octli při mohylách našich snah a tužeb nejryzejších.

Hlahol zvonů z naší stověžaté Prahy zazníval velebně v „město mrtvých,“ jako by povzbuditi chtěl duši rozžalostněnou k naději v lepší budoucnost, k víře v nesmrtelnost!

Matuška Stránecká

Vzpomínka Gabriely Preisové

Cože můj – již asi sedmá letní píseň přelétla na brněnském hřbitově drahý rov, na němž občas mezi zelení a květy zabělí se matiční navštívenka tichoučkým pozdravem a šepot českých žen i dívek odříká tu ve vděčné vzpomínce modlitbičku za naši nebožku Františku Stráneckou.

Když nám umírala, byla jednou z posledních Jejích vět slova ku knězi, který se hotovil podati Jí na cestu k věčnosti posilu poslední svátosti: „Velebný pane, z tohoto stolečku zde u mne přijímali moji rodičové...“

V těch slovech zazvučela zase celá duše té naší matušky Stránecké, vážící si tak vroucně a zbožně každého svého rodinného a národního dědictví, památky a odkazu.

Vidím Ji dosud před sebou, s tím nadšeným ovlhlým zrakem, jako by zarámovaným v zlatých obroučkách, jak mi okazuje starodávné plachty koutnice, vajíčka a vřeténka, vysvětluje každý tah výšivkových a rytých výkresů, jak ty památky uctivě líbá, vykládá mi s poetickým nádechem o lidovém nadání, píli, krásných obyčejích, o naší písni, pohádce, která dokazuje, kde všude v dalekém širokém světě našla a přesvědčila se o cenných kulturních stopách Slovanstva a naposledy ponoukala: „Ujímejte se, chraňte v každém kroku ty naše drahé odkazy, dceruško moja...“

Byla nám odvolána ve věku, který ještě nešumí stálím a únavou právě tak krutě, nenadále a příliš časně jako vzácná duše šlechtné Marie Červinkové Riegrové a nadšené včelky Anny Hübnerové. Nedočkala se v lidské skořápce naší národopisné výstavy, která by Jí byla nejzářivější potěchou celého života, ale my všichni, kdož jsme Ji znali v životě i v psaném Jejím slově, budeme Ji potkávati na naší výstavě. Její duše zlatá, požehnaná, která tiše a neúnavně až po ten hrob razila kulturnímu sebevědomí československému cestu, zašleští nám v ústrety při každém hlubokém dojmu našich památek.

Říkávala nám všem blíže známým ženám a dívkám: „Dcerušky moje!“ Hleď, matuško Stránecká, kolik nás již máš – rok co rok více daleko široko až do nepřehledná!

Co bývalo a bude

Za slunného jasu milo je hleděti přes širou pláň tiché vody, jakou se jezero Chiemské k Alpám Bavorským rozlévá, skvělá bílá temena alpská odrážejí se tak nápadně od blankytu, jak skupiny stromoví a tichá lidská obydlí od hladiny jezerní a tichoucké šplounání vod dorážející skrze rákosí a lekníny ke člunům, upoutaným k břehu ostrůvku Frauenwörth (nedosahujícího rozlohou ani velikostí výstaviště ve Stromovce) zdá se věštiti, že mír a klid je zde kol, byl a bude.

Trochu snění o vlasti, trochu vzpomínek a již krajina má jiný vzhled – bělavé chvějné prouhy po jezeře vítr vzdul, rákosí více k vodě vrhá, čluny třeskotají po vodě, vlny pleští o břeh a za chvíli temná mračna jsou tu a věští náhlou bouří, jak skrývati ji mohlo jen husté stromoví ve středu ostrůvku, když blížila se v němé šerotě.

Blížící čluny s cizinci zápasí již s vlnobitím mocným, větve stromů sténají a šum a ryk v přírodě i mezi lidmi šeredný neklid spřisobil; tu malíři v úzkosti svá díla spěchají skrývati, touristé zvědavě pobíhají, chtějíce viděti i čeho příroda jim velkolepého skytá i chrániti sebe, a v nastalém vichru, který ohýbá stromy, již i rybáci čluny vytahují, zásoby dříví i drůbež uchraňují a tak povrch ostrůvku neladný zápas i nerovný a bázlivý jeví. Po prvním zablesknutí začal vyzváněti zvonek. Zvonek stříbrohlasý a upřeně z úkrytu verandy restaurační zahleděly jsme se na staré zdi klášterní. Pustý klášter ženský. Za dob vpádů mongolských již sídlivaly řeholnice benediktinské v jistotě, kterou příroda skytala na malém tom ostrůvku, a nejedna panovnice, nejedna nešťastná vdova, opuštěná dcera, sirotek i uprchlice z otroctví v úkrytu tom mír a klid nebývalý našla.

Tehdy v bouří nejzvučivější zvuk téhož snad zvonku srdce všech k vděčné modlitbě přiměl, že není jim se co báti a svatý mír je spojuje k práci klidné, k blahu duševnímu mladších, které v doby jasné přiveslovaly učiti se, jak vzdorovati nutnému boji o život, prováděti jej spravedlivě, čile, oddaně a doufati, až síly nestačí najiti v tomtéž klášteře zasloužený odpočinek.

Býval Frauenwörth a býval v něm mír – není více. Ani malá letní bouře nepřejde přes pustý ostrůvek bez zmatku a škody, šeré zdivo jen ponuré a bez pomoci rozpadá se pozvolna vše ničící měnící dobou –

Což není již těžko ženám dlouho zápasiti ve víru všedního žití? Již urovnána cesta těm, které chtějí prospěti družkám? Lze jim bez únavy jiti bouří života? Pohledněme kolem, jak často vidáme zlaté srdce uzavírat se v samotu truchlivou, že nelze již pracovati mu, pomáhati, a že nemá ku komu se připojiti, když čas práce znavil, přemohl ty pracovitě ruce. Zde sténá

po tichu jiná duše, obklopena sprostotou a falší, nemohouc vymaniti se, a mdlé hlavy a utýraná srdce přemáhá teskná touha po útulku, po rozmluvě se stejně smýšlejícími bytostmi. Je posud zoufalá bouře kol a není, není, kde by jistý klid ženám prací znaveným byl skytán.

V tom zlatém jarním slunku letošního roku doufáme, že bouře žití všedního, únavná a nutná, neumorná a stále hlučící, která zmohla mnohé naše dobré duše, nebude více na újmu, aby ve stáří si mohly odpočinouti, mohly strádati a ukládati upomínky a zkušenosti pro dobro svých následovatelek. Bohdá – bude mír a klid i volnost nové doby pro českou ženu!

M. H. K-ová

Svému děcku

Tak spíš v mém náručí
něžný a malý,
jako ten růžový
s jabloně květ!
S osudem, který ti
Sudičky tkaly,
čeká už na tebe
příští tvůj svět.

Kudy té povedou
z domova kroky?
Ty bílé nožičky –
kde stanou as?
Života plesné
a dojemné sloky
zda tobě zazvučí
plně a v čas?

Dítě, mé dítě –
vždyť muž budeš zralý,
až ty mé ruce kdys
budou jen prach...
Hledím v tvé příští,
a mlha je halí –
z ní v moji duši
vlá naděj i strach.
Ruch zápasů slýchám
vždyť chovám tě k boji!
Jsi Čech – to jsi Spartan;
již kují ti zbroj.
Ó tisknu a líbám
tu ručinku tvoji,

tu ručinku měkkou,
než utvrdne v boj.

Jsi dědic mé lásky,
mé duše i krve,
i Vlast však tvá matka –
a více má práv.

Mně vezme tě s klína
ta rodička jiná...
Jdi, dušinko sladká -
buď, synáčku, zdráv!

Tak zřím tvou budoucnost,
hlavičko zlatá,
která jsi přilnula
v ňader mých skrýš –
hluboce láskou
i bolestí jatá,
čím jistěj tě ztratím,
tím vinu tě blíž.

Pavla Maternová

Tvrdá hlavička

Dětský obrázek. Kreslí Č. Jiřina

Přepracoval jste se duševně, proto vám nervy vypovídají službu. Úplný klid, venkovský vzduch, a naprosté zdržování se duševní práce, to jediné vás ještě spasí,“ řekl mi můj lékař. A já šel.

Bydlím v myslivně ve společnosti bodrých lidí, Kolem myslivny na hodinu cesty samý les. Klidu ticha všude až nazbyt, leč já přece nejsem klidným Teprve teď náležitě cítím, jak jsem churav; vždyť ani to mladé jaro mne nedovede upoutati. I to boží slunce mne mrzí, ba i skřivanu naslouchati je mi obtížno.

Jediná toliko bytost dovede mne na delší chvíli příjemně zabaviti. Je to šestiletý synek myslivcův Jiříček je pastvou mým očím, hlásek jeho hudbou mému sluchu a jeho malý rozumek potěchou mému srdci.

Roztomilý klučina! Svěží jako kytky bujný, skotačivý jako tam na větvi veveřice, zdravím kypící jako svěží zeleň kolem mne a švitorný, povídavý jako ta lašťovka, jež pod krovem myslivny se uhnízdila.

A dobré dítě. Srdce by s každým rozdělilo. Čtyřleté sestře Ladičce snáší, kde co má, bratříčka v peřince by láskou snědl a otcovi hafani vyloudí na něm i namazaný krajíc.

Ale poslouchati neumí. Poručí-li mu matka něco, zeptá se Jiříček pokaždé „proč?“ Řekne však slovíčko „proč“ nikoli oním táhlým, mrňavým hlasem, jakým rozmazlené děti se ptávají, ale krátce, jasně a pak teprve, když se mu řekne proč, poslechne. Vykoná potom ještě více, než se mu bylo uložilo. Je pln dobré vůle.

„Má svou hlavu – je po dědečkovi,“ vzdychne si často paní myslivcova, hladíc kučeravou hlavu roztomilého klučiny.

Miluji to dítě. Zajímá, baví mne. Včera jsem se na Jiříčka díval, když se modlil. Klečel u staromodního prádelníku, na němž stojí soška Panny Marie svatohorské.

Modlil se s tak upřímnou vroucností!

Sotva jsem tu tvářinku poznal. Přes den plna bujného čtveráctví anebo vzdorně zakaboněna, zářila teď andělským klidem.

Modlil se za tatínka, za maminku a za mne, abych se brzy pozdravil. Když se jednu modlitbičku domodlil, postavil se po každé na špičky, natáhl ruku a pohladil něžně sošku Panny Marie několikrát po tváři

Dojat zeptal jsem se později myslivce, kdo Jiříčkovi připomněl, aby i za mne se pomodlil? „Ach nikdo, Jirka má svoji hlavičku. Kdo ví, jestli by se za vás modlil, kdyby se mu to nakázalo. Modlí se vždy za toho, koho má rád, to pak s Pánem Bohem o něm rozmlouvá. Desatero boží ještě dobře neumí, ale sám si složil modlitbiček již dost.“

A paní myslivcova ještě smutně doložila: „A jak se Jiříček umí hněvat! Neodpustí ani Pánu Bohu. Když nám loni zemřela malá holčička za jejíž uzdravení Jiříček mnoho se modlil, rozhněval se na Pána Boha tak, že se více již modlití nechtěl. Měli jsme s ním velký kříž. Nepomohly ani prosby, ani hrozby. Modlil se zas, až když jsem já se rozstonala.“

Je slunné nedělní dopoledne. Sedím na lavičce před myslivnou. V levo od sedátka ve výklenku zdi je dřevěná soška sv. Jana Nepomuckého v čistě vyprané rochetce a s obligátní fialovou barvenou pentlí na krku. Celičkový výklenek vystlán bezovými haluzemi a květem, před soškou v plecháčcích stkvějí se pestré tulipány. Tak si sv. Jana vystrojil Jiříček.

Přede mnou rozkládá se ovocný sad v plném květu probuzeného jara, každý strom jedna kytka a tamto, hle, v rozsoše dvou větví velké kvetoucí jabloně sedí bujný Jiříček.

Před chvílí přišel z kostela půldruhé hodiny vzdáleného. Půldruhé hodiny do vsi, půldruhé hodiny cesty domů a na klučinovi neznati ni stínu únavy.

Však se mu to panečku, cupe v nových holinkách. To nejsou boty jako jiné boty. ale to jsou boty shrnovačky! Až po kolínka vysoké, ozdobené nahoře širokým pruhem lakované kůže s černým hedbávným střapcem. V neděli jsou Jiříčkovi věci na světě nejmilejší.

V těch spanilých shrnovačkách je teprve Jiříček Jiříčkem. Hned do něho vjede nový duch. „Vidíte, mamičko, že jsem dnes o hodně větší? A že takovou blýskavou kůžičku na botách nemá ani pan farář? A ty střapečky se komíhají samy od sebe, hleďte!“

Žel Bohu, že se svými zamilovanými botami musí Jiřík tak brzy vždy se loučiti. Hoří na něm všecko a mají-li mu aspoň přes léto vydržeti, musí jich paní myslivcova sčejžit Argusovým okem.

Jiříček smí je obouti toliko v neděli do kostela a pak bez milosrdenství je zase zouti a čekati až na příští neděli. Leda přijde-li za nedělního odpůldne některý myslivcův známý na tácky, dovoleno Jiříčkovi, hostu ke cti, do shrnovaček se obouti.

Dnes Jiříček zákon směle obešel, neboť otec přivedl hosta dopoledne hned z kostela. Jiříček užil chvilinky vzájemného vítání k tomu aby bot ještě v sadu užil. Na chvilinku usedl v rozsoše dvou mocných větví jabloně, celičkový v květu ukryt. Obepjal nejbližší větev, noří kučeravou hlavičku dovádivě do hustých květů jabloních, vdechuje nenasytně jemnou jich vůni a komihá s rozkoší nožkama.

Ale běda botám! Odře lesklou kůžičku o drsnou kůru stromu. Ne, nikoliv, vědomě svým miláčkům neublíží. Jiříček opatrně se stromu slezl, boty s péčí v pravdě mateřskou zul, rukávem pečlivě otřel lakýrku a postavil boty pěkně do řádky pod jabloň Tak.

A teď hupky zase na strom. Panečku, v punčochách se to nějak leze! Ve mžiku je v květné koruně až skoro na samém vrcholku. Což pak tahle jabloň, ale vedlejší hrušeň je o hodný kus vyšší!

Šipkou je Jiříček tam na hrušni. Leč hrušeň je přece jen nízká, ale před sadem v lese je vysoká jedle, na tu se to poleze! Hle, již je Jiříček ze vrátek venku a šplhá se v punčoškách bez oddechu po nej vyšších stromech na pokraji lesa.

„Jiříčku, kde pak jsi? Pojd' k obědu!“ volá v tom myslivec. A Jiříček jako veveřice střemhlav po větvích se spouští. Rozhoupav se ještě naposled na nejnižší větvi, seskočil pružně do kyprého mechu.

A teď úprkem žene se do zahrady pro boty. Spěchá, jako by mu hlava hořela, k jabloni, pod níž je byl uložil. Ale běda, třikrát běda! Bot zde není!! Jako by je byla země pohltila.

Jiříček stojí pod jabloní změněn v solný sloup. Po ruměnných tvářičkách přebíhá mu mráz. „Semhle jsem je přece postavil? Či jsem je snad dal tam pod hrušeň?“ a již cape ubožák v punčoškách ke hrušni. Ale kde nic, tu nic. Běží ještě k oné jabloni, k tam té hrušni, prolézá křoví angreštové, probíhá v hrozně úzkosti zahradou, ba hmatá v trávě, jako by milované boty pod kořínky jejími nalézti doufal.

Zoufale vrhá se konečně pod osudnou jabloň a stká tak hořce, jako asi Adam v ráji zaštkal pod stromem poznání. A jako Adamovi zazněl s nebe přísný hlas: Adame, kde jsi? tak zalehl Jiříčkovi v uších hlas otcův: „Jiříčku, kde jsi? Jestli pak už půjdeš k obědu?“

Co teď? Není pomoci, otec by se hněval, musí domů. V punčochách však matce na oči nesmí. Čas kvapí, musí se rozhodnout. Již matka sama vyšla na sad a volá jej energicky k obědu. Tedy si statečně Jiříček otřel očka, otřel si důkladně i nos a vytrativ se ze sadu. Plíží se pomaloučku zadem síňkou do komůrky pro všední střešičky. Šťastně se jich zmocnil, rychle se obul a vešel jako by nic do světnice.

Všichni již sedí u oběda. Jiříček usedá jako úkropek na své obvyklé místo vedle mne. Starostlivě naň pohledná, ptám se soucitně: „Co se ti stalo, Jiříčku, jsi uplakán a tvářičky ti jen hoří? Kdo pak tě honil, dušinko?“ Ale hošík, jenž mi jindy celičké nitro své jako v zrcádku ukazuje, neodpovídá. Za to však slze jak hrachy skutálejí se mu přes tu chvíli do talíře. Mlčí zarytě. Nepohne jím ani soustrast strýčka-hosta ani moje sladká slova. Po celý oběd očí od talíře nezvedl a jak bylo po obědě, vytratil se hned ze světnice jako duch.

Zdřímnuv si po obědě trochu, šel jsem si vyhledat Jiříčka. Prošel jsem sad křížem krázem, i do lesa jsem se zaloudal, volal jsem na něj nejsladšími jmény, ale po Jiříčkovi nikde potuchy. Nedalo mi to pokoje, vracím se k myslivně. Chvála bohu, konečně jej spatřuji. Hledíme, stojí tam na vysoké lavici před vyparáděnou soškou sv. Jana. Hlavu vstrčil do výklenku těsně až před sochu a rozmlouvá tváří v tvář s naším patronem. Květné haluze bezu tlumí Jiříčkův hlas.

Připlížil jsem se k němu po špičkách a slyším jej modlití se: „Tedy mě, sv. Jene, jistě neprozradíš? ne? A hned po svačině již pod jabloňkou budou, vid’? Víš, sv. Jene,“ prosí Jiříček dále, hladě ustavičně něžně sochu po tváři, „víš, dal jsem ti tyhle všecy krásné tulipánky. A co tu máš bezu, podívej se! Ale učiň jistě, aby se mamička dříve po nich neptala, dokud mi jich nezaopatříš. Však to dovedeš jistě. Jen pohroz zloději, že jej do pekla pošleš, jestli je zas zpátky pod jabloňku nedonese. Pospěš si, prosím tě, sv. Jene, maminka již mele kávu, hnedle budeme svačit. A do té doby mě neprozrad’, nejmilejší sv. Jene, neprozrad’, slyšíš? Ještě ti za to přinesu proutek květu ze své vlastní mladé třešinky.“

Seskočiv s lavice stál proti mně pln rozpaků. „Že jste nic neslyšel, že ne?“ zeptal se úzkostlivě. „Slyšel a neslyšel; nevím, oč běží. Kdo ti co ukradl, dušinko? Svěř se mi s tím také. Pomohu to sv. Janu hledati.“

„Ne, nemohu, sv. Jan by se, myslím, hněval. Ale pojd’te mi, prosím vás, uříznout větvičku z mé třešinky. Máte s sebou nožík? Hled’te, tuto větvičku uřízněte,“ praví klučina, ukazuje na nejhezčí haluzku květnou svého stromečku, kterýž byl myslivec při narození Jiříčkově zasadil. „Tuhle uřízněte, ale dejte pozor! Ufíkněte ji hodně rychle, aby to stromek nebolelo.“ Chopiv se pak větévky pospíchal Jiříček podarovat sv. Jana.

Asi hodinu po svačině sešli jsme se všickni ve světnici na chvíli pobesedovat. Stahovalot se na bouřku. Bavili jsme se nenucené. Myslivec i jeho host bačíce z dýmek vyprávěli rozmarné historky z mladých let, já se mazlil s Ládičkou, myslivcova s nemluvnětem v náručí seděla na stoličce vedle myslivce a u dveří poholně se natáhli Ořech a Pozor. Byl to rozkošný obrázek skromného štěstí domácího.

V tom zahučel z povzdálí hrom, vítr ostře zafičel a? a dvě minutky rozburácela se nad námi prudká jarní bouře. Boží dopuštění!

Blesk na blesk, rána na ránu a z mračen déšť jen se leje. Všickni jsme umkli, naslouchající bouři.

„Pro Krista Pána, kde je Jiříček?!“ vzkřikne pojednou myslivcova.

Skokem byli jsme všickni před myslivnou; vyběhla i služka Mářa s Ladičkou i oba psi.

Ale jaké hrozné divadlo ustrnulým našim zrakům se objevilo! Před myslivnou na lavičce v hrozné té bouři sedí Jiříček promoklý na kůži; ruce v kapsách, se skloněnou, k nepoznání zakaboněnou tváří a s očima k zemi jako ukovanými. U jeho nohou leží v blátě celá hromada haluzek květných, bezu, tulipánů, plecháček, a ve směsi té pokácen, poblácen, s rochetkou k tělu přilíplou – sv. Ján. Všecko v nádechu fialovém – a déšť do toho plíská, až kouř se valí.

„Pro Krista Pána, Jirko, cos‘ to učinil?“ volá zoufale matka, rukama lomíc. „Kletbu boží na nás voláš, nešťastný chlapče“, hořekuje otec, chopiv synka, za rameno. „Uhodí, jistě uhodí, musí do myslivny uhodit,“ křičí služka Mára a Ladička volá: „ó je!. Jiříček umřel,“ a i psi se štěkotem na nešťastníka dorážejí. „Proč jsi to udělal, mluv!“ vzkřikl myslivec lomcuje divoce hochem, „mluv, proč? Pro umučení boží, mluv!“

A Jiříček, vzpřímiv se náhle, stál jako by o hlavu větší s pěstěma zaťatými a s hlavou vztýčenou proti nám všem a hlasem, jímž snažil se překřičet! rachot hromu, volal bolestí se chvějícíma rtoma: „Ty nejkrásnější tulipánky jsem mu dal, ty nejkrásnější! a z mé třešinky jsem mu dal nejdelší haluzku a tak jsem ho prosil, a přece nebyly pod jabloňkou! Proto jsem ho potrestal: postavil jsem ho na déšť,“ a všecek ubledlý vrhl se mi Jiříček do náruče.

„Co nebylo pod jabloňkou, pro bůh, chlapče, mluv!“ vzkřikli na něj všickni jedním hlasem.

„Mé holinky, moje krásné sbrnovačky, které mi pod jabloňkou zloděj ukradl,“ vzlyká z mé náruče hoší‘.

„I jemináčku,“ volá služka Mára, „to já jsem Jiříčkovi shrnovačky odnesla. Běžela jsem před polednem na sad pro kousek pažitky do polévky, a když jsem spatřila holinky pod jabloní a po Jiříčkovi nikde slechu, vzala jsem je do světlice, aby je snad nějaký pobuda neodnesl.“

Uživ spěšně chvílky Mářina výkladu, uchopil jsem malého promoklého hříšníka pevně v náruč a běžel s ním do svého pokojíku.

Má světnička – můj hrad, tam je Jiříček bezpečen, pokud bouře v myslích i bouře v přírodě se neutiší.

Když jsem pobledlého, chvějícího se hošíka v suchou košilku převlékl, a do své postele uložil, usedl jsem k němu a počal paedagogovati. Mluvil jsem Jiříčkovi do duše tak, že jsem byl již sám dojat. Rozmluviti jsem se mohl. Jiříček však ani muk, ani jedinkým slovem lítosti neprojevuje. Pořád má rtíky pevně‘ sevřené a čelo zakaboněno. Na konec pracně se mu vydralo ze rtů: „Ne, ne – přece to sv. Jan zasloužil; mohl Máru poslat se shrnovačkami k jabloňce anebo jí mohl napovědět, aby mi doma ukázala, kde jsou.“

Zadíval jsem se s pohnutím na dítě. Tvrdá hlavičko, tvrdá hlavo! Pánbůh tě ochraňuj!

Proč se Ostrý mračí

Hoj, ty Ostrý na obzoru,
proč se mračíš stále,
pln jak byl bys hněvu, vzdoru.
Vždyť tu jaro v mále!

Což tě ty tam u mých nohou,
moje chmury hnětou? –
Ovšem, vám tak pro věc mnohou
myšlenky se pletou!

Tedy slyš, by chuť tě přešla
podruhé se ptáti:
Jaká krev to do vás vešla?
Stydno k vám se znáti!

Stín nejste těch hrdin slavných,
před jichž pouhým zpěvem
prchal roj nepřátel dávných
před božím jak hněvem!

Hoj, což tenkrát zatřas' kšticí,
povznesl jsem čelo,
„kdo jste boží bojovníci“,
když mi z dále hřmělo.

Ale teď! – Jen zvuky cizí
kolem slyším zněti,
ostrůvek váš v moři mizí, –
chraňte je, ó děti!

Děti jste; to slovo vhodné:
takhle slovy blýskat,

když vás osud ostnem bodne,
v žalných písniích stýskat.

Marně lkáti písni bednou,
to jste zběhlí v slovu,
ale zapějte též jednou
píseň Zábojovu!

Méně slov, však více činů,
rázný odpor v boji,
méně zájmu pro cizinu –
více pro vlast svoji –

Ale staročeské mravy
u vás vymizely –
tož mi oči mrak skrej tmavý,
by k vám neviděly!“ –

Proto's tedy zastřen stále,
však my, – hájit chci se,
ale Ostrý v mrak se hale,
víc jen kaboní se.

L. Pölzelbauerovít

Naše píseň

Česká naše píseň
rozkošná je, milá;
duše našich otců
v nápěv se tu skryla.

Když ji dítě zpívá,
jako ptáče pěje;
když ji dívka zpívá,
láskou srdce hřeje.

Když si jinoch zpívá,
dívkám srdce skočí:
když ji stáří pěje,
slza kane z očí.

U nás každý zpívá
bez rozdílu stavu;
srdce máme dobré,
tvrdou – jenom hlavu.

Česká naše píseň
přetrvala věky,
otce k slávě vedla,
odchovala reky.

Kéž dál česká píseň
mocným spěje letem;
kéž jen šťastně znívá
šťastným našim dětem!

Karla Semerádová

Bez duše

Krajinou prolétl první chladný větřík, který smetl se stromu první uvadlý lístek. Jak to bylo možno? Kde se ten lístek vzal? Ale skutečně, hledmě, žlutý, chvějící se křečovitě sevřený, jako by v zápase se smrtí náhle uvadl, proplétá se korunou stromu tak sytě, příliš sytě dosud zelenou, že se zdá, jako by se nad ní rozložil mrak, nebo smutek nebo beznaděje v tom očekávání toho příštího, v čem není více květů, ani písni ptáků ani šepotu milujících. Nu, skutečně, ten milý, ubohý lísteček padal u prostřed zeleni, pod modrým nebem, do trávy, v níž tetelilo se první odumírající stéblo!

„Ach! Listí již vadne!“ zvolala mladá žena a zavřela okno, které před chvílí otevřela u ložnice, aby vnikl do ní svěží proud rána. Otevírala je tak vždy po odchodu svého manžela, každé ráno již po čtyři měsíce a vždy v opojení, s obnaženou šíjí nastavila se paprskům slunečným, pod nimiž oddychovala jako v závratí celá bez sebe tou slastí. Dnes dotknul se jí poprvé sychravý vánek na rukou, na čele a způsobil jí nepříjemný pocit sklamaní, ba lítosti.

Obrátila se od okna s pocitem jakési únavy, kterou u sebe nepochopovala, rozhlédla se po ložnici, v níž bylo dosud vše v neladu, vše prosyceno dechem spánku, snů, vše ještě jako omámeno, jako vysíleno: vzduch těžký, lůžka teplá, ticho skoro tesklivé. Přistoupila k zrcadlu, aby započala toalettu a shledala, že má oči unavené, bez jisker, rty suché a sevřené, líc bez ruměnce a ruce bezbarvé, studené, tak podivně vláčné. Přemýšlela, jakou stuhu má si dáti do vlasů, kterou blůzu si vezme a konečně, co dnes bude vařiti k obědu. Přemýšlela tak po čtyři měsíce den co den, nejprve v okouzlení, pak s jakousi netrpělivostí, nyní jako ze zvyku, nebo z povinnosti. Na stole stály dosud koflíčky od kávy, kterou pila se svým chotěm, dříve než-li odešel do úřadu. Nemluvili spolu mnoho ani dnes, ani včera již ne a snídali dosti nudně, poněvadž při tom mysleli na potřebu snídaně, čehož dříve, bůh to sud jak to bylo možné, nikdy u nich nebylo. Ale nyní po několik dnů dopijeli až do poslední kapky a utírali si pak pečlivě ústa, jako by cítili potřebu nějakého zaměstnání. Muž vstal, vzal klobouk, hůlku, nějaké listiny, (mladá žena viděla, že běře vždy nějaké listiny!) a políbiv ji na rty odcházal do úřadu a ona volala za ním svým jasným hlasem:

„Přines mně něco v kapse, Otáčku! Nezapomeň! Snad někde uvidíš míšeňská jablka.“

A on odpovídal z chodby krátce, protože pospíchal:

„Mohla bys si poslati Voroniku?“

„Ale já chci od tebe Otáčku, míšeňská jablka,“ volala za ním mladá choť smutně.

„Mám dnes velké starosti.“

„Jaké?“

„Nerozumíš jim.“

„Tak mně přines jablka! Slyšíš? Ne-za-po-meň!“ Poslední slovo její dolétlo již k jejímu manželu, když sahal na kliku u domovních dveří a on na ně neodpověděl, protože nechtěl působiti v domě již zbytečný hluk. V poledne skutečně přinášel své ženě míšeňská jablka dvě, tři, čtyři, kladl je na stůl a žádal rychle oběd, aby mohl zase brzy odejít. Cítili se jaksi unaveni. Bůh ví čím unaveni! Spali pevně a neměli žádných snů. A často zamlčovali se jsouce pospolu, často nevěděli co hovořit a dívali se jaksi rozpačitě před sebe. Mladá žena instinktem, vrozeným všem ženám na světě, porozuměla, že její ruce nepřivádějí již jejího chotě v nadšení a že líbá ji s jakýmsi chvatem, který již předem vyličoval rozechvění. A ona sama, můj bože, byla jako vyčerpána, tak unylá trochu, tak neuspokojená a nikde neviděla určitého cíle. Co to bylo? Shledala, že jí modrá barva vlastně nesluší, a že si již dávno nestříhala nehtův. To bylo to jediné, na co mohla upjati pozornost ve své domácnosti, v níž vše bylo jasné, lesklé, nové, vše na svém určitém místě, vše až k zbláznění spořádané. Vzpoměla si, že by mohla dnes vařiti čočku. Potřebovala novou vůni v kuchyni, dosud nezvyklou, a čočku ještě ve svém manželství nevařila. Dívala se na sebe do zrcadla tupě a bez úcastenství. Měla krásné plné tělo.

Aleji nedráždilo již, jako by svůj účel měla odbytý a vyřízený.

Měla půvabné rty, velké světlé oči, které široce jako v neustálém údivu otvírala a na levé ruce blýštl se jí zlatý snubní prsten který ji učinil chotí a vyčerpal celý účel jejího života. Byla provdána! Nu bohudíky, že nemá již starosti v tom ohledu, těch starostí o muže, kterým naslouchala nejprve u sester, když školu vychodily a pociťovala u sebe, když dostala první dlouhé šaty a viděla, že nastává nejdůležitější doba jejího života! Jaká to bylo tenkrát nuda! Neustále týž úsměv trochu vyzývavý, trochu stydlivý míti na svých rtech, klopiti oči, skláněti hlavu na prsa, přemýšletí, co říci, jak se zachovati, co jest dovoleno a co není! Neustálou pozornost věnovali každému svému kroku, každému svému „Ach!“

„Ó,“

„Zajisté,“

„Ovšem,“

„Možná,“

„Ó ano!“

„Ó ne!“ a všem těm svým slovům, z nichž musela účet skládati před celou společností a dokazovati jimi své dobré vychování, svou moudrost, svou cudnost i svou spolehlivost pro příští svoji domácnost! Kolikrátě jen opakovala kráčeji lehce po boku svého tanečníka sálem, v němž bylo horko k udušení:

„Jaká to atmosféra! Nezdá se vám, že je těžká atmosféra, pane?“ anebo o výletech, za zvuku hudby, když vše kolem tleskalo a jásal:

„To jest krásné! Mám ráda hudbu, zvláště flétně ráda naslouchám.“ A my slíti neustále na slova, co říci, co odpověděti, co provéstí slušného a příjemného! Ukláněti se, podávati prsty své ruky k pozdravu, sedati si na roh židle a děkovati chladně mužům bez určitého a vážného zaměstnání. Nu, bohudíky! Zlatý proužek blýští se na její ruce a tím je vše zažehnáno, rozřešeno, ustanoveno.

Tedy čočku! Není to sice vzácné, ale způsobí to změnu v celém vzduchu její čisté, průzračné domácnosti. Její muž již na schodech bude překvapen novou vůní z kuchyně a pochopí, že vaří čočku. Při vzpomínce na chotě pocítila malou známku nesnáze ve své duši. Zdálo se jí, že by mu měla říci něco nového, něco přívětivého, ale přikládala to již zvyku snažiti se před muži býti co možná zábavnou.

Rozluštila ve své půvabné hlavě vše v ten smysl, že jest ona jediná, která připouští si úvahy, jež manželství samo sebou již vylučuje. Vše bylo i nyní dozajista správné jako správný byl celý její život i jeho detaily pod dozorem přísné gardedámy na procházkách v zábavách? Její první políbení, které dala i přijala po svém řádném zasnoubení, její obřadní pláč u oltáře, její toaletty, její vzdělání, kterého nabyla v klášteře a jež dokončila čtením několika knih, o nichž se mohlo ve slušné společnosti hovořiti. Vše bylo dozajista správné. Co chtěla ona, co mohl žádati její muž více! Viděla, že může každého dne stati se matkou, nu a pak věru se vše rázem změní. Muži bude vyprávět o výbavě děcka, potom dítě bude plakat, smát se, učit se chodit, učit se modlit, půjde do školy, provdá nebo ožení se... Nebylo jinak u její prabáby, báby, ani matky. Její matička dozajista nepocítovala nesnáz vůči svému muži. Ovšem to jest tak. Její otec byl poctivý obchodník se lněným zbožím a její matka prodávala s ním v krámě. Nezbyvalo jí času na podobné úvahy a její hovory s mužem vypadaly vždy důležitě a svrchovaně intimně.

Jejich obchod vynesl jim slušné jmění a zajistil dcerám slušné věno. Ach, jak byl malý ten krámk pod podloubím, do něhož dcery nesměly nikdy vcházeti, aby nebylo viděti nějaký svazek mezi tím krámkem a líbeznými jejich tvářičkami zacloněnými závoji. Ony nebyly prodavačky, bůh uchovej, ony byly slečny z crěme společnosti, jež udávají ton. – Mladá žena odložila modrou stuhu a připjala si růzovou. Shledala, že jí skutečně lépe sluší a cítila se tím pokojnější. Potom vyšla z ložnice, dala si políbiti ruku od své hranaté služky a prošla ostatními pokoji, v nichž byl svrchovaný pořádek. Nebylo skutečně na no mysliti! Vzpomněla si na příchod svého muže a zase pocítila v sobě nesnáz. Co si jen dnes u oběda budou spolu povídat!? Možná že on nerad jí čočku a bude mrzut, až ji Veronika přinese na stůl. Možná, že

ji rád jí a bude potom vesel. Ostatně co na tom! Něco spolu budou hovořit! Některé míšeňské jablko bude třeba červivé a ona mu okáže červa:

„Jej, jej, Otáčku, červ, takový dlouhý červ“ a její muž jej zašlápne. Bohužel, jablko nebylo červivé, její manžel skutečně nerad jedl čočku a byl při obědě trochu mrzutý, anebo aspoň líný. Dlouho čistil si zuby párátkem, jež mu ona udělala podle vzoru z kláštera ovinuvši seříznutý brk šňůrkami navlečených malounkých korálků. Vzpomněla si, že dnes ráno viděla upadnutí první uvadlý list se stromu.

„Pomysli, listí již padá“, pravila, dívajíc se na něho svýma světlýma očima.

„No, to je výtečné, zvolal její choť.

„Proč výtečné, Otáčku!“

„Poněvadž je čas, abych započal zase choditi vždy večer mezi přátele, když nastanou ty dlouhé večery.“

„Kam chceš choditi mezi přátele?“

„Do hostince na dvě malé hodiny. Snad nemáš nic proti tomu, dušičko?“

Mladá žena vzpomínala je-li správně, co její muž nyní povídá. Skutečně shledala, že choť její přítelkyně, manželé jejich sester také chodí mezi přátele pohovořiti si o věcech, jimž se jejich ženy v klášteře neučily. Byla tím značně upokojena a pravila s úsměvem: „Ach ne, Otáčku! Pomysli, co bychom si celé večery spolu povídali?“

A ten den, kdy první lístek žlutý se stromu spadl uprostřed presy té zelení, seděla poprvé mladá žena sama u lampy, která mdle hořela.

Sestrám

Básně A. Sázavské (Kavalírové provdané Fricové)

Spěšte, děvy, čas uplývá
každou chvilkou k minulosti
a dosud jste nenastoupiv
cestu k blahé budoucnosti.

Otcové nám dávno spějí
spánkem věčně zkamenělým,
ale synové jich budí hlasem
toužným, činem smělým.

Proč my bychom dusit měly
plameny nám odevzdané,
proč my bychom mařit měly
dědictví nám odkázané?

Slabou lásku změňte v smělou,
ta pak ať nám bratry chrání;
láska spojená tak bude
jedinou nám svatou zbraní.

Popěvek

Můj bledý měsíčku,
zastav se chvíličku
jen tak dlouho, co mi povíš,
zdaž si také někdy hoviš?

Mé zlaté sluníčko
ani dost maličko;
spěchám s neúnavnou pílí
sám Bůh ví, k jakému cíli.

Do památníku

Chovala matička děvčátko, tiskla ho upřímně k sobě; myslela, jak asi, Bože můj, bude kdy
děvčátko tobě?

Vyrostlo děvčátko hezounké matičce v kratinké době; Bůh, aby radost jí způsobil, učinil
šťastnými – obě.

Psáno o vánocích r. 1882

Hrob dítěte

(Psáno po † prvního syna Josefa Gábova v Déesi v Sedmihradech r. 1859.)

V tobě mnoho spočívá,
ty truchlonosná země.
Co ten hrobek zelená
se mile a přec temně.

Vloženo je dítě mé
tak blízké srdci mému,
kdykoliv naň pomyslím,
se zbožně vinu k němu.

Vzdychnu si. „Ach Bože můj!“
snad že mi při tom volno?
Ne, mně tak, ať pravdu dím –
hrůzně je mi bolno.

Vím, že drahé dítě své
již neuvidím více,
byť i slzou krvavou
bych smáčela své líce.

Já vypláču se, pomodlím
a duši v hloubku nořím,
se svým dítkem předrahým
si tiše pohovořím...

Na ten kalich z kamene
zas otec shlíží dolů,
jejž na hrobek položil
tam ve svém velkém bolu.

V kalichu tam spočívá
ta otce síla velká –
Když mu srdce rozervou,
on nekvílí a nelká.

Také babička

Obrázek z cest. Napsala Eliška Řeháková

V galerii postav, jež ze svých dalších i bližších potulek domů přináším, abych vzpomínajíc jich, příběhy cestovní za tichých chvil zimních večerů nově prožila, vrací se. paměť má často a ráda ku zjevu stříbrovlasé babičky. Slyšíme-li o babičce, vynořuje se před naším duševním zrakem bezvolně obraz vetché staroby, snad i nebohé. Takovou nebyla babička, sniž mě náhoda cestovní svedla. Skráně její kryl sice sníh, avšak veškeré ostatní vzezření a co více, jarost ducha, svěžest myslí, neunavnost a vytrvalost sil káraly přírodu přímo ze lži, vzbuzující nedůvěru k ujišťování, že přeneslo se přes její téměř padesát let a že vzpomíná jí doma několik nadějných vnuků, těšících se, co jim babička přinese, až ze své cesty k nim se navrátí.

Bylo to v proslaveném údolí Pusterském. Jméno to nesou v Tyrolsku, jak i nejstručnější zeměpis sděluje, břehy jednak řeky Drávy, jež tekouc do Dunaje na východě země Hoferovy pramení, jednak řeky Rienzy, přítoku Eisaky, jež vody své do Adiže vlévá. Právě zde v Pusterthale vzalo počátek povstání Tyrolských r. 1809, zde prvně vztýčen byl prapor odboje, čelícího proti panství nenáviděných Bavoráků Francouzi vnučenému. Nevím, kolik osob památnost půdy sem přivábí, avšak tolik jest jisto, že Pusterthal v době letní cizinci se hýbe. Podobně hemží se to ve všech pobočných údolích, krásou svojí rovněž pověstných. Kamkoliv sebou hneš, všude spatřuješ příslušníky veselé obce turistů, všudy shledáváš se s oněmi šťastnými, osudem vyvolenými smrtelníky, jichž mysl jest dost jará a lehká, aby brala v posměch nesnáze, trampoty a nehody, jaké moderní tuláctví sebou přináší a kteří těmto na vzdor těší se, radují a jásají a jichž kapsa jest těžká dost, aby vydržela útoky hotelního vydrídušství a hostinského šibalství. Hřešice na nával, vyznají se v tom Pusterthalští znamenitě, a jsou místa, kdež nevede se tobolce naší lépe než ve zlověstném Švýcarsku. Na štěstí jsou jen řídká a máš-li se jen poněkud na pozoru, můžeš božský ten kraj procestovati aniž bys škody doznal.

Avšak vraťme se k naší babičce.

Bylo to v Brunecku, kdež jsme se svěřily omnibusu, který měl nás dopravit do čarokrásného Taufersu, ježž jsme si byly k letnímu pobytu vyhlídly. Mezi těmi, jež poštovní kára, věrná nezpůsobem vlastním všem podobným vozidlům, drkotajíc a poskakujíc unášela na sever v klíny hor, Zillerthalským ledovcům a sněžinám v ústrety, zaujala brzo pozornost naši sousedka po boku mém sedící. Z rámce stříbrem se lesknoucího vlasu vyhledala tvář pevných, určitých rysů, jemně kreslených. Jasná pleť, živé oko, souměrnost postavy, grácie

pohybů, vše odpíralo posněženým skráním zajímavým kontrastem. Lodenová sukně doplněná kabátceňi z téže látky a blůzou, plstěný klobouček závojem ovinutý, prosté stínidlo, sloužící stejně, proti vláze s nebe se řinou‘ í jako proti úpalným paprskům bezmračné oblohy, svědčily, že jest to turistka a to turistka vybarvená, což dotvrzoval tlumok, v jakém poutníci horší své toaletní potřeby sebou nosí, a který ona patrně na plece vzítí neváhala. Těm, jimž bezvadnost úboru jest modlou, jíž za každé podmínky, á tout prix sloužiti se musí, budiž podotknuto, že obsahoval mimo jiné věci a věcičky, na cestách buď nezbytné neb žádoucí, též ozdobnou blůzu z hedbáví, která uzpůsobovala majitelku na salonní zjev bez výtky a hany, ovšem ve smyslu elegance cestovní.

Sympathie budí sympathii. Netrvalo to dlouho a byly jsme v plném proudu výměny myšlenkové. Ráda doznávám, že její sdělení byla mnohem zajímavější toho, co jsme my jí na vzájem pověděti mohly. Platíme u svých přátel za náruživé, nenapravitelné turistiky, kteréž nedají pokoje, až někdy odpykají vášeň svoji, nepochopitelnou a odsouzení hodnou, buď schvácením do krajnosti napínaných sil aneb tragickou katastrofou žalostného pádu v hloub zející propasti, kdež sbíratí budou své polámané, roztříštěné údy. Což bledne naše nezasloužená sláva, což se rozprchává ten nimbus podnikavých cestovatelek, když se porovnají naše krotké, nevinné procházky a výlety s jejími výkony na poli ušlechtilého sportu alpského.

Uvěří-li se mi, když dím, že dáma ta – pochází z Drážďan, jest vdovou a těší se jak již řečeno, z několika vnuků, – cestuje sama bez jakékoliv společnosti, vyjímajíc onu, kterou si zjedná v osobě placených vůdců, bez jejichž zkušenosti a podpory mnohé

z horských přechodů a partií naprosto podniknouti nelze. Ujišťovala nás, že jich nenajímá, leč když jich nezbytně potřebuje. Jsou jí, když táhne zamlklými tišinami samot horských, hluku světa vzdálených, svědkem jen ti olbřimové žulových údů a zasněžených čel, druhem jen živlové přírodní, milí a lahodící v čas pokoje a míru, vzdorní a hroziví ve chvílích rozpoutanosti.

K otázce naší, zdaž tesknota v duši se jí nevkrádá, požitek jí kalíc, mínila, že jest naopak její radost teprv pak úplná, když ji nikdo přítomností svojí nevyrušuje.

Ptáme se, nebojí-li se, nenaplnuje-li ji strachem možnost setkání s člověkem zlovolným.

Mezi domácími lidmi není takových. Tuláci pak volí sobě vděčnější oblasti než hory a jejich chudobu, kde není, co by se ulovilo, kde žebrota prahuběný dávajíc zisk, mrzáka neuživí. Musil by to býti lupič ze řemesla; kdož by myslil na nejhorší? Na každé osamělejší procházce v krajích hustě zalidněných hrozí četným proletariatem nebezpečí větší.

V cestovním programu novodobého člověka hrají velkou úlohu dopravné prostředky, jak o tom svědčí také v Tyrolsku obsazené vlaky a naplněné omnibusy. Jinak naše dáma. Užívající dráhy a pošty jen výjimkou, na tratích nevďěčných, jimiž by se marně čas a síly utrácely, spoléhá, putující jedině na své nohy. K námaze té připravuje se od časného jara, natírajíc je denně pálenkou, aby utuhnou, nemilé citlivosti pozbyly.

Jest to vše možné, řekne tak mnohá z čtenářek.

Zajisté jest, ale nikoliv pro ony ze sester našich, jež nemohou prožiti dne, aniž by úvodních jeho hodin nezasvětily kultu svého zevnějšku, jež pobývajíce Venku na zotavené, vykračují si v boží přírodě vystrojené, tailli upjatou, nožku stěsnanou, jež z obavy, aby díla svého úsilí nepoškodily, krásy svojí nezapomněly, vyhýbají se úzkostně paprskům slunečním, chrání se každé krůpěje potu. Pohodlné ty toulky ovšem nejsou, avšak slouží zdraví, tuží vůli a prospěly by zajisté více než strnulá nehybnost, s jakou dámy hodiny na lavičce vysedí, pokrývajíce kongressové plátka tisíci zbytečných křížků, pro něž ničeho nevidí a neslyší.

Snad jest mezi čtenáři někdo, jež zajímá, jaká byla ta pouť, již statečná babička z Drážďan vykonala.

Východištěm bylo jí Füssen v Alpách Algavských na pomezí tyrolsko-bavorském, kam z bydliště svého drahou přibyla. Odtud míříc na jih v údolí Innu, brala se horskými cestami na Lärmos, Ternpass, Nassereit, Obsteig; cílem byla jí železniční stanice Mötztal na Arlberské dráze. Tím vyřízeno bylo první číslo turistického programu a vykonána cesta sedmdesáti kilometrů. Následovala krátká jízda do Ötztalu. Odtud šlo to přes Stuibenské vodopády na Selden, Fend, chýži sv. Mořice, Niederjoch, Unsere Frau. Konečným bodem trati, jež směrem jižním proplétala se Alpami Ötztalskými, byl Naturns v údolí Adige nedaleko Meranu. Číslo druhé devadesát šest kilometrů. Z Meranu spustila se směrem jihozápadním přes Ultenthal, Sv. Pankráce, Sv. Gertrudu, sedlem Rabli na lázeňské místo Rabli, Sulzberg, Dimaro k renomovanému nyní Madonna Campiglio, dále Wall di Genova, Mendelstrasse, Pinzola; z této pošty do Tridenta. Číslo třetí, vzdálenost nejméně taková, jako ona trati poslední. Užívající dráhy, přibyla s námi zároveň do Brunecku v Pusterthale. Z Taufersu obmyslela podniknouti směrem severním postupující, obtížný přechod Zillerthalskými Alpami přes Berlínskou chýži do stejnojmenného údolí, aby prošetřila toto, stanula v údolí Junu, odkudž jí dráha bez dalších odboček a výprav domu zavéztí měla. K tomu sluší připomenouti, že ona sta kilometrů, jež urazila při nerovném terrainu, mají dvoj- a trojnásobnou platnost, však jsou mnohemu obtíže jak vzestupu tak sestupu přímo nepřekonatelné. Ať říká, kdo chce, co chce, jsem již tak nepolepšitelná, že nelze mi, abych k závěru nevyslovila zbožné přání: Kéž by se našlo hodně mnoho takových dam jako ona babička z Drážďan!

Stařeček

Dle skutečnosti líčí Kl. Hanušova

Praze v Ostrovní ulici stál do minulého jara domek starobylý, kde do roku 1864 bydlel stařeček, bývalý učitel hudby.

Bydlel tu ode dávna, dříve s paní, když tato zemřela, se sestrou, a když i tato na věčnost se odebrala, ve svém bytu sám a sám.

Co druhdy v malé domácnosti konala paní, co konala sestra, to nekonal teď vlastně nikdo. Co sestru z bytu vynesli, smutkem a pavučinou se zastřela okna, podlaha čím dále tím více se zbarvovala do tmavá a jako by se v klidu a osamělosti bytu bála zvuku, mírnila zvuky kročejů vždy větší a vyšší vrstvou prachovou.

Stařeček, jako dobrý hudebník, opravoval hudební nástroje, však i hodiny, drobnosti v domácnosti porouchané, opisoval noty, budoval klece, vycpával kanárky, miláčky dětí známých jemu rodin, se zvláštní však umělostí a pílí opravoval české staré knihy. Upravoval papír v ráz starých českých knih dokresloval umělé iniciálky opisoval části utržené, listy ztracené, že mnohdy těžko bylo uhadnouti, kde nástavek, kde novější list počíná.

Vše, co při různých pracích jeho bylo odpadkem, odpadlo a v nerušenosti věčné na podlaze zůstalo.

Nabídky paní známých, že pošlou občas někoho k poklidu, byly rozhodně a rozmrzele odmítány. Snad že by bylo od nohou chladněji, zajisté, však že byl toho náhledu, že úklid jest jen záminkou k děláni nepořádku. Vlastně byl by úklid věcí téměř nemožnou, neb nábytek a obsah bytu jeho nestál zde jen vedle sebe, ale ve dvou, třech vrstvách po různu nad sebou. –

Měltě v bytu hojnost hudebních nástrojů, pian, bas, houslí, měl tu i hojnost drobného zboží střížného, regály, tkalouny, nitě z času obchodu paní své, a sestry, měl ještě vše, co bylo jejich, měl starých knih ku správě, nástroje k různým pracím svým, lahvičky k přípravě starého papíru, byl milovníkem ptáků a květin, svým vlastním kuchařem a takž by pohnutím materiálu toho, bylo věru rozrušení celého malého světa.

Z obavy, aby přece někdo ve svatyni jeho s nenáviděnými nástroji nev kročil, přijímal návštěv jen ve dveřích, tyto za sebou zavíraje.

Rozhodně tvrdíval, že úklid jest zbytečností. Meltě ode dveří jedinou pěšinku k lůžku a ke skříni j Což potřeboval více?

Z jistého stanoviska každá věc jest příjemná, a takž i ten domov stařečkův byl velice milý a útulný, neb počaly se ozývati zde jemné, veselé hlásky, když ni v noci neutuchaly a počalo

póletovati peří, aniž bylo průvanu, tu zvědavost stařečkova přece se vzpružila a našla, že útulek milý a teplý vyhledalo si několik rodin myší v lůžku jeho nebožky paní.

Bohatství v bytu jeho nahromaděné způsobovalo jemu však i ztráty. Nejednou si povzdechnul: „Dnes přišel jsem zase o punčochu, při strojení zapadla mi pod postel, není více k nalezení!“

Byl vlastencem horlivým, rád četl, protože však četl jen večer na lůžku, půjčovaly se jemu raději noviny, než knihy, pro případ, že octnouti by se mohly v neproniknutelnosti chaosu pod ložem.

Přibývajícím stářím stihaly jej nehody, tu k snídani místo kávy svařil si tabák, tu zalil květiny z nepravé lahvičky, v níž přechovával rozředěný vitriol ap. Stávalo se, že i přespal den, dva dni, což však nikdy nevěřil a k vyučování se dostavil vždy dle kalendáře svého, ač neděle a svátky čím dál, tím více se rozcházely s kalendáři jinými.

Pro dobrou a ryzí jeho povahu ponechána mu domněnka, že vyučování jemu jest svěřeno, až děti rodin, kam docházel v hodinách příchodu jeho nebyly z pravidla k nalezení po domě a zahradě, a když konečně chvíli tiše u písánek poseděly, usedala. Dřímota na víčka jeho, hlava níže a níže se skláněla a hodina učební se prodlužovala, jen že o dětech dávna již tu nebylo ani památky.

Klidně usnul pro vždy v roce 1864 těch zásad nezlomných, který střídal, aby malé jmění mohl odkázati národním účelům, žel že neodpovídal k otázce, zda potřebná pořízení učinil.

Snad chuděra později již nevěděl, co má, kde co má, snad k tomu nemohl.

Na vzácných starých knihách v Museu trvalé stopy práce a píce jeho.

Ideál

Ach, zvadnul? Nikoli; jest ještě rady,
ve ňadru ženy pučí jeho cit;
ve mnohý odnož bují – svěží, mladý,
neb šer mu dává chlad a zora svit.

My roštem s ním. Nuž, nač nám jiné rady,
když učebnicí jest nám duše skryt?
My rády procházíme rajské sady,
v nichž čteme verš, kde jaký v peň jest vryt.

Nám ideál vždy dává perut' k letu,
z níž rodí se nám záchvěv lásky k světu.
Ó, z ideálu člověk člověkem!

A pokud duch má trochu svého vznětu
zná: Boha, vlast, zná luh i ptactva četu,
a stále srůstá s velkým pravěkem.

Gabr. Baťová-Moravanská

Na výsluní

Na výsluní, na výsluní,
kde se všechno zlatem třpytí,
na výsluní z lesů šera
slunci blíže v zlaté mýti!

Vše, co křidélka má k letu,
v paprsků déšť vřelý chvátá,
drobná muška, lesklý brouček,
pestrý motýl, včela zlatá.

Cvrček ladí housle svoje,
chroust, ten na varhany hraje,
komár píská na klarinet,
ptáčkové zas na šalmaje.

Mraveneček chová malé,
vyhřívá je na sluníčku;
z pod kamení paprsk slunce
vábí lesklou ještěřičku.

Tráva nastavuje ouška,
kvítí rozevívá oči,
motýli, ti dvorně kolem
nejhezčích se kvítků točí.

A to slunce na blankyte
jen se s hůry na zem směje,
každé kvítko, strom i stéblo
celováním vroucím hřeje,

Jaký div pak, že vše spěje
slunce zář kde stkvoucí trůní,

a má duše z šera žití
že též touží na výsluní?

Vilma Sokolová

Na prahu dívčích let

Památce Marie Červinkové-Riegrové podává F. T.

Dávno zanikl již hlahol zvonů vyšehradských, vyzvánějících k pohřbu Marie Červinkové-Riegrové. Tehdy, když jsme u otevřeného hrobu jejího stáli a s bolestí v srdci hlaholu těch zvonů naslouchali, zdálo se nám, že se v něm ztraceně, polo již zanikle chvěje poslední zvuk, doznívající písně jejího života

poslední loučivý zvuk chvějící se v zimním, kovovými hlasy zvonů lehce rozvlněném vzduchu, povznášející se výše, výše – kam? Snad tam, kam jiskru života zanáší spasná víra – víra živá, nezvratná a činorodá, jakou duše odlétající po celý běh života nesena byla. – Od té doby minulo několik neděl. Čerstvé květy kráslíci rov její povadly pod dechem času – pusté prázdno, které v nás po odchodu jejím zavládlo, počíná se oživovati vzpomínkami. V přítomnosti nemluví k nám více ta dobrá duše, jejíž tělesnou schránku jsme do posvátné země vyšehradské uložili; nebude osobně mluvit ani v budoucnosti, jen minulost hlásí se ku svému právu. Minulost, na jejíž tváři sídlí slza i úsměv, radost i bolest, naděje iklamání, vysílá k nám útěšné svoje posly – upomínky – vysílá je k nám jak roj dobrodějných skřítků. – Hle, již plouží se nám kol skrání, hledí nám do očí, tu vážně, tu zas čtveračivě, jemnými prsty počínají se probírat v té úzké schránce našeho podlebí, v té úzké schránce naší paměti, do které se přece tak úžasně mnoho vejde. – Některý z těch dobrých skřítků uvádí na paměť události dnů nedávno minulých, jiný ukazuje daleko, daleko do minulosti, a hle, je to jeden z těch poslednějších, jenž se mi dnes tak neodbytně do očí dívá. – Na tváři jeho sídlí čtveračivý úsměv, tichou rukou odhrnuje přede mnou šedé, postupem času nakupené závoje a ukazuje na obrázek, v němž se mi Marie Č.-Riegrová objevuje na prahu dívčích let. – Vidím v tomto obrázku vše tak jasně a zdá se mi, že to, co vidím, vám vyprávěti, s vámi sdělití musím.

Je tomu již dávno – psal se tehdy rok 1867, a bylo to jedné pamětihodné neděle měsíce ledna, kdy se kol velkého stolu v saloně rodného domu tehdy třináctileté Marie Riegrové sešel kroužek mladých děvčátek. V bujném jindy kroužku vládlo tohoto dne slavnostní ticho – zářivá očka mladých dívek hleděla jaksí výbojně do světa, malé jich nosíky čněly vyzývavě do vzduchu a pozornost všech byla k domácí dcerušce upjata, jako by slova spásy zavznítí měla od hlav stolu, kde s výrazem pevné odhodlanosti v bledé tváře stála a rozechvěně konečky prstů své dva tenké, plavé copánky poškubávala.

„No, tak už spust', ať schůze započne u zašeptalo jí nejbližše sedící, patrně hrozně neposedné děvče do ucha a strčilo ji silně loktem.

„Inu počkej, musím si řeč přec složití,“ zašeptala Marie v odvetu, ale po chvíli se jaksi hrdě vypjala a uchopivši před ní stojící zvoněk, zazvonila a silným hlasem zvolala:

„Tak prosím, ticho!“

Mimo onu neposedu nebyla se dosud ani jedna z dívek ozvala – ticho bylo naprosté – přes to neminul se zvuk zvonku i Mariina slova patřičného, velkolepého účinku. „To je zrovna jako ve sněmu!“ pomyslela si mnohá z příslušnic vážného sezení. A Mária Riegrova, odkašlavši několikrát, počala řeč svou as následovně:

„Milé spolužačky! Maminka dovolila, abychom se tu dnes sešly k vážné poradě. Zvolila jsem z celé naší třídy jen vás, protože vím, že my, jak tu jsme, o světě vážnější myšlenky máme, že k sobě náležíme a že jsme proto se umluvily založit spolek – Snad abychom spolek ten Děvínem nazvaly. – Doufám, že proti tomuto názvu nemáte co namítati?“

„Nemáme!“ ozvala se děvčata jednohlasně. „Nu dobrá, to je hlavní!“ pokračovala Marie. Či ne, hlavní je účel spolku. O účelu tomto měly jsme již porady v užším kruhu. – Hlavní účel bude vzdělávání ženského pohlaví.

„Mužským na truc!“ ozvala se neposeda. „No počkej, nevytrhuj!“ zakřikla ji Marie. „Vzdělávání ženského pohlaví – je toho již nej vyšší potřeba, aby se dívky vzdělávaly – k tomu účelu založíme si knihovnu, dále budeme působiti i na vzdělání chudých, hlavně budeme se zastávati žen proti mužům. Muži bývají hrubí – mnoho jsem již o tom slyšela a také se někdy kořalkou opíjejí – proti tomu budeme také pracovati!

Hlavní však účel spolku „Děvína“ bude, že budeme ošacovati chudé děti!“

„Výborně, výborně!“ ozvalo se sborem. „A nyní přistupme k stanovám!“ pokračovala Marie, možno-li ještě vážněji. „Ke každému tak dobrému účelu je třeba peněz – my máme jich sice málo, ale co každá sama na sobě ušetří, to do spolkové kasy dá. Mimochodem podotýkám, že knpování červených a modrých pentliček na krk je zbytečné a že je promlsávání peněz v krémových trubičkách hříšné – ale vraťme se ku stanovám. Myslím, abychom ustanovily členy řádné, ti budou platiti více nežli pět krejcarů týdně, dostanou spolková jména, budou si přísahati věčné přátelství a dají do spolkové kasy vše, co mají. Pak uděláme členy mimořádné, ti budou platiti jen pět krejcarů, ale nebudou tak důkladně zasvěceni do všech tajností spolku. My dvě, já a moje přítelkyně zvolily jsme si již jména, já budu se jmenovati Vlasta, ona Šárka. K vůli vám ostatním četla jsem již v Naučném slovníku a vyberu nějaká jména mocných královen a žen i jinak slavných. Nemáte proti tomu námitek?“

„Nemáme“ ozvalo se jednohlasně. Vlasta byla ihned zvolena předsedkyní, Šárka jednatelkou spolku; volba byla šmahem odbyta. „A nyní mohou se činiti volné návrhy – jak to ve spolcích bývá“ ozvala se zase Marie a usedla jakoby unaveně do velkého křesla v hlavách stolu stojícího.

V kroužku nastalo ticho. Slavostní nálada plula vzduchem jak dým kadidla, usazovala se žabkám na tvářích, stahovala jim mladá hrdélka. „Já bych myslela“ ozvalo se konečně různolící děvčátko dole u stolu.

„Nu co bys myslela, Karolínko, řekni“ pobádala ji předsedkyně Vlasta laskavě.

„Myslela bych, abychom šatily jen malá děvčátka, na děvčátka se lehčeji ušije, kdežto na chlapce je už tíže.

„Co ti to napadá? Ona celé věci patrně nerozumí!“ zakřikla ji jednatelka Šárka vášnivě „Cože pro chlapce!? Chlapcům nedáme vůbec ničeho, protože je náš spolek přece proti mužským, jako býval „Děvín“ za Libuše, Je to vůbec hanebné!“ a neposedná se rozplameňovala „Jako to bývalo tehdy, tak je to dnes, muži chtějí námi vládnout, ale my toho nestrpíme a založily jsme „Děvín.“ Je to hloupé, ale každý kluk si myslí, že je více nežli my. Mnoho jsme o tom s Marií přemítaly, svět je plný nespravedlnosti a nechodí to vněm, jak by choditi mělo. – Mnoho jsme přemýšlely, já a Marie, a na takové věci jsme přišly, že je ani povědět nelze Proč se ku příkladu dívka, vdá-li se, nejmenuje více jak se jmenovala? – proč pak se jmenuje jako její muž. Vidíte – je to nespravedlnost! Nás dvou se to ovšem netýká, my se nikdy vdávat nebudeme!* „My se také nikdy nevdáme!“ zavznělo sborem. „Nu ať, ale pro ty druhé, které se vdají“ pokračovala Šárka. „Je toho vůbec mnoho – nemohu to všechno říci. Jedno je jisté – všichni mužští jsou nespravedliví a nestojí vůbec za nic, a bylo by na světě zcela jinak, mnohem lépe, kdyby jich tu nebylo!“ A Šárka mávala oběma rukama tak zuřivě ve vzduchu, jakoby ten celý zlořečený mužský svět najednou uškrtniti chtěla. „Šárka má sice v mnohém pravdu,“ ujala se slova zase Marie. „Je věcí vskutku dokázanou, že je většina mužského pohlaví nespravedlivá – s druhé strany je však také pravda, že jsou někteří hodní – nemluví ani o těch ostatních – povážím li však, že můj tatínek a dědeček patří –“

„Tu neplatí žádná výjimka!“ chtěla vzkřiknouti rozrušená Šárka, v polovici věty se však odmlčela – vzpomenuť na vlastního tatínka svého o byla najednou celá popletená.

Mladá děvčata kolem stolu se trochu rozesmála, a málem byl by povstal velký smích na útraty rozplameněné Šárky, kdyby se jí Marie přátelsky a vážně nebyla ujala. „Nu, Šárka neumí to tak říci, ale její myšlenky jsou výborné, za to vám ručím! Je vůbec ve světě všelicos krásného, o čem ještě nevíme. – Krásné je ku příkladu vzdělání – a proto je povinností naší, abychom se vzdělávaly, zdokonalovaly – až vzdělány budeme, pak chutě do toho – budeme

bojovati proti všemu nepravému a síly své věnujeme povždy všemu dobrému, – A nyní vám ještě řeknu, že mi maminka dala adresy několika chudých rodin, z nichž si děvčátka k ošacení vybrati máme – a dovolila nám také, abychom rodiny ty samy navštívily.

Z tohoto návrhu byla v celém shromáždění radost veliká a o půl hodiny později ocítila se celá společnost před jedním z domů Platnéřské ulice, nad jehož vraty se sktvěla čísla naznačené adresy. – Stará služka, která mladému sboru k průvodu sebou dána byla, chtěla sice nejprve vstoupiti do bytu chudé rodiny, z níž se malá, první svěřenka slavného spolku „Děvína“ rekrutovati měla, ale Marie i všechny druhé jí nedaly. – Celý dívčí sbor vyšplhal se statečně a obratně přes temné, krkolonné schůdky a stanul před začernalými dveřmi, nesoucími označené jméno „Všechny najednou vstoupiti nemůžeme, pokoj bude asi malý, podíváme se tam vždy dvě a dvě,“ rozhodla Marie. „Nejprve snad předsedkyně a jednatelka – pojd’ Čárko!“ Vstoupily. – Objevil se jim dosti prostorný pokojík, v jehož středu ustaralá, zhubenělá ženština stála a několika při stolku sedícím dětem do hrnečků kávy nalévala. Na malé postýlce v koutku pokoje leželo dítě jiné s tvářičkou rudou, malými temnými pupenci silně pokrytou.

Marie vyřídila v rozumně volených slovech chudé ženě vzkaz své matky.

„Holku ošatit, tu pětiletou!“ zvolala tato radostně „I to jim ,slečinky, Pán Bůh zaplatí! A ráčejí si tu u nás přece sednout – takové slečinky – to mám radost, že se samotný štracicírovaly. Jen že ta holka pětiletá – to je támhle Baruška, zrovna chuděrka stůně na neštovice. Inu, jsou to chvála Pánu Bohu jen ty ovčí a o těch se říká, že jsou dětem zdravé, že jimi všechna nečistota z těla vyjde. – Jak se Baruška vystůně, hnedle ji tuhle k slečinkám dovedu. – Budou z ní líbit mít radost, je to holčička hezká a nějaká čipera – teďko arci nelibějí se na ni ani dívat!“

Rada ženina vzbudila u obou zástupkyň slavného „Děvína“ účinek opačný – oči obou zabodly se s výrazem patrného strachu v nemocné, temnými skvrnami pokryté děcko. Šárka mžikem povstala ze židle, na kterou sotva dosedla a odplížila se ku dveřím, bledá jako stín. – Marie zůstala však seděti a domluvila se ženou celou záležitost na pohled klidně, jen hlasem lehce se chvějícím.

Sotva se však obě ocítily přede dveřmi v zá: stupu výbojného spolku mladých děv, zašeptala Šárka: „Pryč, pryč! Nelezte tam, mají tam neštovice.“ – A. celá armáda pádila krkolomnými schody dolů chvatněji, nežli byla stoupala – ovšem méně statečně.

Teprve dole na čerstvém vzduchu rozzvučelo se zděšení všech v hlasité projevy a Marie musila přemlouvati, nežli se druhé rozhodly následovat ji ještě do dvou jiných domů, ve kterých paní Riegrovou vyhlédnuté svěřenky „Děvína“ bydlely. – Druhé návštěvy dopadly

dobře, beze všech děsivých příhod, a o hodinu později loučily se členové „Děvína“ na Staroměstském náměstí několika tucty upřímně mlaskavých dívčích hubiček. – Předsedkyně a jednatelka ubíraly se zvolna Staroměstským náměstím k domovu Marie ohlížela se jaksi zamyšleně kolem sebe. Celé nedělní náměstí bylo téměř liduprázdné, večerní temno se nad ním sklánělo, řídká zimní mlha plula nade vším, vznášela se k průčelí chrámu Týnského, zahalovala radnici staroměstskou, která z ní jako těžkopádný, zvolna, zvolna se vzdalující kolos vyčnívala. Osvětlená okna starých domů náměstí blýskala se do ní jako velké, žluté, z pod hustého sedavého závoje vyhlížející oči. Rudé světélko u Mariánského sloupu uprostřed náměstí chvělo se a mrkalo tak tichounce, jako by velké jakési tajemství umlčovati mělo. – Vše bylo tajemně tiché a oběma mlčky kráčejícím děvčatům se zdálo, že se před nimi cosi rozevívá – cosi dalekého, ohromného, zajímavého a zase děsivého. – V obou na prahu dívčích let stojících bytostech, jako by se rázem otevíral horizont života.

„Jaké to asi bude v tom žití?“ přerušila Marie mlčení.

„Nu jaké – jaké as?“ odvětila tiše druhá.

„Ale dnes! – byl to den!“ řekla Marie hrdě.

„Slavný – na ten tak hned nezapomeneme!“ odvětila druhá.

„Podařilo se nám to!“

„Znamenitě – bude to – myslím, že to bude velkolepé!“

„Ale jestli pak víš, co mne dnes ze všeho nejvíce těšilo?“

„No zajisté, že jsme to vzaly tak zostra – nejlépe brati vše zostra!“ zvolala Šárka, která zatím již úplně na strach svůj před neštovicemi zapomněla.

„Ne, to nikoli – cosi jiného. – Přiznám se ti, měla jsem vlastně tam v tom neštovicovém pokoji také strach – ale přemohla jsem ho. Řekla jsem si, že kdo chce pracovat pro dobrý účel, musí pro něj nasadit vše – i vlastní kůži. – To mi tak napadlo — nasadit vše i vlastní svoji kůži – a nejvíce mne těší, že jsem tam zůstala sedět!“

„No to“ – odvětila Šárka, kteréž se tento názor jaksi nezamlouval – „Ale považ, což kdyby – nebude z toho už nic, jsem už zase zdráva jako ryba — tam u těch neštovic bylo mi špatně! Ale považ, což kdyby některá z nás ty neštovice byla dostala?“ Marie chvíli přemýšlela, pak pohodila odhodlaně hlavou: „No, co by bylo? – stonaly bychom a vystonaly bychom se zase.“

„To tak! byly bychom pak ošklivé, neštovicemi podobané!“ zvolala Šárka poděšeně.

Na tato slova nenásledovala dlouho odpověď. Obě děvčata šla mlčky náměstím. Na jednom jeho rohu zůstala Marie stát a zahleděla se zamyšleně před sebe. „Poslouchej ty,“ řekla pak zcela tiše. „Myslíš ty to s tou zlostí proti mužským tak upřímně – máš na ně opravdu takový dopad?“

„No na mou duši!“ zvolala Šárka rozhorleně a vložila ruku na prsa.

„Tak co by jsi se toho tak bála? Kdybys byla neštovicemi zohyzděna, alespoň by se na tebe žádný z nich ani nepodíval!“

Otázka byla složitá, Šárka nenalezla na ni odpovědi, sklonivši hlavu na prsa šla dále v těžkém hlubokém přemítání.

Od té doby mnoho vody uplynulo! – Během času zanikl slavný tehdy spolek „Děvín,“ rozplynuly se dalekosáhlé záměry mnohých jeho členů – zaniklo, rozplynulo se i jinak tak lecos krásného, tak lecos z toho, co jen v době mládí pučí. – Tak mnohé se od té doby změnilo, i ten náš obzor se jaksi pošinul. Tehdy vídali jsme jej jen před sebou – daleko, daleko ve slíbené budoucnosti. Nyní pohlížíme na budoucnost jako na dosti holou, pozvolna sestupující pláň – jako na pláň, na které nám stisk ruky přátelské chyběti bude. Což divu, obrácíme-li zraky na cestu stoupající, na cestu minulou – což divu, vídáme-li vše na ní tak jasně, jak to v růžovém světle slunného jitra jen býti může. – Vidíme, jak na ní šťastné mládí důvěřivě jako na květnými věnci illusí a ideálů kráslenou kolesku bujaré životní síly stoupá – jak se koleska rychle, samovolně ku předu pohybuje tak, jako by dechem, jímž mladá prsa slastně oddechují, hnána byla. – Rychle, bezstarostně jde to z počátku ku předu zelenavými luhy mládí. –

Postupem času nastávají na cestě zastávky – tu a tam naloží se na kolesku těžší náklad zkušenosti – některý bývá tak těžký, že věnce illusí potrhá a mnohý květ ideálu zduší – jiný bývá tak užitečný, že se pro něj mnohý z těch již pozvadlých věnců odepne a odhodí. Z pravidla nepohybuje se již koleska tímto nákladem obtěžkána samovolně ku předu. Ten i onen cítí, že je nutno zapřáhnouti k ní tahouna jakési životní vzpruhy. – Jeden zapřáhne si tahouna ctižádosti, druhého třeba jen pevné vědomí povinnosti ku předu táhne – třetí šedku matných nadějí zapřáhá a tučnou hnědku snahy po blahobytu třeba čtvrtý. Náklad i vzpruny k další cestě bývají k polednímu lidského života mnohdy jinými, nežli byly za časného rána – kolesky životní snahy mnohých bývají v parném znoji poledne již tak holými, všech květů ideálu oloupenými, že je věru nepěkná na ně podívaná. – Všechny jedou nezvratně dále až na konec onoho svahu, na kterém mlčenlivý prst smrti postup jejich zastaví. I postup života Marii Č. R. byl jím již zastaven tak záhy, tak v plném květu šlechetných snah a záměrů. – O ní možno říci, že sama sobě a svým snahám věrna zůstala. – Myšlenky a názory, jaké o dětinné opravdovosti na prahu dívčích let svých projevovala, vyrostly, upevnily se během dalšího života. Nezřekla se po celý běh života zásady, že ten, kdo opravdově k dobrému účelu pracovati chce, tak mnohé, často i svou vlastní kůži nasazovati musí. Pevně nastavovala síly

své pilné, mnohdy únavné práci – klidně nesla překážky, nástrahy i úsměšky, jaké z pravidla žádnou ženu, která svou činnost nad úzký kruh domácí rozšíří, neminou. A jako v útlém věku dívčím odpor proti nemoci tělesné, v dusném příbytku chudiny sídlící, přemohla, tak dospěla během doby, ovocem přemýšlení k onomu svrchovaně soucitnému stanovisku, které i pro vady a nesrovnalost duševní káravé slovo lásky, shovívavý úsměv odpuštění má. I ona dětinná důvěřivost, která na vše dobré a vznešené plně otevřeným okem pohlíží a o odstranění zlého, stinného, celým žářem mladistvého ohně věří, neutuchlo v ní až na konec dnů jejích. – Věnce života jejího nebyly povadlé, přetřhané, když se jí smrt' dotekla mlčelivým prstem svým – věnce ideálních snah života neztratily na své svěžesti a vůni – přešlyt' jako dědictví v ruce šlechtných žen českých a neuvadnou, dokud vlastenecky vřelá i lidsky soucitná srdce v prsou jejich bití nepřestanou.

České lidumilné ženy

V stati té ukázati chceme, čím dovede býti citlivé srdce ženy a co může vykonati při dobré vůli a snaze.

Mezi přednější dobroditelky náleží Anna Náprstková, narozena 24. dubna 1788 ve čtvrti svatopetrské.

Vlastní školou života vyvíjela svou individualitu, a proto dovedla chápati, co je bída a strádání. Nadána touhou po všem, co mysl osvěcuje, dovedla prakticky žiti a dodělati se stkvělých úspěchů. Vzдор osudu nepříznivému, který tak často ničil úspěšnou práci její, dovedla sobě zachovati mysl klidnou a rozšafnou po celý život. Spořivostí svou dovedla nashromážditi jmění pro jiné. Dobrotivá „paníniáminka od Halánků“ známa byla a jest po všem českoslovanském kraji a můžeme říci, že ideál dobré ženy té nebyl dostihnout.

Jak byla ducha vnímavého, svědčí, že ještě v pokročilém věku 70. let dovedla ducha svého vnořiti v nové názory syna svého Vojty Náprstka, které též prakticky provedla založením musea průmyslového. Když pak 19. října 1873. roznesla se zvěst, že dobré ženy té není více mezi námi, truchlil pro ni každý.

Co nadějí vložila pí. Anna Náprstková v průmyslové museum, to stkvěle pochopila a provádí paní Josefa Náprstková, rozená Křížková dne 8. října 1838 v Praze.

I ona vlastním poznáním pochopila mravní význam průmyslového musea a celá její činnost na prospěch ústavu toho jest její otázkou životní.

Když roku 1875 se provdala za Vojtu Náprstka, stala se též duší obchodu, věnujíc veškerý výtěžek museu. Tam jest její život. Celé neděle i svátky prodlévá tam, pracujíc, co zatím jiní se baví a veselí. Nejen ve své domácnosti i ve veřejném působení jest činnou, neboť jest málo který podnik vlastenecký, při němž by nebyla účastna.

Bylo to 29. března r. 1892, kdy z Říma došla truchlivá zvěst, že šlechetné srdce pí. Marie Riegrové Palacké došlo. Dobroditelka chudiny pražské, k níž osobně docházela, aby na vlastní oči poznala jich bídu a ji mírnila, dožila.

Všechny dobročinné spolky i vzdělávací těšily se nejhorlivější její podpoře. Jejím přičiněním zřízeno od r. 1869 šestnácte opatroven a jesle pro dítky od jednoho do tří let. Její zásluhou jest, že z důchodův obecních věnuje se 2000 zl. ročně na podporu chudých matek novorozencův. Nemenší horlivostí vynikala pí. Marie Riegrová při výzdobě chrámu sv. Cyrilla a Metoděje v Karlině. Láska k vlasti a trpícím bližním a mládeži jest ono trojhvězdí, jež krášliti bude blahodárny život jedné dcery slavného historiohra království Českého.

Málo jest žen z kruhův šlechtických, které by nám přiváděly na mysl tolik dobra, jako jméno pí. Eleonory, hraběnky Kaunicové, rozené Voročické z Paběnic, která při pokročilém stáří 86 let dovede vystihnouti a uleviti bídu lidu. Není mezi urozenými paními českými druhé Eleonory hrab. Kaunicové.

Jméno paní té najdete v seznamech příznivců a podporovatelů všech podniků i takových, jimž většina společnosti naší se vyhýbá. Jméno její naleznete v seznamu dělnických časopisů, a není národního podniku, kde by nepřispěla. Pro vše, co v české společnosti se děje, šlechtná mysl její jest nadchnuta, vše stopuje její mysl jará a každý úspěch v národě naplňuje ji osvěžujícím veselím. Ona jest krásným příkladem vzorné ženy lidumilky i vlastenky.

Julie Fantová-Kusá byla pečlivě vychována v Praze, kde na ni působil zemřelý spisovatel Šimáček a p. Vojta Náprstek v klubu americkém, povzbuzující ji k činnosti. Provdala se za advokáta p. Kusého v Brně, a po jeho úmrtí za p. architekta Fantu. Působila zvláště v dobročinném dámském komitétu. Snahou její ustavil se komitét dámský na podporu chudých chovank ústavu učitelského v Brně. Spolky vlastenecké i dobročinné podporovala hmotně. Matici školské v Brně věnovala 1000 zl.; nejvíce však přilnula ku spolku Vesně, jehož byla starostkou. Roku 1889, kdy Vesna vystavěla samostatnou školu průmyslovou, věnovala ku stavbě té 8000 zl. k fondu učitelskému darovala 1000 zl. a 20.000 zl. věnovala na stavbu druhého spolkového domu, v němž se nalézá pensionát dívčí, škola kuchařská, útulna pro služebné, poptavárna, knihovna a čítárna. Blahodárné její působení korunováno stkvělým úspěchem, jehož se Vesna dodělala. Kéž by i nám dostalo se takové podporovatelky.

Málo poznána a oceněna ve veřejnosti jest paní Svatava Amerlingová, jež celý svůj život zasvětila dobru a ulevení bídy těch, pro něž málo lidí mělo porozumění, že zasluhují i oni nešťastníci lidského slitování. Dítěm slabomyslným zasvětila žena ta život svůj celý. Ona byla jednou z předních žákyň slovutného Dr. K. Amerlinga v proslavené Budči, a on to byl, jenž naučil ji nazíratí na život s těch stránek, jež málo lidí dovede chápat. Po provdání svém řídila soukromý dívčí ústav, který převzala od Bohuslavy Rajské-Čelakovské. Celý její dětský věk byl zápas o život. Vědy chtějí dívka musela v noci šiti, aby uživila matku a sebe, kdežto den věnovala ku svému vzdělání, v němž jedině nalézala útěchy. Žádná práce nebyla jí obtížná, v každou dovedla se vpraviti. Když pak s manželem svým převzala řízení ústavu slabomyslných na Hradčanech, stala se těmto ubohým dětkám nejen vychovatelkou, ale i matkou pravou, trpělivou, neboť neznala v životě svém jiné útěchy a zábavy než konati dobro. Kéž by se našlo péro povolání, jež by nám vylíčilo žití její činné a obětavé.

Anna Nataliová rozená Vokounová dne 6února r. 1808 v Praze. Vzdělání dostalo se jí ve škole soukromé; záhy provdala se za Karla Nataliho, jehož o mnoho let přečkala.

V pokročilém stáří 87 let těší se úplnému zdraví i čilosti. Dobročinnost ženy té jest známa ve všech vrstvách. Mimo to, že podporuje své chudé značnými příspěvky měsíčními, není podniku a spolku národního, který by vydatným příspěvkem neobmyslela. Není ženského spolku, na nějž by nepřispěla značným obnosem, sama trávíc život co nejprostší.

Luisa Olivová s manželem svým Aloisem zapsali se v nehynoucí vděčnou paměť všech současníkův i pokolení příštích. Ode dávna každého citlivého člověka dojímal truchlivý osud dítek mravně a tělesně zanedbaných a opuštěných, jež postrádají mravní výchovy a laskavé péče rodičů, aneb mravní skleslostí rodičů svých kaženy a s pravé cesty sváděny jsou a tak záhy propadají mravní zkáze.

Bylo dávno vroucím přáním všech těchto lidí přispěti k polepšení dítek těch, a přání to splnili manželé Olivovi věnujíce k účelu tomu dva domy č. 573-957. ku zřízení vychovatelny Olivových, ve které dívky i hoši budou vychováni jazykem českým a zachráněni před mravní zkázou. Kéž by příklad ten našel hojných následovníků.

Z upomínek

Napsala Irma Geisslová

I.

Chodívaly jsme – my děti, s otcem na procházku podél trati za viadukt.

Ležela jsem na znaku v trávě, ruce majíc pod hlavou. Oči mhouřily se před velkým světlem. Obloha byla bledě modrá, bílé obláčky vinuly se po ní a v prostore mezi nebesy a mnou kmitaly se tisíceré drobounké bílé mžitky – bylo letní odpoledne k večeru.

Nad mou hlavou, vodorovně táhlo se pásmo telegrafních drátů, hustě jako struny harfy. Na tyči ovíjely se kolem bílých „lampiček“, jak jsem tomu říkala. A na nejvyšším z těch drátů každou chvíli usedaly vlaštovičky. Sedly, zašvitořily, poposedly dál – blíže k sobě a náhle uletěly. Za okamžik přiletěly jiné.

A skřivani! Vysoko – mnohem výše než ty dráty telegrafní třepotali se, viditelní, a pěli – pěli neúnavně, bez přestání, ustavičně. A cvrčkové ozývali se z meze, blízko u mých nohou

Slunným vzduchem vlnila se vůně obilí a polního kvítí. Tak utěšeně bylo zde. A přece. „

Duši narůstala křídla. Toužila vysoko – až k těm bílým obláčkům a daleko – tak daleko, jak běží ty dráty...

V duši mé dětské, naivní pučelo vše a kvetlo- V těch drátech zvučely melodie. Přiložila-li jsem ucho k tyči, zachvěla jsem se tajemným blahem, úžasným poznáním – telegraf měl duši! jistě měl duši...

Vše kolem mne kvetlo, hrálo a zpívalo. Nevěděla jsem tehdy ještě, že na světě existují básně. Ale měla jsem je v duši.

Byla jsem šťastné dítě, jež toužilo daleko – tak daleko, jak běží ty dráty a nevěděla jsem, že tak jednou budu zpět toužiti k této chvíli, až mi štěstí už uletí daleko, – mnohem dále, než kam běží ty telegrafní dráty...

II.

Žádná pohádka se mi tak nelíbila, jako život sám kolem mne. Život na nádraží. Pod okny bytu našeho kráčeli – pobíhali, pracovali hrdinové, obyčejně vousatí, černí a umounění. Zlých draků nebylo v těch živých pohádkách; přirovnávání lokomotivu k draku nikdy mi nenapadlo, něčím velkým, tajemným – vznešeným božstvem byly mi – byly nám dětem ty drahé lokomotivy.

Od rána do večera jezdily vlaky pod našimi okny a od večera do rána zas. Mrtvého ticha, klidu nebylo nikdy. Přestávky mezi odjezdem jednoho a příjezdem následujícího vlaku užito k posunování vozů do zásoby. Hvizdot lokomotiv, píšťalky brzdíčů, sykot vypouštěné páry, signály a povely nikdy neumlkaly. Zvykli jsme si všichni na tento nepokoj, ruch a lomoz, že nás nerušil ani při práci ani ve spaní.

Znali jsme jednotlivé parostroje malé i velké – obrovské celé černé. Malé měly více žlutého kování na sobě. Velké jezdily jen s rychlíkem nebo s osobním, – to byla noblessa jízdy. Nákladních vlaků netáhla nikdy lokomotiva velká, vždy ta malá s ladným kalichovitým komínem, jež také posunovala. Stávala pod okny a topič na ní čistíval bílou – pak začerněnou bavlnou různé součástky, nad čímž byly jsme my děti u vytržení. Také jména měly parostroje. Velké byly bohyně „Juno“, „Ceres“ atd., malé sluly jako města a městečka „Rakovník“, „Brandýs“. Cítily jsme s nimi jejich radost, když si švarně pohvizdovaly, i žal, když je potkala nehoda. Když „Brandýs“ stonal – jsa u správy v topárně, truchlily jsme o něj jako

o přítele...

Mimo nádraží nebylo pro mne zábavy ani potěšení. Parostroje byly ideální přátelé, kteří mi nikdy neublížily... A nezklamala jsem se ani v jednom z nich...

Jakmile mne osud odtrhl od nich, nastala nuda a hoře. Odstěhovali jsme se a bylo po radosti, po všem...

Život dopověděl svou krásnou pohádku.

III.

V jiném bytě na nádraží, v budově vedle reservoiru, jenž zásoboval veškeré nádraží vodou a hučel za zdí našich pokojů smutně a příšerně, zvláště v noci – poutalo mne veledílo lidského důmyslu opět jinými svými podrobnostmi. Měli jsme zahrádku, zahrádku prostou, milou. Besídka byla sbita ze starých nepotřebných, kdysi černě natřených latí a celá kvetoucím svlačcem ovinutá. Jak slunce pražilo, zbytky barvy a dehet páchnuly – což mi bylo vůní líbeznou! Také trávníček tam byl a květiny – samé velkolepé poklady.

Vedle zahrádky byla ulička, kudy ubírali se v poledne a večer dělníci z práce domů. Byli mezi nimi šedivci i hoši. Tváře výrazné, postavy svalnaté, někdy unavené, ba i zlomené.

Tak některý chodíval, a najednou nebylo ho viděti mezi ostatními a neodcházel už nikdy víc. Doznal úrazu v dílně při těžké práci anebo zašel přirozeným vyčerpáním sil. Zemřel. Ustoupil do neznáma, v jehož stínech zaniknul.

Znala jsem jejich tváře a postavy od vidění, ale nevěděla jsem, jak se jmenují, čím který je, zda zámečnickem, pilníkářem, soustružníkem, kovářem či jiným. Byli to moji známí neznámí!

Tak vidáme hvězdy na blankytu nebeském, vidáme je denně, jsou nám známy a drahý, ale neznáme jich jména ani osudů... Jak často bylo by mne zajímalo vědět, má-li tam ten vysoký – zrovna obr člověk, s dlouhým vousem ženu mladou a hezkou, a děti – kolik jich-a zdali větší než jsem byla sama... O jiném, mladíku, soudila jsem – jistě jsem hádala, že je svoboden, že má maminku a tatínka... A tak dále. Hádala jsem na povahu a osudy jejich dle zevnějšku, dle nahodilých, ale charakteristických pohledů, pohybů, posunů. Celé povídky básnila jsem si...

O těch unavených, upracovaných dělnících, vracejících se z práce, když jsme zalévali v zahrádce květiny a když letní vzduch byl ještě pln světla a skřivanů – zůstalo mi v paměti vědomí, jak těžce pracuje lid na zázraku důmyslné železnice, aby se hladce a zábavně posunovaly po lesklých kolejích vlaky, plné cestujících, kteří často jedou jen pro zábava. Nezasvěcenec neví, co to krve stojí.

IV.

„Škoda věčná, že nejsem mužem,“ litovala jsem často, jsouc ještě dítě. „Mohla bych být stroj vodičem, topičem, konduktérem. Nebo úředníkem, třeba u dopravy, nosila bych uniformu, čapku s okřídleným kolečkem a byla bych velice důležitá u vlaku! Mohla bych se stati i přednostou stanice – malým králem na nádraží, procházela bych se po perroně – takhle, ruce do zadu, červenou čepici na hlavě a takový široký, nádherný plnovous a zlaté brejle bych měla! Jaká krása, jaké štěstí! Ale ženská, chudák, co mohu být?“

Opravdu. Žena tehdy u nás, u železnice, u pošty nebyla známa. Snem, právě jen takovým dětským snem se to zdálo. Ženy, myčky kanceláří a zametačky sněhu, nádennice, nemohla jsem přece raditi k personálu železničnímu!?

V jednom oboru však přece pracovala žena – ovšem ne samostatně, jen jako pomocnice mužova – žena či dcera strážníka na trati!

Stávala s návěštní deskou nebo v noci se svítilnou před strážným domkem, když vlak kolem uháněl. Ta šťastná žena... Jak jsem jí záviděla!

Jak rozkošným jevil se život v takovém bílém domečku na trati! U každého zahrádka, v ní plno růží. Malé hospodářství bylo vždy u něho. Strakaté slepice, bílé husy, bradatá sličná kozička, často i kráva. Malí košiláči váleli se na trávníku za domkem a pranic se nebáli zjevu a hukotu blížícího se vlaku, aniž se lekali rudého mraku jeho kouře.

A jiné a jiné obrázky! Domeček v jeseni, celý Červený zrudlým listím révy. Domeček, v zimě zasněžený a ověšený dlouhými korály rampouchů, v okénku útulné světlo, vše utěšené.

Mrazu nebylo viděti, jenž všemi skulinami dral se dovnitř, nebylo znáti opuštěnosti jeho v širém poli, na idyllickém zevnějšku jeho nebylo stopy bídy a nouze, hlodající pod tou úhlednou střechou, a nebylo slyšeti odporné vřavy nešvarů...

Ta šťastná žena strážníková!

V.

Za onoho času jezdívali jsme často po dráze. Zнала jsem z paměti jména stanic a věděla předem, kde bude zastávka krátká, delší – půlhodinová. Na stanicích slabikovala jsem nápisy, většinou německé. U veškeré službě železniční i v kancelářích měla nadvládu němčina.

Neznala jsem jiného jazyka než češtinu, svou mateřštinu, nerozuměla jsem cizím výrazům; okolnost ta mohla mi vše zprotiviti. Že se tak nestalo, děkuji svému zvláštnímu – abych tak řekla, instinktu. Byla jsem jista, že se tam ta čeština jen opozdila...

Myslila jsem, že nebude pořád tak, je-li dráha v Čechách, bude i českou.

Tvrdil-li kdo, že pro ten či onen předmět nestává českého názvu, pokládala jsem ho za hodně obmezeného. Neví! Stydí se přiznati!

České názvosloví železniční, i kdyby ho nebylo, zdálo se mi snadné býti pořízeno.

Nic lehčího! Zde zajisté závady není, ta kotví jinde. V nedostatku dobré vůle, prosím! Jen co se ocitnou důležitější – vlivu plná místa v rukou upřímných našinců!...

Němce neměla jsem ráda. Dělníci byli Češi, úřednictvo míchané; kde kdo pořádný, byl jistě Čech. Ve městě, kde z různých důvodů nevrátili na dráhu, nerozeznávali jednotlivců a spílali nám všem dohromady opovržlivě „ajbrzoňáci“. Trpěli jsme to klidně, vědouce, že se na dráze ta čeština jen opozdila a doufajíce, že se vše změní, až zmoudříme vespolek, až česká řeč na české půdě nabude svého přirozeného, domácího práva... A tak se také stane.

Dráhy byly podnik cizí i s jazykem cizím. TJ nás zapustily své kořeny, živí se naším vzduchem, tedy se i přizpůsobí našim poměrům, potřebám a přijmou za svou i naši řeč. Jen že ten proces déle trvá, než by si naše srdce přálo.

Ale stane se to. Byla jsem vždy jista, že se u dráhy čeština jen opozdila.

O naší babě

Když léta dětská s živou poesí
mně kouzlí představ tlum,
zřím v duchu babku s přímou nízkou šíjí,
jež patřila v náš dům.

Světnička malá bývala jí bytem
s vyhlídkou v květný sad,
a při okénku, vinnou révou krytém,
což pro nás bylo vnad!

Zde rozvěšela z proslavených poutí
obrázky k vzpomínce,
zde k ní jsme mohly už se přivinouti
a modlit prostince.

Když jaro přišlo v kout náš zpustošený,
nám velký nastal den,
tu bílila své chudé čtyři stěny
a sňala poklad ten.

My těšily se, jak nám vše to vloží
na chvíli v malou dlaň
krom sošky Boleslavské Matky Boží,
oděné v zašlou tkaň.

Pak bába k struze nesla opatrná
tu korunu svých zdob
a drhla kartáčem, po muší skvrně
až nezůstalo stop.

A klůcky nejlepší, jež měly naše panny,
my schovávaly zvlášť,

by bábin prst, ten drsný, rozprýskaný,
z nich nový ušil plášť.

Tak vábným bylo sošky líce zhnědlé
a nadržaný šat,
že cítím chvíl těch dojmy nevybledlé
v své duši posavad.

A dospělá když v starý domov zpátky
jsem přišla po letech,
tu zřela jsem, že ničím osud vratký
nepohnul v jeho zdech.

Ba, zdravím kvetla každá tvář mně milá,
klid hostem u nás byl,
jen naše bába k zemi přihrbila
dřív statný, přímý tyl.

„Zdaž oblékáte“ – ret můj řeč s ní spřádá,
„každičkou Velkonoc
svou sošku doposud, –a kdo vám střádá
ted' hebký cár a kloc?“

Leč ona šedou zavrtěla hlavou:
„To hříšný byl jen tret.
Já v stáří našla cestu k Bohu pravou
a spasnou v poušti béd.“

A po odchodu jejím řekla máti:
„Ba, holka, divná věc.
Ta naše bába v letech šedesáti
vše vrhla v žhavou pec.

Od víry odpadla, však věří v Krista,
je zbožnější než dřív,
leč svatý obraz nemá u ní místa.
Rci, zdaž to není div?“

A bába žila tak, jak písmo praví,
v němž zákon Boží skryt,
však že tu sošku vrhla v oheň dravý,
mně nelze zapomnit.

Já nechápu, zkad sílu vzala na to,
svou dávnou zbortit hráz
a šedesát let co jí bylo svato,
tak zničit v jeden ráz.

A zdává se mi, jak ten plamen řadí
jí krbu zášeřím,
a s ním i kousek blaženého mládí
mně rozplývá se v dým.

Ó lidstvo, co jsi dlouhé věky ctilo,
nezdeptej náhle v prach
a rozmýšlej, co nejvíc vyjasnilo
tvé cesty v temnotách,

a porovnej své staré ideály
s pachtěním dnešním blíž:
jak zdaří se v něm ten tvůj dorost malý
a oč jej připravíš!

Ludiše

Libuška

Drobnokresba. Načrtla Anna Popelková.

Polední zvon bil konejšivé své zvuky na vrcholky vzácných jižních křů zahrady s přepychem pěstěné. Zdálo se, že znění jeho hýbe stébly tropické květeny v ševlivém kolébání, lehá k matce zemi, zavírá se v ni, proudí tklivěji a tklivěji, prochvívá každý lístek, každý atom.

Mírný dech života proudí vlnami vzduchu. Slunce natahuje světlé niti po celé délce a po celé šíři zahrady, táhne se třepotavou sítí mezi nízkými větvemi stromů do jehlance uhlazených a hřeje tělíčka ptáků přimhuřujících malá potutelná očka.

Utišení leží po zahradě, jen zvon mluví dál a dýše kolébavým zvukem do každého lístku. Jeho hlaholení pluje vesmírem jako božstvím prodchnuto.

Horkým vzduchem zatíká pták, zafrčí křídlo, zabzučí čmelák, lehounce a graciálně létne motýl, usedaje s květiny na květinu.

Na vyvýšenině zahrady v malém jehličnatém lesíku někdo stojí. Teď se tam pohnulo cosi bělavého, zašustila větev, zakolébal se mocně malý stromek a udeřil své mladé soudruhy, že se to všechno pohnulo, zavlnilo, rozkývalo a pomalounku zas utišilo.

Stojí tu dívka, prostovlasá, s tváří ke slunci obrácenou. Prostý, uhlazený účes černých vlasů leskne se na temeni hlavy jako uhlazené dřevo ebenu. Rty dívčiny chvějí se mocným rozčilením, sympatická drobná líc je pobledlá a oči hoří jak v nemoci. V této chvíli silný proud pohnutí probíhá každou žilkou její tváře, každým záhybem oděvu.

Stojí tu, stojí s čílkem svráštěným, a bije si do rukou ostrou jehličnatou větví stromku, svírá ji zúmyslně do bílé ruky a zatínajíc zoubky prohlíží prsty rukou tu a tam pobodané.

Bělavý šat se zamihl a zmizel ve stromoví. Hle, tam se hýbe po stezkách.

Dívčina dala se na pochod zahradou s hlavou schýlenou, ruce na zad hozené. Jde, zdvihá hlavu, ještě víc ji zdvihá. Oči jsou ohněm zažehnuty. Jako dvě tmavé jiskry svítí v utkvělém jakémsi přemítání, horečném a bolestném. Ústa se chvějí, očím chce se slz. A nožky, ty naprosto nevědí, jak urychlily pochod, hnány jsou prudkou honbou myšlének.

Oddychuje zhluboka, rychle, rychleji a rychleji, a zas jak by se v ní dech pojednou byl zastavil. Oči září, tvář zkrásněla oduševněním a tklivou bolestí. Ona tu bolest zúmyslně rozkládala na půdu širší, ponořovala se v ni, hostila ji celé týdny, měsíce. Ta bolest, v níž se ocitla sama a sama, nikým nepochopena, ba i vysmána, vyvrcholila v myšlení jejím právě dnes. A není jí už umenšení, není jí pomoci, je rozhodnuto na celou budoucnost. –

Hodila sebou do březového sedátka, vtlačila oči hluboko do hlavy, a neviděla květů, necítila jejich vůně nemyslela na slunce, rozlité do každého koutku a líbající ebenové téměř její hlavy a zlatící konečky jejích drobných prstů.

Zítřka, tedy už zítra povede její bratr k oltáři jako svou nevěstu – Němkyni! Jaký posměšek! Vlastimil, vychovanec nadšeného, ryziho, velikého Čecha upoutá svůj život k Němkyni!

Libuše vidí jasně před duševním svým okem tvář otcovu, téměř heroismem vlastenectví ozářenou. Jak byl žárliv na každé slovo české! Jak nadšeně, krásně mluvil a jak také jednal! Ne, to nebyl obyčejný člověk! Cosi božsky velkého a dojemného mluvilo z jeho zraku, rozhovořila-li se jeho ústa o cílech národních, o nutnostech, jimiž se k nim přispěti musí. Ach, co ten dovedl učiniti pro dobro svého národa!

A on, Vlastimil, syn jeho a bratr její – a už zítra...

Jak by stál znovu před ní, když ho prosila, aby se vzpamatoval, co chce učinit! Když mu připomínala ideje otcovy, vznešené a velikolepé, o nichž se zesnulý domníval, že budou v téže vroucnosti dále žiti v jeho dětech! Když mu všecka rozechvělá připomínala památný den kladení základního kamene pro budovu jím vystavěnou, kterou v mysli určil k cíli národnímu, jenom jemu známému a dojísta velkolepému, jak ony, děti jeho, tenkrát líbaly mu ruce a skládaly slib, že cíle otcovy budou i jejich. A teď, v tomtéž domě, jehož každý koutek měl býti zasvěcen svaté věci národní, bude se od stěn odrážeti mluva národa nepřátelského!

Zarděl se tehda mocně, cosi rozpačitě zakoktal a máchl rukou, jak by chtěl započít obranu. Ale drahnou chvíli nevypravil ze sebe ani slova. Sklonil hlavu, prošel se salonem a zastavil se naproti Libuši. Smutně a vášnivě zavěsily se jeho výrazné tmavé oči na tvář Libušinu.

„Líbo, ty myslíš, že jsem to všechno ve své hlavě nezobracel nastokrát? Pamatuji se na otcovo horování a nezapírám, že dokud papá byl živ, i já podobně jsem smýšlel a na svět pohlížel, jako to činiš ty. Ale docela jinaké je to se mnou dnes. A ty uznáš dojísta naivnost svého náhledu, že muž by byl po: vinen splniti, co slíbil chlapec. Považuji takové vlastenectví, pro jaké ty horuješ, za výstřednost, romantismus, jehož stoupencem už dnes nejsem. Žijeme ve městě, kde je hojnost Němců. Musím s nimi žiti, závisím částečně od nich, a kastovnictví zavedlo by mne k rozporům, jež by s mé strany nikterak nebyly spravedlivými. Pokud oni uznávají mne, uznávám je také, pokud mi nepřátelství nevypovídají, nemohu a nechci proti nim zdvihnouti zbraň! Víš, Líbo, kdyby byl papá živ, také bych ho o tom přesvědčil, jistě přesvědčil, viděla bys! A dejme tomu, že bych byl téhož smýšlení jako jsi ty. Což se musím pak změnit, když se ožením? Anebo můžeš mě obviňovati z nevlastenectví proto, že se mně žádná jiná nelíbí než právě ona? Což je to opravdu tak veliké neštěstí, že ona

je náhodou národnosti jiné? Musím už proto změnit smýšlení své, musím se stát snad Němcem? Buď jen trochu spravedlivou a postihneš se na omylu vůči mně!

„Sobce! Nic jiného než sobec, hrozný sobec!

Neznám takové spravedlnosti, o jaké mluvíš, ne, neznám! A nechci ji znáti! Ty dobře víš, že v náhledech svých urážíš smýšlení otcovo! Ty sám se mýlíš, ty sám se vytáčíš, namlouváš si, že nehřešíš, vylouváš mně tu nedůstojnost svého kroku slovy, s nimiž sám nejsi v souhlasu. Ó velmi dobře víš, že se na své národnosti smrtelně prohřešuješ, zadávaje se Němkyni! Stokrát pravím, že tě obviňuji, že ti zazlívám, proč právě ona se ti líbí! Kdyby tu bylo jakého svědomí vlasteneckého, to by ti bylo poručilo, že se ti líbit nesmí! Ne, to není možná, že by tě ideje otcovy nebyly pronikly! Jdi, stydím se za tebe! A nevěřím ti nic! Ty tedy po všem tom, cos otcovi v nadšení nasliboval, dovedeš spráhnouti život svůj v jedno s ženou z krve odvěkých našich nepřátel. Ah, ty dobře cítíš hrot výčitky! Aspoň toho nezapírej! Povídej si mně stokrát, že nechceš smýšlení vlasteneckého změnit! Popírá to čin tvůj, jenž dokazuje, jak jsi sláb! Ty chceš učiniti z dětí svých Čechy? A jak toho dokážeš aby to tvoji ženu neuráželo? Jak toho dokážeš, když tvé povinnosti lékařské zdržují tě stále mimo dům? S kým budou tedy mluvit děti? S matkou. A jak? Tou řečí, která tvému otcovi vhněla do duše rozhořčení, tou řečí, jejíhož zvuku ani já nesnesu! Ach papá, papá, tys vychoval Vlastimila pro Němkyni!“

Zadýchala se a chtěla mluvit dál. On jí však přerušil:

„Ale Líbo, je to krásné, co mi pravíš. Ale je to ideál. Jen že v životě jinak to dopadá! Jak snadno se ti řekne: Zanech toho úmyslu, neměj ji rád! Což je to možno? Mám si zastírat tvář tmou, když mohu hledět do nebe? Rozmysli si, co mluvíš. Podle tvého měl bych tedy říci: Mám tě rád, že bez tebe život myslet si nechci, ty mě zbožňuješ, mohli bychom mít na zemi ráj, ale já si tě vzít nesmím, protože nechci. Zbytečnost podobného násilí pochopíš sama, až poznáš, jak ona je pokorná, milá a krotká jako holubička. Vždyť ty ji budeš mít, musíš mít sama ráda! Ona se podvolí všemu, co si budu přát, česky se naučí, českou domácnost povedeme.“

„Nutíš mne, Vlastimile, opakovati, co jsem už prve povídala. Nazvi si mne třeba nepraktickou, výstřední, romantickou, v nynějším světě nemožnou, ideální, já věřím i dále v přesvědčení takové, že hrdému Čechu není ani možno zamilovati si člověka ze kmene, jenž tolik příkoří zasadil našim českým nivám a rozmnožovati je bude dál. Jsem totiž tak pevné úcty a lásky ke všemu českému i dále! Ty nejsi – to je v nás ten rozdíl! Ty na sebe zúmyslně přitahuješ zlo, o něž člověk jenom s výjimkami a nerad zavadí, jen když musí. Ó já vidím, co z toho povstane! Ty myslíš: ona se poddá! Ale přijdou chvíle, kdy vám oběma bude trpce,

trpčeji, než chápati umíš dnes! A což dojde-li k oněm sporům, vypoví-li nepřátelství? Či budeš chladným ku věcem, jež se trou stále mezi nimi a námi? Běda! běda! Tys opravdu zbaven vlasteneckého svědomí! Ty už nejsi náš! Už bude o tobě platiti výrok: Ani horký, ani studený, ale protivně vlažný. Ona učiní, co ty budeš chtít, ty učiníš, co ona bude chtít. Musím ti říci, že nestojíš za nic ani ty, ani tvoje nevěsta!“

„Mlč!“, zakřikl ji tenkrát hrozně rozčilen Vlastimil.

Podívala se mu do tváře. Zdá se jí, že ten pohled cítí na své tváři dosud, že ho nezapomene do smrti. Co bolesti, co proseb o smilování chvělo se v jeho očích.

Ano, domluvila. Od toho okamžiku s ním ukončila. Složila zbraň, viděla jasně, že pře její je ztracena, prohrána úplně.

A mamán souhlasí a všichni ostatní, všichni, jen ona ne – a už zítra stane se skutkem.

Otec Libuše a Vlastimila, Otakar Vojvodský, zesnul před osmi lety. Byl jedním z nejobětavějších vlastenců českých, hluboký pozorovatel poměrů, utvářejících se v českých menšinách, prozíral účinky nátlaku hydry německé a celou silou své velkomyslnosti zasvětil se cílům národním. Krátce, byl jednou z výjimek v počtu obyčejných lidí a jeho ideje tíhly za zlepšením poměrů seznaných a k odboji nepřátelského tlaku.

Náhle, když byl na nejlepší cestě stati se státním úředníkem, opustil tuto dráhu a přijal v poněmčilém městě společníctví českého velkoobchodu, složiv sem nevelké dědictví po rodičích.

Původní majitel velkoobchodu, Václav Roznětín, starý mládenec, přijal společníctví Vojvodského, aby si poněkud v povinnostech ulevil. Odebral se na obchodní cesty, ale pojednou vrátil se na smrt nemocen, sklíčen neduhem, jenž po kolik let už zdraví jeho pomalu utrácel:

Před smrtí učinil závěť, že majitelem celého závodu stane se Vojvodský, s jedinou ale podmínkou: ožení-li se s dvacetiletou slečnou Eliškou Horákovou.

Roznětín, jak po městě sem tam se proslýchalo byl do slečny Horákové celou duší zamilován, chtěl uskutečnit sňatek s ní, ale jednak vědomí choroby jeho činilo tu mocnou překážku, jednak to, že ona s úzkostí se bližšímu příslibení vyhýbala, neřekla ani „ano“ ani „ne“ a ptávala se s účastenstvím na Vojvodského.

Vojvodský, jenž na ženění vůbec nemyslel a chtěl si zůstaviti úplnou neodvislost a svobodu ku provedení dalekosáhlých vlasteneckých plánů, nechal se mimoděk pro myšlénku ženitby získati z té nutnosti, aby se nemusel vzdáti veliké výhody jmění k uskutečnění myšlénky jeho nutného.

Ostatně tu násilí ani potřebí nebylo.

Slečna Horáková byla rozšafná, dobře vychovaná, celkem sympatická, odevzdala se mu s radostí a Vojvodský nemohl říci, že by s ní nebyl šťasten.

Jen jedno ho trápilo. Že pro jeho vlastenecké ideje neměla takového porozumění, jak by si byl přál.

Byla z oněch dobrodušných lidí, jež v podobných věcech nikdy ani nepřemýšlí, za zbytečnost je považují, nečiní o nich hlubšího přemítání a žijí a přizpůsobí se vždy tak, jak se okolnostem zlíbí.

Za to dětem svým s vášnivým zanícením vštěpoval úctu, ba téměř cit zbožňování pro cíle vlasti, Kolik blahodárných zřízení mělo v něm svého mecenáše, kolik horlivého podpůrce a přispívatele!

Pojal také myšlenku provést ve prospěch české věci něco velikolepého, památného. Počal stavěti rozsáhlý dům a radoval se v duchu, až jej účelům obmýšleným odevzdá. A zatím, než byl skončen, skončil život sám, raněn mrtvicí.

Závěti nebyla uzavřena, dům dostavěla tedy paní Vojvodská a přestěhovala se do něho. Závod za velikou sumu prodán – rodina Vojvodských počítala se k nejbohatším.

Vlastimil pokračoval ve studiích lékařských a dnes jest v rodném městě hledaným a váženým lékařem v rodinách českých i německých, jež odpor svůj zlomí, když pomoc je drahá.

Sňatek Matyldy Lebenové s Vlastimilem Vojvodským vykonal se nazítří s okázalostí a hlučně.

Mladí manželé ubytovali se v levém křídle domu.

Okolí nové domácnosti přizpůsobovalo se pozvolna mladé paní. Česky neuměla, musilo se tedy mluvit s ní její řečí – německou. Manžel její i tchýně činili to beze všeho rozčilení a obětí.

Ale Libuši stal se tím pobyt doma nesnesitelným. Uznávala, že Matylda je rozkošnou mladou paní, že má některé znamenité vlastnosti, že by nade vše ráda získala a udržela shodu v celé rodině, že se chce podrobiti všemu, co bude nutno. Ale jí se hovor německý a vůbec celá ta událost stala tak obtížnou a trapnou, že z rozčilení ani nevycházela, až konečně vyprosila se k příbuzným otcovým do většího českého města.

Láska k domovu byla u ní vážně otřesena, vzpomínka na nynější v něm pobyt trpká nevýslovně.

Jen myšlénka na otce byla jí útěchou, vzpruhou, zdrojem dvojnásobné lásky k řeči rodné, již od sňatku bratrova chránila téměř s nedůtklivostí.

Smutno bylo jí pomyšlení, že by se měla kdy vrátiti na blízko seznaným poměrům a žiti v nich. Láska k bratrovi naplňovala ji bolestí, ale shledání s ním, s jeho rodinou se oddalovala zúmyslně.

Vlastimila to hnětlo, matku jeho ještě víc.

Postavilo se cosi mezi ně, to cítili všichni, ale nikdo z nich neodvážil se říci: vrať se domů.

Tu Libuše oznámili z domova, že mladá paní Vojvodská, její švekrůše, má roztomilého klučínku.

Libuši uvrhla ta zpráva na lůžko, Ale po několika dnech shledali na ní proměnu. Kolem rtů tklivý úsměv, čelo jako ozářené.

Prohlásila, že pojede domů. Oznámila matce, že přijede.

Celý dům byl radostně vyrušen.

Nad kolébkou novorozeného setkaly se zraky bratrovy s jejími. Porozuměli si okamžitě.

„Tys prohledala dál! Chápu tě teprv dnes: Čím bude toto dítě?“ povídaly jeho oči.

Usmála se tklivě.

Vlastimilovy oči mluvily dál: „Co nyní, co učiníme?“ Tiskl jí ruce. „Zas ujedeš?“ ptal se. „Ne, vím, že je mně tu třeba!“

Dětí Vlastimilových bylo víc, a jsou z nich dnes upřímní, opravdoví Češi – působením vlastenky Libuše.

Mé citlivce

Mám o tě strach, ty jemné dítě,
jak osud s tebou naloží,
zdaž mezi kvítí uvede tě,
neb zažene tě do hloží.

Ty dívko dobrá, zda svět nízký
sobectví tebe naučí,
anebo měkkou tvoji duši
spíš udolá a umučí?

Na to vždy myslím, drahé poupě,
když sleduji tvých citů vznět,
a mimoděk se vracím s tebou,
ve svoje vlastní dětství zpět.

Já zřím tu duši tvoji mladou,
jak přede mnou se rozvíjí,
jak zaplavuje všecko láskou
a citem svým se opíjí.

Tak hledíš v sladkém omámení,
růžovým sklem na všední svět,
a nevíš, že ti zradu chystá,
že tebe strhne v spoustu běd.

Hleď, družka tvoje – jak je šťastna!
tu cizí boly nehnětou,
ta ve všem vlastní prospěch hledá
a překážky ji nezpletou.

Ty pláčeš však nad skřehlým ptákem,
nad ušlápnutou květinou,

a rozdat všecko, co máš, jiným,
je radostí tvou jedinou.

Jen probůh, méně, méně lásky!
ten svět ti o ni nestojí,
jen méně citu, – pak tvé rány
se mnohem dříve zahojí.

Však chceš-li, – mějž tak velkou lásku,
jak strom, jenž sahá do nebe;
ovoce z něho rozdej lidem,
a nic nežádej pro sebe!

Bolena Studničková

Z lesů

Těch lesů zeleň, jež nás v klín svůj vítá
a šelestem nám sladkým kyne vstříc,
jež duši úkoj stišující skytá
a myšlének tká vábných na tisíc –
ta píseň lesů, která vzrušit umí,
že písní též se rozhlaholí ret,
toť kouzlo, které srdci vroucí vznět
vždy vytvoří, jenž žití bouří tlumí
i posílí nás k boji zas a práci.

A ten, kdo snad i víru v sebe ztrácí,
kdo zdraví duše, těla zbýval už,
rád opouští tu denní světa hluš
a toužně v lesy, drahé lesy spěje...
– Mně aspoň vždy to srdcem pozachvěje,
když vidím, jak se břízy k doubcům tulí
neb k smrkům jedle. „Nesou všeho půli
jak lidé spolu“, myslívám si v duši:
„i to, co blaží je i to co kručí,
a spolu dají, čím však blaží zaa:
zvlášť domov ptáčkům, nám pak síly jas.“

Tak ženám s muži v národě jít sluší
ve společné práci k cíli povždy blíž
ať ve štěstí, ať v tom, co mysl smuší
a na hlavu snad chmurnou vrhá tíž. –

Mát' rozum, sílu muž a žena taky;
ty spojí-li se, divy tvořit mohou
i oblažovat jiné v dobu mnohou. –
A mimo to se často k žen pak citu
tak vzhlížívá jak k slunečnému svitu, -

tož, muž-li klesá, žena ať jej něží,
svým citem vzpruží znova ku rozletu,
jenž mocně vždy by prorážel i mraky
a s blankytu by snes' nám štěstí svěží;
i dokažme celému tak světu,
že nemusí to, u krbu vždy být,
kde ženy unjí oltář postavit
a učinit z svých srdcí obětnice;
a nemusí být chotí každá žena,
by s mužem mohla stejnou cestou jít, –
vždyť v odříkání často zmůžem' více:
a národu slast' přijde vykýžená,
jen práce naše je-li pospolitá; –
ať škola to ať úřad, jenž nám skytá
té práce, která k dobru povznést umí,
necht' ruce naše vždy se k dílu pojí
pro dobro jiných třeba v stálém znoji;
ne pomluvou, leč radou spějme vstříc
si svorně vždy a lněme k sobě víc
však s pochopením, jež i odpuštění,
jež nedůvěru v přátelství cit mění...
tou písni necht' nám lesy naše šumí.

Katuše Veselá

U studeného krbu

Napsala Gisela Náchodská

Byl vlažný dubnový den. Stařeček třásl se zimou a ke kamnům se tiskl, netopeným už od několika dnů. Nebylo v domě chleba, nebylo topiva na oheň, jehož devadesátiletému tak velice bylo potřebí, ač byl vlažný den dubnový a všude plno slunečního jasu. Bylo už sneseno s půdy poslední dřevo, které zde vůbec bylo ještě k shledání, byly spáleny poslední osecky, zbylé od šindele samým hospodářem před lety robeného.

A nyní tento hospodář jest mrtev a stařeček jest sám, tak docela sám! Pokolení za pokolením kladlo se na starý tichý hřbitov, on jest ještě stále zde, jest stejně nezlomený, stejně vztýčený. Jenom trochu přituhlé byly už ty staré údy, to pocíťoval nejtíže, neb nebyl schopen téměř práce. Jenom že ještě někam došel poselstvím – za několik krejcarů takřka. Nebo, že někomu hlídal osení. Potom nešlo ani to. Musil do lesa, nasbírat roští. Čím by topil, až přijde zima? A pro něj zima počínala už měsícem září. Byla vždy dlouhá, protože končila teprve květnem.

Ach, jak to bylo těžké, zrovna nemožné, shýbati se pro sněti jedlí, smrků neb modřínů! Někdy přišly dobré děti a vidouce jej neschopna, starobou sklíčena – pomohly mu. Nasbíraly, svázaly i na hřbet mu vysadily. Tenkrát to šlo.

Však letos byly jeho zásoby malé a ještě spotřebované tím, že pro nemocné dítě chudé ženy svým roštím topil. On chud'as ze všech největší pomáhal opuštěné, která od nemocného dítěte nemohla se hnouti. Slibovala mu, že odvděčí se, až bude dítě zdrávo a jí výdělků přibude. Ale když ozdravělo dítě, ulehla ona a byla nyní mrtva – jediná podpora starcova.

Vše bylo mrtvo, vše. Jen několik upomínek v chatrči žilo se starcem. Ale ty, jež chtěly mu býti družkami – on zaháněl.

Vždyť – těžko přemýšleti o štěstí ztraceném, těžko o něm dumati na pokraji hrobu, do něhož předešla člověka poslední naděje v cosi lepšího; ale stokrát těžší vzpomínati dítěte ztraceného.

Nebyla to dcera, pro niž jeho zrak vyschnul v pláči. Stejně však byla mu blízka jako dítě rodné, jsouc milována jediným jeho synem. Trvalo dlouho, než spřátelil se s myšlenkou, že syn za ženu nevezme dcerku sousedskou, že nepůjde si pro družku mezi starousedlé sousedy městečka. Když jednou po dlouhém vážném mlčení pověděl mu, že, ožení-li se, ožení se jen s Anežkou, dcerou nedávno sem přibylého flašinetáře, bývalého komedianta – myslel stařec, že musí rozumu pozbyti. Tak jej to sklátilo, neb věděl, že synova výroku že není odvolání.

„Nevezme si tě, nevezme!“ vzkřikl naň vítězně.

Vždyť co pak taková, potulnému životu zvyklá, otcem rozhýčkaná, půjde k ním do chatrče? Odhodlá se jíti v přísnou, pravidelnou práci, ta, která zvykla po celodenní zahálce několikahodinnou hrou večerní opatřiti si potřeby životní?

Syn k tomuto zvolání neřekl ničeho. Za několik týdnů však byla Anežka v chatrči – jako žena jeho. Bílé malé ručky, zvyklé dosavad jen probírat se ve strunách harfy, pracovaly teď pod kůlnou o dříví. Dovedla brzy všecko, co jí bylo ukázáno. A jak jí oči radostí zářily, když dobře zhotovila první šindel.

Chodila také s košem ven, poseknout stráň nad chatou. Měli kozu, také husy. I ta zvířata si ji zamilovala. Koza brzy jen z její ruky brala. – Eh – a potom přišel jeden takový den, kdy stařec si musel přisvědčiti na otázku, má-li i on ji také rád. – Ba měl, tuze rád ji měl, a často odprošoval ji za to, že tak nerad přijal ji za dceru.

„Což jsem já to věděl, že harfenistka může býti tak hodná?“ říkával jako k omluvě, netuše ani, tím že teprve mohl by ji raniti. Odpustíme snáze a spíše urážky osobní, než zlehčování toho stavu, jemuž náležíme.

„Ta harfa nikoho zlýrn ani špatným nedělá,“ odpověděla mu za vlídného úsměvu. Pohládila mu také vrásčité tváře. Už ta její ruka tak hebká nebyla.

Tenkrát poprvé opět snesla harfu z jejího asylu na půdě. A stařeček se přesvědčil, že může Anežku míti rád i s harfou v ruce – a už potom synu docela se nedivil. Ten život minulý za Anežkou zdá se ležeti jako nějaký sen. Nestýskalo se jí po něm – tak aspoň říkala, tvrdíc, že nyní jest velmi šťastnou, že dávno už toužila po životě usedlém, klidnějším, že jen povinnost k otci, jemuž k výživě přispívati musila, udržovala ji v tom povolání.

Nyní byl otec zaopatřen v obecním domě chudých a nebylo mu zle, protože hrou si vydělával a též od dcery a zetě podpory dle možnosti jejich dostával.

Žili tak spokojeně po delší čas. Náhle tu starce i syna zasáhla hrozná rána. Anežka, která byla už po dobu jaksi zamlklou a uzavřenou – Anežka zmizela. Všechno hledání a pátrání k ničemu nevedlo. Jednoho dne po více týdnech odkudsi z Německa došel od ni dopis.

„Nehledejte, nečekejte mne. Jsem šťastna a nevrátím se nikdy více do příbytku, kde jsem opravdu šťastnou přec jen nikdy nebyla. Chtěla jsem býti dobrou, chtěla jsem vésti život, jaký vedou ženštiny druhé. Poznala jsem, že toto jen to bylo, co mne přimělo vdáti se k vám. Zprvu jsem se domnívala, že jsem i štěstí našla. Potom přišel stesk – stesk po zvucích harfy. Zachtělo se mi jimi opět těšiti jiné, zatoužila jsem po životě dřívějším – – Viděli jste mě býti na pouti k zázračnému místu Byla jsem vskutku, ale vrátila jsem se v noci domů sama – jen pro svou harfu. Myslete, že jsem umřela.“

Tak psala bezbožnice, a její slova byla příčinou smrti mužovy. Mrtvice prý ho ranila. Stařec věděl, že mu puklo srdce.

A nyní byl sám, tak hrozně sám. I chleba i oheň opustil jeho chatrč a nebylo vůbec ničeho, co by hřálo. Od doby, co naproti vystavěli dům, i slunce se vyhýbalo jeho oknům i dvorečku a malinké zahrádce, v níž synáček za věku chlapeckého míval zasázeny červeně kvetoucí boby.

Že dávno ničeho nevydělal i hlad zaklepal na dvěře jeho. Ještě jednou prohlédl na půdě pytle, v nichž za dob lepších býval hrách, čočka, kroupy a boby. V každém byla jen malá špetka. Sebral to pečlivě a dal do hrnku. Také i žita trochu přidal, které zbylo zde po drůbeži, která dávno už byla snědena. Chtěje si uvařiti, shledal ještě několik zbylých šindelů; s námahou je rozštípal, a brzy se vařila ta podivná směska.

Jakési suché listí také našel pod krovem. Snad byla to bramborová nať, snad také něco jiného. On si to nacpal do dýmky a usedl podle krbu, aby kouře, díval se, jak se vaří kaše ze všeho toho zrní.

To byly jeho poslední hody a od těch minulo už– několik dní. Stařec neměl nijaké potraviny a žádného ohně. Už ani listí nebylo k nacpání dýmky.

Sedí, sedí a za pohody té jarní tiskne se ku kamnům. Více ze zvyku, vždyť jsou vychladlá. Ach, chladnější ještě než jeho šmahem již chladnoucí údy. Hledí na všechny předměty své sedničky, a myslí o nich, o každém zvlášť, kam a kam se dostanou po jeho smrti. Věru není předčasno s devadesáti lety pomýšleti na smrt.

Zamýšlí se nad tím, nad těmi událostmi a příběhy, které souvisely s jednotlivými kusy zařízení. Ten pocházel od rodičů, onen ještě od prabáby. Toto zde přinesl syn s sebou z vojny, tamto ony pěkné opakovači hodiny a dále krásné zrcadlo – to kdysi přinesla sem – zbloudilá Anežka.

Dívá se na ně stařeček, dívá, a hodiny odbíjejí šestou, sedmou, osmou. – Dříve ji ráno budívaly a čas jí udávaly ku práci. Slzy, těžké slzy po svadlých tvářích valí se dolů. – On, vždyť on i tu zbloudilou miloval, miluje ji posud.

„Patrně,“ tak praví si, „patrně to byl její osud, a já nesmím na to jako na vinu pohlížeti, že nás opustila, když nemohla u nás šťastnou býti.“

Tak zase dumá o tom, kde asi nyní je a jaký život vede. A splývá s jeho rtů modlitebná prosba, aby to byl život dobrý. Už nevyhýbá se vzpomínkám na tu, která mu syna uloupila. Kdož může věděti, kolik dní tu ještě pobude, a pak – pak už nebude nikoho, kdo modlil by se za ni.

„Jsou léta, jsou“, povídá si. „A jest také hlad a zima. To ještě živobyetí zkrátí.“

Nějak se tak počíná tou blízkou smrtí těšiti. Vždyť život není lehkým bez duše družné. Nechodí nikam, aby to nevypadalo jako prosba o pomoc, a nikdo nevchází k němu – z opatrnosti – vždyť by pohled na každého k milosrdenství donutil.

„Přijde smrt, přijde“, těší sebe sám, jako kdys synáčku slibovával, že už přijde matka. Zamhouřil oči, aby si lépe mohl představit, jak bude se to ve hrobě spáti. Natáhl se na staré pohovce, a snažil se představit si, že leží to už v rakvi, že tíží jej už studená hlína, a lidé chodí nad jeho hrobem, říkajíce: „To je ten staroch, co mu nevěsta utekla – kamsi do světa s harfou. Pořádné živobytí ji už mrzelo.“

Ne, to neměli říkati, to poslední! Ne, ji cosi všem neznámého táhlo do ciziny – ale to není pravda, že to byl život nepořádný, co ji lákalo.

On ještě z hrobu křičel by to na ně a pověděl by jim, že vzdor všemu, jen s láskou na ni vzpomíná a že vytýká-li jí něco nejvíce, jest to, že se mezi Němce uchýlila, od nichž on nikdy nečekal co dobrého, a jimž také nepřál nic dobrého – následovně také ne Anežku.

Mohla, opravdu mohla, když od nich chtěla či musila – i zde nalézt i chleba, i potěšení. Proč mezi ty, kteří bud nerozumějí jejím písničkám, buď si z nich posměch tropí.

Jedno mu bylo divno. Dala si z obce zaslati úmrtní list mužův i otcův. Odkudsi musela se o jejich smrti dovědět. Pak ještě jakési listiny žádala. Stařec se zamýšlí, a znenadání se na pohovce posadí, proto že mu bylo, jako by někde na blízku se ozval pláč. Ach – vždyť byl v chatrči sám! Ulehl zase a chtěl dále dumati o klidném snu v hrobě.

Tedy on leží v tom druhém, lepším příbytku, a nahoře nad ním kvetoucí stromy kříží své haluze a ptáci pění nad jeho srdcem mrtvým. A nad ním chodí lidé dobří i zlí. Najednou kdosi povídá: „Přišla daleko z ciziny, ale tátu má už mrtvého a muže také, kterého nikdy nezasloužila. Jen ten starý, ten ještě tady...“

Jakže? Cože? On že je živ? To byl on, ten starý A on! –Ha, on tedy nesnil? Snil, ba snil, jen že ne v hrobě. Co myslel, že nad jeho rovem mluveno – lidé to povídali skutečně – tu pod jeho oknem, ještě od zimy zalepeným papíry a zasmušilým jako jeho život. Najednou se stařec vzchopil. Posadil se zase, proto že nyní už zřetelně kdesi blízku ozvalo se zavzlykání. Nedivil se pranic, když teď rozlétly se dvěře – vždyť musela už chvíli za nimi se nalézati bytost lidská.

Se starcových úst slétl výkřik, směsice a výraz všeho toho, o čemž dumal dlouho už ve své odloučenosti. O níž snil, po níž vzdychal jako po dceři skutečné – Anežka stála před ním. Na lokti měla dítě as čtyřleté – Stála chvíli, ani se nehýbajíc, jako by chtěla starci dopřátí svého a vnukova pohledu. Potom se náhle svezla na kolena před ním a dali se do usedavého pláče. Jen plakal, a rukou brzy slzy utíral, brzy ty dvě krásné hlavy hladil. Dobré čtvrt hodiny nemluvili

ničeho. Pak počala ona. Prosby – zrovna srdcelomné, obviňování sebe – a opět prosby. Vypráví vše upřímně a lítostně, jak pojednou se v ní ozvala touha po životě bývalém, jak s ní zápasila – však marně. Jak zbožnou pout konala, nicméně ani pro tu zásluhu toho pokušení zbavena nebyla. Z pouti vrátila se pro harfu...

Od města k městu ji to vedlo, až opustila i území české a své písně k harfě pěla mezi lidem jejím zvukům nerozumějícím. Dál a dál putovala, až dostala se do Berlína. Zde nemohla ani postačiti všem požadavkům na ni činěným. Celé množství předních hostinců žádalo si její hry. Byla později i zvána za tím účelem k zábavám šlechtickým. Stalo se módou při hostině neb večírku hosty častovati hrou české harfenistky.

Hrnuly se jí peníze – stala se pozoruhodnou tím, že dary zamítala, přijímajíc jen určitý plat za svou hru. Věděla, že byly by její záсылky zamítnuty, proto zdržela se i toho, ač toužebně si přála moci jim ulehčiti trudný život. Mocně ji to pudilo nazpět, leč byla potom opět upoutána – citem, vřelým citem k muži jinému. Štkajíc vyznává se i z toho, jak srdcem svým už zpronevěřila se svému muži, jak vyvolenému svému plnou moc již dala, aby vší rozhodností a celým vlivem svým zasadil se o rozvod. Bylo k očekávání, že bude výsledek, jaký si jej přáli; byltě nastávající manžel její příslušníkem vznešených kruhů Berlínských. – Náhle tu jakousi náhodou dověděla se o smrti svého muže.

„Svobodna“ zajásalo to ve mně Už nebylo potřebí rozvodu, ne mého přestoupení k jiné církvi, má ruka byla volna i bez toho, a nic nepřekáželo mému štěstí. Tu kteréhos večera mne vyzval snoubenec můj – bylo to několik dní před svatbou, abych naposledy k harfě mu zapěla. Byla mezi námi úmluva, že nikdy více ani doma nástrojem tím se nebudu zabývati. Po druhé měla jsem se odřeknouti harfy.

Učinila jsem to, přemožena city, i tenkrát. Vždyť za ztrátu harfy kynulo mi plné štěstí lásky!

Avšak – znovu zapuzená harfa chystala se k pomstě. Tak jako po prvním zřeknutí bez ní jsem šťastna nebyla, tak i nyní vzala mi nové štěstí mé. Avšak, nikoliv. Ona mi jen vzala možnost, těšiti se z něho. Sotva se mé prsty v jejích strunách počaly probírat – takový náhlý stesk sevřel srdce mé! Zdálo se mi, že mění se harfa pod rukou mojí v bytost živou, že slyším její žaloby a nářky. Ty nejsmutnější z našich písní počala jsem zpívati – Můj snoubenec a jeho matka zasypávali mne pochvalou a lichůtkami, a Edvin volal: „Jen zpívej, moje drahá, zpívej, jest to chvíle rozluky tvé s tvou harfou, nikdy už na ni nesmíš hráti, neb to připomínalo by povolání tvé – a nikdy už nesmíš v té řeči zpívati, neb to připomínalo by původ tvůj. Já nechci, aby lidé říkali: Hle, šlechtice toho a toho – jak vzal si potulnou

Češku. Snad zapomenu, že jsi byla harfenicí, ale nechci také býti připomínán na to, že dcerou toho mně vždy tak nesympathického národa. A i synáček tvůj, jehož rád se chci ujmouti, musí odučiti se tomu protivnému jazyku. Odevzdáme jej školám německým, a tak zapomenete oba.

Bylo dlouho ticho v sedničce starcové. Potom tento náhle se optal po tom, co svému snoubenci odpověděla..

„Jsem zde,“ řekla tiše a prostě. A on věděl, že nejen jest zde, ale že přišla na vždy. Potom ji teprve přivítal a k srdci starému vinul a volal těmi nejněžnějšími jmény. To byla dcera krve jeho, ta zprvu tak obávaná, pak zbožňovaná, potom proklínaná a opět tak těžce pohřešovaná, a nyní znovu nalezená Anežka.

„A kde máš harfu?“ optal se jí skoro drsně. Vždyť, zpronevěřila-li by se, ona opět mstila by se na ní.

Anežka přinesla ji do síně, kdež byla ji nechala stati. Oba ji hladili a láskali, a stařec vzal prsty a jezdil jimi po strunách. Tak obdivoval dítě.

„Ne, ne –“ pravil mu konejšivě – „ty nebudeš odučovat se řeči nejpěknější na světě, která jen mluvena, stokrát je krásnější, než když jiná vyzní v písních.“

Potom je líbal a plakal – ne více bezútěšným pláčem starců, plakal svaté slzy radosti.

Přišlo teplo, přišla láska, v chatrči stařečkově zavzněly písně, zašveholil milý hlásek dětský, v krbu zaplápolal oheň, a na stole objevil se chléb. Zvláčněly opět přituhlé již údy dědouškovy, když oň počaly pečovatí ruce dceřiny.

Harfa visela na prvním místě sedničky, hned pod obrazem sv. Václava, a večer dítě sepjalo ručičky k prosbě, aby matinka zahrála. Stařeček nikdy o to neprosil, vždyť věděl, že jeho milá Anežka hartě nezpronevěří se po třetí.

Když vážně už počal slábnouti, a zrak jeho se kalil, tu mysle, že večer již, ptával se, proč Anežka nehraje, – třeba několikrát denně. A ona vždy trpělivě harfu se zdi sundala a jejími zvuky ho potěšila. Stalo se zvykem, že hošík, kdykoliv dědečka ulehati viděl, vždycky volal: „Hřej, mami, dědečkovi se chce spát.“

Jednou když o polednách na toto volání k němu pospíšila, ležel opravdu stařeček už pětadevadesátiletý a oči přivíral – ku spánku věčnému. „Hřej, hřej!“ zašeptala jeho ústa – „Zpívej, má dceruško, – má – potěcho – A uč – své dítě“.

Nedomluvil. Leč ona věděla, že dítě učiti má, české mluvě, české písni – české poctivosti.

A co nedořekl stařeček, to volám ktobě, česká ženo, česká máti:

„Zpívej, zpívej a uč své dítě zpěvům v nejkrasší, v nejsladší mluvě na světě!“

Pohádka o princí Jasmínovi

Z dětských pohádek Ludmily Tesařové

Před dávnými lety panoval v krásné jedné zemi velmi hodný král, jenž velice miloval zemi svoji a otcovsky se o ni staral.

Však věděl král, proč tak činí – měl jediného syna, prince Jasmína, jemuž chtěl, až doroste, svou krásnou, drahou zemi odevzdati. Jak se na to těšil, až Jasmín, jako mladý král, na trůn dosedne.

Leč očekávalo jej trpké sklamaní. Princ Jasmín nenalézal ve své domovině žádného zalíbení. Neustále jen blouznil o zemích cizích, o nichž slýchal od hostí zámeckých mnoho krásného vypravovati.

I toužil po tom, odejiti daleko, daleko – a najiti sobě zemi tak krásnou, jaká zjevovala se mu ve snách. V ní chtěl by se pak usaditi. Duma připadalo mu vše tak obyčejné, malicherné, nic nedovedlo mysl jeho zde upoutati. I stával se čím dál tím zasmušilejším.

Starý král s bolestí to pozoroval. Jednoho dne zavolal k sobě prince Jasmína a řekl mu: „Vše, co mám, chci obětovati, jen abych tě viděl šťastna a spokojena, pověz mi, co by tě potěšilo? Chceš, abych ti odevzдал žezlo i korunu královskou?“

Princ Jasmín však o tom ani slyšeti nechtěl.

„Nechci být králem této země,“ pravil, „chtěl bych se podívati do zemí dalekých, až našel bych zemi nejkrásnější. Tam bych se chtěl pak na vždy usaditi.“

Král pravil: „Což není země naše krásná? Hled ji seznati dříve – pak se ti zajisté v ní zalíbí!“

Ale princ Jasmín trval na svém přání

Tu svolil král ku přání jeho a princ Jasmín se vydal na cestu světem.

Vsedl na koně a jel. První noc se blížila a Jasmín byl v lese; usadil se do mechu a polohlasem pravil:

„Ó kéž bych měl křídla, abych již byl přes hory a doly!“

Kde se vzal, tu se vzal – stál před nim dědoušek stříbro vlasy a pravil jemu: „Slyšel jsem tvé přání, nemohu je sice splniti, ale pomohu ti přece tak, abys rychleji svého cíle dosáhl. Hle, zde u mých nohou vidíš zlatou lodičku, vsedneš-li do ní, vznese se s tebou do výše a ve kterou stranu ji obrátíš, tam vzduchem poplave. Budeš-li chtít, aby k zemi přistála, řekneš: Pluj, lodičko, níž, ať jsme zemi blíží! – Dokud budeš na lodičce, ani hladu nezkusíš, máš tam chléb, jehož nikdy neubývá!“

Princ Jasmín se zaradoval, poděkoval dědečkovi a ihned vsedl do loďky. Přál si, aby lodička již s ním letěla v širý svět. Dokud bude noc, poletí lodička jeho zemí, a ráno, až se vzbudí, bude již daleko, daleko. – –

Ráno, když se princ Jasmín vzbudil, letěla již lodička krajem cizím, neznámým. Zvědavě pohlížel na svět se své výše. Spatřil různé kraje. Krásná města, chudé vesničky, lesy, háje palmové, plné dravců, tu zas hory, věčným sněhem pokryté – širé moře, pustiny, jinde zas utěšené zahrady. To vše jako obrázky míhalo se před zrakem jeho.

Lodička jeho křižovala světem, leč dosud nechtělo se Jasmínovi přistáti k zemi. Dlouho, dlouho plul tak světem, obracel lodičku na zdař bůh – a lodička jako šipka kmitala se vzduchem.

Konečně plula nad zemí, jež se zdála býti Jasmínovi nad jiné krásnější. Vše, co pěkného po různu v jných zemích spatřil, bylo zde nahromaděno. Nebetyčné hory střídaly se s krásnými údolímí, uzřel hluboké, temné lesy a zas úrodná pole, na nichž obilíčko jak zlato se třpytilo, a na lukách tisíce květů sluncem ozářených. Uzřel krásná města, dědky uprostřed lesů všecy uspořádané a čist'ouké! A co zahrad, plných krásného ovoce. Na poli spatřil, lidi vesele pracující – zpěv jejich rozléhal se daleko široko a k němu družil se zpěv ptactva.

Jasmín nerozeznal sice slov písní – leč nápěvy jejich tak mile srdce jeho dojímaly, že milerád byl by též se dal do zpěvu s nimi.

Ať plula lodička jeho nad městy či nad vesničkami nejchudšími, všady uzřel čilý lid při práci vesele si prozpěvující.

I pomyslíl si: „Jak šťastni tu musí lidé býti! Věru, nikde se mi tak nelíbilo jako zde – kraj tento je zrovna rájem!“

Zapadající slunéčko ozlacovalo září svojí vrcholky stromů, pomalu jen, a jako by nerado opouštělo ten krásny kraj! Každou travičku, každý lupínek naposledy ještě zulíbalo; poslední paprsky jeho zasvitly rudou září v řece, jež tudy kolem lesa jako zlatý pruh se vinula. V tom zaznělo klekání. Milý hlas zvonků rozléhal se s kostelíčků a ozvěnou putoval od vrchu k vrchu. Ptáčekové ještě naposled si zanotovali – tu a tam ozvala se z některého domku též píseň večerní.

Princ Jasmín pocítil v duši takové štěstí, jako by teprve nyní byl našel pravý domov svůj.

Nerozmýšlel se již ani okamžik a zvolal: „Pluj, lodičko, níž, ať jsme zemi blíž!“

A lodička jeho zastavila se uprostřed lesa. Ze své lodičky byl dřívě spatřil na vrchu v lese krásný zámek, tam zamířil nyní.

Usmyslíl si, že zámek ten koupí a v něm se usadí.

A tak šel a šel, až se dostal k zámku. Tu zase kde se vzal – tu se vzal – stál tam stříbro vlasy dědoušek.

Princ Jasmín jej nepoznal, přistoupil k němu blíže a prosil, by mu pověděl, komu zámek náleží.

Dědoušek se usmál a pravil;

„Jen jdi do zámku a uvidíš sám – všechny dveře nalezneš otevřeny, v síni hodovní pak milerád přivítá tě pán zámku.“

Princ Jasmín ubíral se rychle dál. Proběhl nedočkavě chodby, krásné komnaty zámecké, až stanul konečně na prahu skvostné síně hodovní – rozhlédl se a tu k úžasu svému spatřil na předním místě – krále, otce svého! Jaké to bylo radostné shledání! Prvé, než mohl král promluvit, tázal se princ: „Ó, pověz mi, drahý otče, kde jsem? Komu náleží krásný kraj tento? Zde chtěl bych žiti, zde cítil bych se neskonale šťastným!“

„Komu náleží kraj tento?“ opáčil radostně král, „ode dneška tobě! Ó, díky Bohu, žes zamiloval si rodnou zemi svoji! Takových krásných krajů jako jest tento, jest na sta v ní!“

Princ Jasmín, aniž to byl tušil, byl v rodné zemi své – a nyní! Jakým štěstím oplývalo srdce jeho. Blahořečil v duchu dědečkovi, jehožto lodička jej tak šťastně do krásného domova zanesla.

Po nějakém čase vrátil se s otcem na starý zámek královský a tu odevzdal mu král korunu.

Princ Jasmín poznav svou krásnou zemi, miloval ji celým srdcem svým – a ze všech sil svých přičinil se, aby lid, jemu poddaný též šťastným a spokojeným byl.

Dítě

Obrázek ze života od Marie Šedlbauerovy

Vidím ji dosud – tu něžnou, ideální ženu, tu oduševnělou tvář plnou poesie a slyším i tlukot srdce jejího i měkký zvuk mluvy s příděchem melancholie, již tak ráda jsem vnímala; cítím stisk ruky přátelský a vlahá známka citu rosí zrak a temní obzor můj.

Obraz její, vždy světlý a zářivý z rejstříku upomínek nevymizí mi nikdy. Jsouť právě tak jako doby v životě našem i lidé, již trvalý dojem v nás zanechali, – na něž nikdy nezapomínáme!

Paní professorová Javorníková, již chudá tato vzpomínka je věnována, jest jednou z těch bytostí mně drahých, jež v paměť i v srdce vryly se pro celý můj život.

Když jsem ji poznala, nebyla již v květu mládky spějíc rychle ke čtyřicítce; však stepilá její postava, mramorová pleť a havraní vlas dosud letům se bránily, propůjčující jí půvabu, jenž i v těch letech jímá a nutí k sblížení. Jsouc takměř o polovinu mladší cítila jsem k ní úctu bezměrnou, již plně zasluhovala, a s utajeným dechem naslouchala jsem tu povzbuzení a výstraze, onde vzpomínkám z prchlé minulosti a radám a pokynům pro život, v něž právě samostatně jsem vstoupila. Byla to zlatá slova, jež vryta v mou duši, čitelná budou mi po všechny chvíle života.

Kdykoli dlela jsem v její blízkosti, vždy mimovolně mi napadlo, že ne jinou ženu měla Karolina Světlá před očima, když pravila s

„Rozkvétá šlechtná žena zde na té spanilé zemi jako lilie polní, blažíc zrak a těšíc srdce mužovo. Vzácnému vínu se rovná, uzrávajíc a posilňujíc jej pak v těžkostech života toho. Něžnou svou rukou odchovává mu drahé děti, v nichž žije duch jeho dále a dále, v nichž prodlévá ještě, když popel jeho dávno do všech úhlů světa rozmetán. Chrání stáří jeho svou péčí a oslazuje mu smrt vědomím, že bude odpočívati vedle něho, společně že vstanou z mrtvých, aby nesmrtelnost se stala údělem jejich.“

Poznaly jsme se v divadle, kde tři léta jsme sousedily, a záhy vyvinulo se mezi námi přátelství čisté, vznešené, jaké při patrném rozdílu stáří a povolání možné bylo: ona rozvahou, bohatými zkušenostmi a bystrým úsudkem mne ovládajíc, našla ve mně duši přichylnou, důvěřivou, vnímavou a vděčnou, vedení jejímu cele se podávající. A bylo to v době, kdy rádkyni upřímnou potřebovala jsem jako nebeskou rosu vyprahlá půda.

Osud, valně se ve mně přepočítav, postavil mě na kolbiště a ozbrojil štítem a hledím emancipace; cit pak, přemlouvaje mě každým srdce tlukem, mocně nutil mě k zbabělému ústupu.

Vytrvej! Vzdoruj! kázala mi celá kupa vysvědčení, výsledků úmorné práce a probdělých nocí.

Silná bud a neustup! Četla jsem v každém pohledu dobrého otce, který chvějícím hlasem odkazoval mě na svobodu vůle a jednání.

A já vzdorovala – pokud ruky stisk mě nezmámil a pohled žhoucí neoslabil.

Takto se potácejíc v bouřích mládí mezi lákavou nepoznanou rozkoší a sešňěrovanou povinností, v chvílích nerozhodných – úzkostlivě se vyhýbající „silným bojovnicím“ –hledala jsem radu u té, již napřed jsem již znala, u paní professorové. A tak se stalo, že závěr dle ženské této logiky a praktiky nemohl vyzníti jinak než v ten rozum, že duše slavila vítězství nad duchem.

Každou větu, již pronesla, dovedla opřítí o vlastní zkušenost a rady její prýštily ze zdroje vlastního boje životního, jenž cele minulost její vyplňoval. Znala jsem historii její takměř již z paměti a přece vždy znovu ráda jsem ji poslouchala. Paní Javorníková než se jí stala, byla učitelkou: nadšenou pro své povolání, pilnou i obětavou. Vystudovavši v největším strádání o chlebu a vodě – někdy i bez něho, – dovedla vážiti si postavení svého, jehož vlastním přičiněním a z lásky k věci se domohla.

Působišťem jejím byla Praha. Pracujíc s láskou a plna jsouc ideálů, neznala jiného blaha, než svou povinnost, prospěch dětí svěřených a příchyllost jejich. A to tak dlouho, pokud cesty její životní neskřížily se s mladým profesorem, do něhož zamilovala se celou silou první ohnivé lásky. A ta byla jen ozvěnou citů jeho.

Žili blahý sen všech milujících, z něhož po létech přáli si procitnouti v útulné společné domácnosti uprostřed štěbetajících dětí...

Tu pravidelně paní professorová se odmlčela, přejela úbělovou rukou pěkně modelované čelo, jako by zakryti chtěla slzu, v řasách se lesknoucí. Když pak u vypravování svém pokračovala, zněl hlas její tklivěji a pronikal až k samému srdci.

„Spořili jsme oba dva,“ pravila kdys ve chvíli důvěry, „abychom se mohli vzítí a zaříditi si slušný byt. Nespočítala bych, kolikrát jsem večeri zaspala, abych dosti skromnou výbavu sehnala. Přátelé nazývali ho bláznem a zcela vážně nad ním krčili ramenoma vidouce, že jedno skvělé nabídnutí zamítá po druhém. Ano, člověk s hlubokým citem, který neumí jej zaprodati, ryzí charakter a idealista je v osvíceném století blázen.

Vzali jsme se. Byli jsme chudi jako pár mladých vlaštovek, které vystavěly si hnízdo pod cizím krovem. A ještě chudší. Pracovali jsme do úpadu; já po vykonané práci domácí vyučovala jsem privátně – hlavně řečem a hudbě. Láska dodávala nám síly nadpřirozené. Byli jsme šťastni – ach, tak šťastni!

Časy a poměry se změnily.

Od toho dne, kdy muž byl jmenován skutečným profesorem, zanechala jsem vyučování, a majíce příjmy dle svých potřeb, žijeme klidně i dále v lásce a svornosti.

Leč – vznešený ráj, to štěstí, o němž se nám zdálo – ty zlaté illuse.

A znovu zakryla dva veliké démanty, třpytící se v očích.

Bylo zjevno, že cos hluboko ryje jí v srdci a těžká chmura kalí obzor štěstí manželského. Ji znala jsem jako ženu ideální, jeho jako manžela vzorného.

Holdovala jsem zásadě, že k manželskému štěstí je třeba netoliko lásky, ale i úcty, což stává se tehdy, když muž i žena jsou si úplně rovni. Zde poznala jsem malomocnost a pochybnost i této zlaté pravdy. Soucitně stiskla jsem paní profesorové ruku, pátrajíc v zamlženém oku, co že schází k dovršení štěstí domácího. –

Chvilí seděly jsme mlčky vedle sebe. Vlahý vzduch, vnikající do pokoje otevřeným oknem, příjemně ovíval rozpálené skráně: mé rozpaky, její rozčilením. Z protějšího bytu zalétala k nám jednotlivě srozumitelná slova rozhovoru. A zase ticho. Pojednou jako velebná hudba čistě a plně zahlaholily dojemné zvuky ukolébavky:

„Spi, dceruško roztomilá, matička tě uložila...“

„Co vám schází?“ nesměle otázala jsem se, vidouc, kterak při zvucích těch zbledla a se zachvěla. „Co vám schází?“

„Dítě!“ zašeptla sotva slyšitelně a hlavu oběma rukama opřela.

Pronesla jsem několik hluchých frází o starosti, péči, obětování se a často i nevděku dětí. Laik jiného nedovede. Ona každému slovu mému živě odporovala a je ze základů vyvracela.

I doplnila jsem v duchu theorii, že k manželskému štěstí je třeba netoliko lásky a úcty.

„Ó, věřte mi, že bývá mi někdy k zoufání, vidím-li dobrého svého muže, kterak sklání hlavu do dlaní a bol svůj přede mnou zakrývá. Je nešťasten – vím to, ač slovem jsme se ještě nedomluvili. Prcháme před pravdou – libujíce si ve lži. Je mi ho líto, nesmírně líto, vždyť vím, kterak den ode dne beznadějně touží po blahu, býti otcem. Ani nemůžete pochopiti, jak hrozně smutno a prázdno je u krbu domácího bez nesmyslného žvatlání roztomilých capartů, bez drobných krůčků a cupotu titěrných střevíčků. Těšíte mne nadějí. A přece – kdyby Bůh naše prosby vyslyšel, neměl by šťastnějších tvorů pod sluncem,“ A – vyslyšel je.

Nevím, jak se stalo, že příštím rokem čáp, zbloudiv, zakroužil nad domem Javorníkových.

Ode dne, kdy návštěvu svou ohlásil, čilo a veselo bylo ve smutné jindy domácnosti. S úzkostlivostí přímo dětinskou konány chvatně přípravy k slavnostnímu uvítání vzácného hosta, jež mělo stati se v prázdninách na svěžím vzduchu venkovském.

Pan professor ve škole stával se zamlklejším, zamyšlenějším, ve společnosti roztomilejším a doma hovornějším, a ku každému polibku z lásky přidával dva z vděčnosti.

Štěstí zasmálo se na ně po letech v plné kráse a okouzlujícím půvabu. Těšili se na blaho dosud nepoznané – na rozkoš nesmyslného žvatlání a na cupot titěrných střevíčků.

Rozešli jsme se před samými prázdninami se žertem na rtech a ve blahém očekávání věcí budoucích.

Bylo ku konci měsíce září. Divadelní cedule oznamovala 250. hru v předplacení „Carmen“ a paměť má připamatovala mi, že jinak pěknou tuto operu, toho roku poslouchati budu teprve po osmé. Chtěla jsem nechatí sedadlo prázdné, ale touha, abych sešla se opětně s milou svou sousedkou, teď zajisté již šťastnou matkou, dodala mi trpělivosti s osudnou náhodou a s divadelní zprávou; dosud asi zaujata novou svou povinností paní professorová o divadlo ještě ani nezavadila. Já pak bez pozvání vyrušovati jsem ji nechtěla. Tentokrát přišel pan professor.

Deset žertů měla jsem připraveno na uvítání, však vážný výraz jeho jindy úsměvné tváře, ledový pohled, který ale neodpuzoval, zdržel mne v napjaté vzdálenosti. Až v meziaktí, abych přece rozmluvu zahájila, hlasem chvějícím poptala jsem se po zdraví paní manželky.

Pan Javorník, na smrt bled a rozechvěn, upřel na mne výrazný pohled, kterým, tak zdálo se, káral mne z nešetnosti, a pravil tónem, na nějž nikdy nezapomenu:

„Dala svůj život mému dítěti...“ Nenalézajíc slov soucitu a útěchy, ohromena neočekávanou, smutnou zprávou, němě podala jsem mu ruku, na niž skanula vřelá jeho slza.

A dnes – i po letech – píšíc tyto řádky – cítím její pal, jakož i vždy, kdykoli doplňuji a opravuji odpověď k prosté otázce:

„Čeho že je třeba k manželskému štěstí?!...“

Citu perlička

V sváteční jeden den, kdy sněhy již táti počínaly, vlekla se jistá stará žena do kostela. V rukou držela velký nebeklič. Náhle se nebeklič trochu povysmekl – k zemi padá, při čemž se z něho vysunul obrázek, pergamenově žlutý, již na první pohled musejní.

S dovolením staruščiným prohlížím si pozorně obrázek (Sv. Anny s Pannou Marií), co tato mi mezi tím vykládá, že pochází z pouti chlumečkové, nedaleko Rychenburka v kraji Chrudimském.

„Pěkná to upomínka,“ prohodím, „Bůh ví, po kterém asi již pokolení, neníž pravda, babičko?“

„Ba že,“ dí ona na to. „Chovám ho jako oko v hlavě a přece bych ho s radostí největší poslala na tu slávu do Prahy.“ (Tím mínila národopisnou výstavu).

„A kdo vám to poradil?“ tážu se jí.

„Inu, mluví se o tom všude, moc a moc. Všecko staré a památné je prý tam tolik milé a vzácné. Zaplakala jsem si již nejednou nad tím, když to tak slyším a pak rozjímám... Bože můj, teď když ta moda si pořád něco nového vymýšlí!“ A znova se jí zrak kalil...

Podávala mi obrázek s prosbou, abych ho do Prahy poslala, v odměnu že mi přinese o příští pouti chlumečkové jiný, pozlacený...

Nevím, zda jsem přec jen nepochybila, vrátivši jí obrázek s šetrným odmítnutím, neskrblivši při tom pochvalou nejsrdečnější! Věrná fotografie té rýhované tváře v staromodním tybetovém šátku s třásněmi, uvázaným v pokosu, dále špenzru a širokém sírožlutém fěrtochu na postavě hezky k předu skloněné, snad že by byla nejvýmluvnějším textem k obrázku stuchlinou silně parfumovanému a – obé, co doplněk ladný některé historické tu chaty. ..

Nuž, buď jak buď. I z této malé reprodukce jest každý čtenář s to si učiniti obrázek poctivé, nepředpojaté duše již nad hrobem, kterážto ve své prostodušnosti se aspoň té veliké lásce k starožitnostem své vlasti tolik těšila.

Perlička to citu, ježto by mohla nejednu dámu salonu zdobiti. Škoda, že namnoze dlužno bývá vzdychnouti si: „Bohužel...!“

Gabr. Bařová-Moravanská

V chudém kraji

Z Domažlická

Tak vezdejší chléb vydělávat musí!
pluh táhnou v tvrdé, nepodajné půdě,
kde kamení se množství mísí k hrudě;
v pluh, který stařík slabý v brázdě řídí,
tu zapraženo ubohých šest lidí
a místo kravek konají svou práci,
až na čele jim těžký vidět pot,
by osít mohli svoje role chudé,
kde třeba jen se oves dařit bude –
zde neznají, co život bez klopot! –
co námahy zde pro kus chleba zkusí!
a přece vroucně k svému kraji lnou
tou láskou Chodů, mocně přítulnou
jak k hnízdu ptáci.

Ta láska vždy je v ochabnutí sílí
v tak namáhavé těžké práci denní,
ji pocítí vždy jako ozdravení,
když v blankyt vzhlednou, kam se skřivan vznáší
v svém šveholu, a na hlavu jim snáší
jak žehnání a pozdrav moci vyšší!
Ti Chodové již vytrpěli dost,
když „čekanem“ si hájili svá práva
i každou mez jich ducha síla zdravá,
jímž každý kámen tady s srdcem srost,
ti v námaze zde rádi hlavu chýlí
a mají také nebe své,
ať kraj jich chůd, ať jinde víc než zde –
jim vše tu přece bližší!

Katuše Veselá